

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

LII год. од издааска

Нови Сад, јул—август, 1980.

XXIX год. непрекидног издажења

Број 7-8

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Закључци Савезног већа Скупштине СФРЈ о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи

Извештај Одбора за правосудје Савезног већа Скупштине СФРЈ о разматрању Анализе о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи

Нормативно регулисање адвокатури
Анализа Покрајинског секретаријата за правосудје и општу управу о остваривању улоге, стању и проблемима адвокатури у САПВ

Закључци Друштвено-политичког већа Скупштине САП Војводине о остваривању улоге, стању и проблемима адвокатури у САП Војводини

Боривој Јекић

Поводом Закључака Савезног већа Скупштине СФРЈ о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Јован А. Јерковић

Висина закупнине као разлог за отказ уговора о закупу пословних просторија

Иван Кркљуш

Државина према Закону о основним својинско-правним односима (Коментар)

Мр Мирослав Врховшек

Достављање позива, саопштења, одлука и других писмена у поступку привредних преступа

Милорад-Мића Јандрић

Увиђаји као извор материјалних и других доказа (II део)

Александар Радованов

Закључци са Саветовања одржаног у Савезном суду

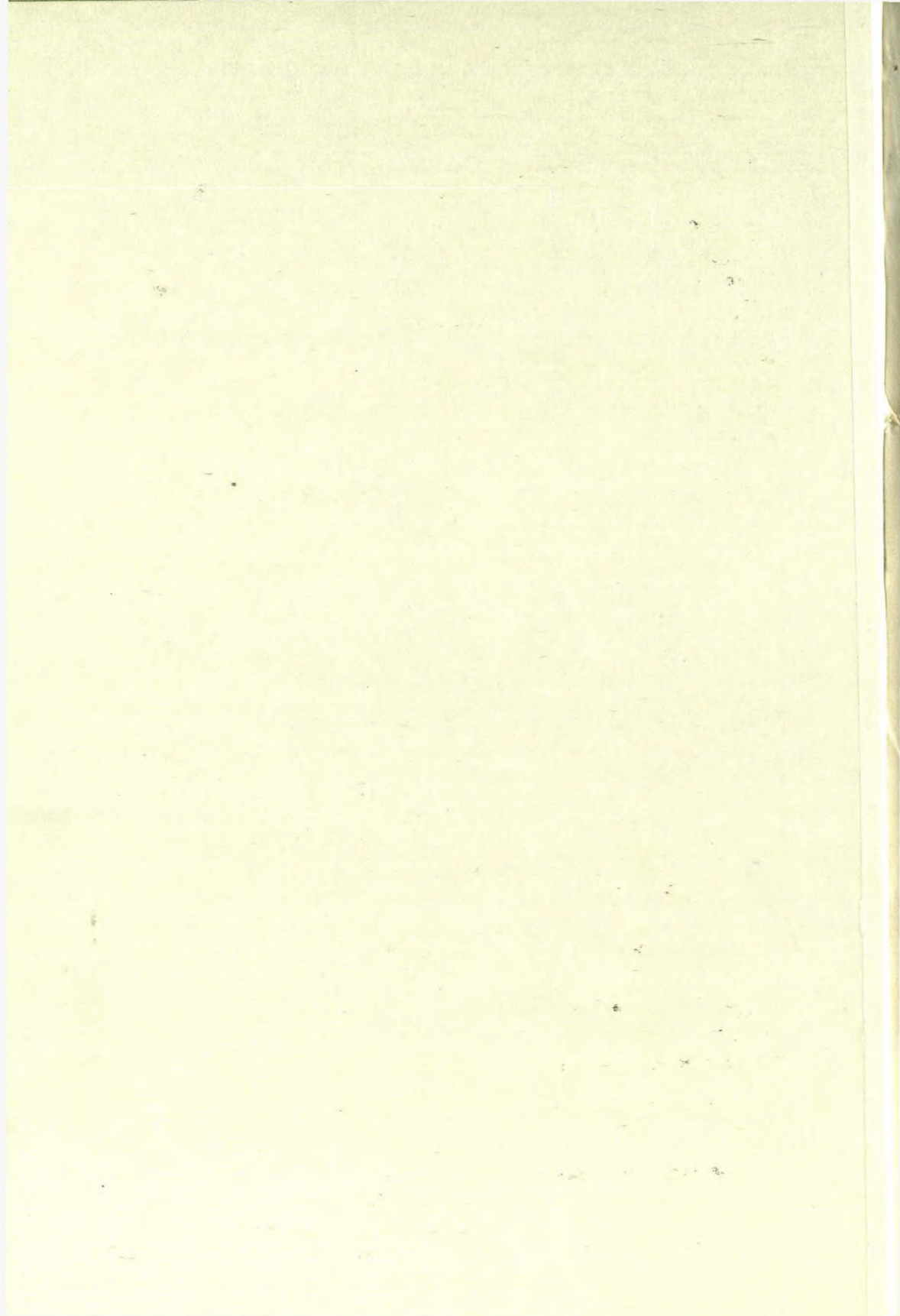
ПРАВНА ПРАКСА

Светозар Добросављев

Из судства

САОПШТЕЊА

Из седнице Управног одбора

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

LII год. од изласка

Нови Сад, јул—август, 1980.

XXIX год. непрекидног излажења

Број 7—8

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

ЗАКЉУЧЦИ САВЕЗНОГ ВЕЋА СКУПШТИНЕ СФРЈ О СТАЊУ И АКТУЕЛНИМ ПРОБЛЕМИМА АДВОКАТУРЕ И ДРУГИХ ВИДОВА ПРАВНЕ ПОМОЋИ

Савезно веће Скупштине Социјалистичке Федеративне Републике Југославије је, на седници Већа одржаној 25. јуна 1980. године, разматрало Анализу о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи, коју је припремио Савезни секретаријат за правосудје и организацију савезне управе, у сарадњи са Савезом републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије.

Имајући у виду оцјене, ставове и предлоге радних тела Савезног већа, као и мишљења и предлоге изнесене у расправи на седници Већа, Савезно веће Скупштине СФРЈ, на основу члана 136. Пословника Скупштине СФРЈ и члана 219. Пословника Савезног већа, донело је

ЗАКЉУЧКЕ

1. У процесу развоја социјалистичких самоуправних односа правна помоћ је интегралан чинилац самоуправне праксе, система самозаштите друштвених вредности социјалистичког самоуправљања, уставности и законитости.

Савезно веће Скупштине СФРЈ указује да у нашем социјалистичком самоуправном друштву правна помоћ у целини, и адвокатура, као самостална друштвена служба и њен најзначајнији вид, имају, заједно са другим друштвеним субјектима,

Закључци су објављени у „Службеном листу СФРЈ”, бр. 36, 27. VI 1980. године.

изузетно одговорно место и улогу у јачању уставности и законитости, односно у остваривању и заштити слобода, права и одговорности радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница.

Савезно веће истиче да је на овом плану правна помоћ својом досадашњом ангажованошћу остварила запажене резултате.

2. Савезно веће Скупштине СФРЈ констатује да садашње стање организованости, оспособљености и ефикасност функционисања правне помоћи заостаје за друштвеним потребама и, нарочито, за интензивним самоуправним преображајем правосуђа на новим уставним решењима, као и за укупним развојем социјалистичких самоуправних односа. Посебно се запажа заостајање организовања и рада службе правне помоћи у односу на решења садржана у Закону о удруженом раду.

С тим у вези Савезно веће указује да је неопходно, што пре, превазићи постојеће стање. Посебне друштвене службе правне помоћи делују у малом броју општина, а нарочито их је мало у месним заједницама, организацијама удруженог рада, у организацији Савеза синдиката и другим друштвено-политичким организацијама, друштвеним организацијама и удружењима — управо у оним облицима радног, самоуправног и политичког организовања у којима радни људи и грађани у највећој мери остварују своја права, слободе и одговорности. Посебан је проблем што на територији одређеног броја општина не постоји ни један организован облик пружања правне помоћи радним људима и грађанима, односно у тим општинама не постоје посебне службе правне помоћи, а нема ни адвоката.

3. Савезно веће Скупштине СФРЈ, у оквиру потребе предузимања разноврсних и што ефикаснијих мера за укупно оспособљавање службе правне помоћи, истиче неопходност предузимања одговарајућих мера за даље самоуправно, организационо, стручно и кадровско оспособљавање адвокатуре као посебне друштвене службе за пружање правне помоћи.

У процесу самоуправног преображаја адвокатуре у пракси је изражено настојање да се стално развија самоуправљање у адвокатским организацијама. Оно се огледа у изналажењу најадекватнијих облика организовања самоуправних асоцијација адвоката (адвокатских комора), њиховом децентрализовању и проширивању компетенција ових органа за одлучивање о питањима од заједничког интереса, као и у настојањима да се обезбеди што тешња повезаност адвокатуре са другим друштвеним субјектима.

Иако су у самоуправном развоју адвокатуре постигнути одређени резултати, недовољно је урађено на њеном суштинском трансформисању и изналажењу таквих облика рада који ће се у што већој мери заснивати на решењима која омогућује Закон о удруженом раду. С тим у вези се указује да је веома мали број адвоката (39 адвоката у целој земљи) удружио свој рад у адвокатске радне заједнице, које у основи имају исти дру-

штвено-економски положај као и организације удруженог рада. Такође је у недовољној мери остварена сарадња адвоката са радницима у организацијама удруженог рада и другим облицима њиховог самоуправног организовања, на основама слободне размене рада и средстава. Адвокатска делатност се претежно обавља од стране адвоката појединаца, који немају све оне услове и могућности за специјализацију и друге облике стручног уздизања, односно за ефикасно решавање неких од егзистенцијалних питања адвокатуре — као што је обезбеђење пословних просторија, средстава за рад, одговарајуће накнаде за обуку приправника и др. — које иначе имају удружени адвокати.

Због тога самоуправно организовање адвоката треба стално подстицати и стварати неопходне услове за удруживање рада адвоката у разноврсне облике деловања — од удружених адвокатских канцеларија, преко радних заједница адвоката па све до адвокатских радних организација и других облика удруживања адвоката у адвокатским организацијама. Исто тако, потребно је стално обезбеђивати и што адекватније услове за пружање правне помоћи од стране адвоката појединаца.

Један од најзначајнијих предуслова за даљи успешан развој адвокатуре јесте усклађивање њиховог стварног друштвено-економског положаја са положајем организација удруженог рада друштвених делатности.

4. У политичком систему социјалистичког самоуправљања правна помоћ има такав значај да се у њеном организовању мора ангажовати цело самоуправно друштво, сви одговорни друштвени чиниоци — скупштине друштвено-политичких заједница, друштвено-политичке организације, организације удруженог рада, месне заједнице, адвокатске коморе и др.

Већом активношћу ових и других друштвених субјеката, а пре свега кроз свестрано разматрање проблематике правне помоћи у скупштинама општина, при чему би се анализирали узроци постојећег стања, обезбедило би се предузимање таквих мера које би допринеле већој усклађености ове делатности са достигнутим степеном развоја самоуправних односа, стварним потребама свакодневне праксе, као и реалним могућностима друштва да својом ангажованостју допринесе остварењу тог циља.

5. Савезно веће Скупштине СФРЈ истиче потребу обезбеђења правне помоћи у свим друштвеним срединама и свим друштвеним облицима самоуправног и политичког деловања.

Разноврсним облицима служби правне помоћи и адекватно организованом адвокатуром омогућиће се потпуније остваривање и заштита слобода, права и интереса радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница. Нарочито је значајно да се сви видови правне помоћи што равномерније развијају и унапређују, као и да се обезбеди њихова ефикасна сарадња.

Правну помоћ треба оспособљавати да у још већој мери представља ефикасно средство за заштиту и остваривање права и интереса наших радних људи привремено запослених у иностранству, као и права и интереса организација удруженог рада и других организација и заједница када остварују пословну сарадњу са иностраним партнерима.

6. У даљем развоју адвокатуре и њеном самоуправном организовању и функционисању на уставним решењима и решењима садржаним у Закону о удруженом раду неопходна је много већа ангажованост адвоката преко њихових самоуправних асоцијација (адвокатских комора и др.), у оквиру којих је потребно свестрано анализирати постојеће стање и, уз помоћ других друштвених субјеката, предузимати одговарајуће мере за њено даље оспособљавање.

Од нарочитог је значаја да се адвокати преко њихових самоуправних организација у што већој мери integriшу у самоуправну базу, њене институције, односно у делегатски систем одлучивања. Уколико се адвокати и адвокатске организације буду више повезивали и ангажовали у самоуправном систему утолико ће њихов допринос изградњи најлег правосудног система и друштва у целини бити већи, а исто тако ће и ефикасност у решавању одређених проблема адвокатуре — на које је у Анализи и у расправи подробно указано и које објективно отежавају брже самоуправно трансформисање и функционисање адвокатуре — бити већа.

У том циљу потребно је даље подстицати самоуправно удруживање и слободну размену рада и средстава адвоката, како унутар адвокатских организација, тако и, преко адвокатских комора, са организацијама удруженог рада, самоуправним интересним заједницама друштвених делатности, привредним коморама и другим асоцијацијама, односно са свим корисницима њихових услуга.

7. Савезно веће посебно указује да је неопходно обезбедити већу ангажованост самоуправних организација адвоката и свих других видова пружања правне помоћи у припремама закона и других прописа, праћењу њиховог спровођења у пракси и разматрању питања од друштвеног значаја.

Остварујући своје место и улогу у систему друштвене самозаштите, самоуправне организације адвоката и друге службе правне помоћи треба у свом раду, у већој мери него до сада, да прате друштвене односе и појаве и да о својим запажањима обавештавају скупштине друштвено-политичких заједница, друге државне органе, друштвено-политичке организације и самоуправне организације и заједнице.

8. Савезно веће Скупштине СФРЈ сматра да је праћење рада и развоја свих видова правне помоћи стални и дугорочан задатак Већа.

Савезно извршно веће, односно Савезни секретаријат за правосудје и организацију савезне управе, обезбедиће праћење

спровођења ових закључака и о оствареним резултатима, појавама и проблемима у даљем самоуправном преображају адвокатури и других видова правне помоћи повремено ће обавештавати Савезно веће Скупштине СФРЈ.

9. Ови закључци ће се објавити у „Службеном листу СФРЈ”.

Београд, 25. јуни 1980. године

САВЕЗНО ВЕЋЕ

СКУПШТИНЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ РЕПУБЛИКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

САВЕЗНОГ ВЕЋА

Стана Томашевић-Арнесен

ИЗВЕШТАЈ ОДБОРА ЗА ПРАВОСУЂЕ САВЕЗНОГ ВЕЋА СКУПШТИНЕ СФРЈ О РАЗМАТРАЊУ АНАЛИЗЕ О СТАЊУ И АКТУЕЛНИМ ПРОБЛЕМИМА АДВОКАТУРЕ И ДРУГИХ ВИДОВА ПРАВНЕ ПОМОЋИ

Одбор за правосудје Савезног већа на седници 4. јуна 1980. године разматрао је и прихватио Анализу о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи, коју је, на основу закључка Савезног већа Скупштине СФРЈ, припремио Савезни секретаријат за правосудје и организацију савезне управе, у сарадњи са Савезом републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије.

У веома исцрпној и свестраној расправи на седници Одбора активно су у раду учествовали и представници Секције СК ССРНЈ за друштвено-политичке односе, Савеза републичких и покрајинских адвокатских комора Југославије, као и представници правосудних органа федерације и највиших судова удруженог рада социјалистичких република и аутономних покрајина. Они су својим учешћем у расправи значајно допринели да се целовитије сагледају стање и проблеми на овом важном подручју функционисања нашег правосудног и друштвено-политичког система.

При разматрању Анализе на седници Одбора у центру пажње делегата било је питање места и улоге коју правна помоћ има у остваривању прокламованих уставних начела и утврђених законских и других решења у обезбеђивању уставности и законитости у нашем социјалистичком самоуправном друштву, односно у остваривању и заштити слобода, права и дужности радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница.

Опењујући ту улогу изузетно значајном, Одбор је размотрио стање организованости и ефикасност функционисања правне помоћи у садашњем тренутку, као и њену усклађеност са захтевима развоја целине самоуправних односа. Истовремено, Одбор је размотрио и одређене проблеме на које је у Анализи и у

расправи указано и чије отклањање треба да обезбеди још повољније услове за даље успешно развијање правне помоћи у целини и адвокатури као њеног најзначајнијег вида.

На седници је констатовано да, и поред одређеног позитивног резултата, правна помоћ, гледајући целину стања и проблема, значајно заостаје за друштвеним потребама и, нарочито, за интензивним самоуправним преображајем правосуђа на новим уставним решењима, као и за укупним развојем социјалистичких самоуправних односа.

Правна помоћ, изузетно значајна и у одређеним случајевима незаменљиво средство за остваривање и заштиту права и интереса радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница није, по оцени Одбора, у потребној мери оспособљена за извршавање своје одговорне улоге. Посебне службе правне помоћи делују у малом броју општина, а веома их је мало организовано у основним организацијама удруженог рада, при организацији синдиката и других друштвено-политичких организација, у месним заједницама, и сл. Указано је на примере да на територији одређеног броја општина не делује ни један организовани облик пружања правне помоћи радним људима и грађанима, односно у тим општинама не постоје службе правне помоћи, а нема ни адвоката. На основу постојећег стања очито је да се правна помоћ још увек у неким срединама не схвата као значајно друштвено питање, као интегрални део законитости, самоуправне праксе и система самозаштите друштвених вредности социјалистичког самоуправљања.

Постојеће стање организованости правне помоћи у одређеним срединама, па и у читавом друштву, у приметном је раскопу са прокламованим принципима и стварним потребама и захтева неодложно предузимање неопходних мера да се што пре превазиђе. За то постоје сви услови и одговарајућим ангажовањем друштвено-политичких заједница, друштвено-политичких организација и других организованих друштвених субјеката, а пре свега разматрањем овог питања у скупштинама општина, могу се, по мишљењу Одбора, превазићи уочени проблеми и оформити одговарајуће службе правне помоћи у свим оним облицима друштвеног организовања где за таквом службом постоји потреба. Развијањем разноврсних облика правне помоћи омогућиће се потпуније остваривање права и интереса радних људи и грађана и њихових самоуправних организација и заједница. На седници је посебно истакнуто да ни у ком случају не треба облике пружања правне помоћи супротстављати једно другом, нарочито не треба службе правне помоћи супротстављати адвокатури, јер адвокатура као посебан облик пружања правне помоћи има незаменљива овлашћења у поступку пред правосудним и другим органима, док, исто тако, други облици пружања правне помоћи у пракси нису и не могу бити замењени адвокатуром. Такође је указано да потреба сталног развијања одговарају-

њих облика правне помоћи и њено прерастање у друштвену службу која ће у све већој мери преузимати део одговорности за остваривање права и интереса радних људи и грађана, произлази и из чињенице да у нашем друштву све више преовладавају правни односи чија је основа друштвена својина и самоуправни положај радног човека.

Правна помоћ има такав значај у политичком систему политичког самоуправљања да се у њеном организовању и оспособљавању мора ангажовати цело самоуправно друштво, сви друштвени субјекти. Оно се не може, на пример, препустити само професионалним интересним асоцијацијама — адвокатским коморама као облицима самоуправног организовања адвоката, што је у пракси присутна појава, тим пре што се и код адвокатуре као најистакнутијег дела правне помоћи такође испољавају одређене слабости које захтевају помоћ и ангажовање читаве друштвене заједнице.

У разматрању укупног стања организованости и функционисања правне помоћи на седници је посебна пажња посвећена адвокатури. Указујући на њен значајан допринос обезбеђивању уставности и законитости и остваривању права и интереса радних људи и грађана, организација удруженог рада и других самоуправних организација и заједница, у расправи је истакнута потреба њеног даљег организационог, стручног и кадровског оспособљавања и, пре свега, бржег подруштвљавања на основама уставних решења и решења садржаних у Закону о удруженом раду.

Имајући у виду постојеће стање организованости и функционисања адвокатуре може се констатовати да су у процесу њеног самоуправног преображаја постигнути одређени, мада још увек почетни и скромни, резултати. Они се огледају, пре свега, у доста израженом трагању за што адекватнијим облицима организовања самоуправних асоцијација адвоката (адвокатске коморе), њиховој децентрализацији и сталном проширивању компетенција ових органа за одлучивање о питањима од заједничког интереса, као и у настојањима да се обезбеди тешња повезаност адвокатуре са другим друштвеним субјектима. Недовољно је, међутим, урађено на суштинском трансформисању адвокатуре у изналажењу таквих облика и метода рада који ће се што више заснивати на решењима која омогућује Закон о удруженом раду. С тим у вези посебно је запажено да је веома мали број адвоката удружио свој рад у адвокатске радне заједнице, које имају у основи исти друштвено-економски и други положај као и организације удруженог рада. Такође је недовољна сарадња адвоката са радницима у организацијама удруженог рада и сл., на основама слободне размене рада и средстава.

Адвокатску делатност претежно обављају адвокати појединци, иако малобројни примери удруживања адвоката у адвокатске радне заједнице указују на значајне предности тако организованог начина деловања. Наиме, адвокати појединци квалитетну

правну помоћ пружају, пре свега, у тзв. класичним подручјима права — кривичној и парничној области — и немају могућности за оспособљавање за пружање стручне правне помоћи у одређеним, најчешће дефицитарним, правним подручјима, као што је самоуправно право, међународно јавно и приватно право, привредно право и сл., док адвокатске радне заједнице у којима свој рад удружује више адвоката развијају специјализацију, а одговарајућим повезивањем рада и средстава са организацијама удруженог рада и другим организацијама и заједницама обезбеђују услове и за ефикасније решавање неких од егзистенцијалних питања адвокатуре, као што су пословне просторије, средства за рад, обука приправника, и др.

Самоуправно организовање адвоката, истакнуто је на седници, треба стално поспешивати и стварати потребне услове за удруживање рада адвоката у разноврсне облике деловања — од удружених адвокатских канцеларија, преко радних заједница адвоката, па све до адвокатских радних организација, и др. Наравно, стално треба имати у виду и потребу обезбеђивања што адекватнијих услова за пружање правне помоћи и од стране адвоката појединаца.

На том плану, по мишљењу Одбора, предстоје веома значајни задаци, како за адвокате и њихове асоцијације тако и за друштво у целини. Ту је неопходна већа организована активност адвоката, а од посебног је значаја одговарајуће, много веће него до сада, ангажовање адвоката у самоуправној делегатској бази и свим њеним институцијама. Делегатска база расправља о најзначајнијим питањима, заузима ставове, указује на проблеме, преноси преко својих делегација те ставове у све делегатске структуре и, уколико се адвокатске организације и адвокати буду више повезивали и уклапали у делегатски систем одлучивања, утолико ће и њихов допринос изградњи нашег правног система и друштва у целини бити већи, а исто тако ће и ефикасност у решавању одређених друштвених проблема адвокатуре — на које је у Анализи подробно указано и који објективно отежавају брже самоуправно трансформисање адвокатуре — бити већа.

Оцењујући Анализу као значајан допринос сагледавању стања и проблема у области правне помоћи и достигнутог степена њеног трансформисања на самоуправним основама, на седници је истовремено указано и на њене одређене недостатке. С тим у вези је примећено да је у Анализи требало, више него што је учињено, потпуније анализирати узроке постојећег стања правне помоћи и јасније указати на правце активности који би обезбедили већу усклађеност ове службе са достигнућим степеном развоја укупних самоуправних односа, стварних потреба које се у вези са деловањем правне помоћи испољавају у свакодневnoj пракси, као и са реалним могућностима друштва да својом ангажованошћу допринесе остварењу тог циља.

Исто тако је указано да је у Анализи требало приказати и значајну ангажованост адвокатске организације на међународном подручју деловања и сарадње, у чему су, иначе, постигнути запажени резултати. Посебно је наглашено да ту активност треба стално подстицати и развијати, при чему се имало у виду да ће квалификована правна помоћ, у најразличитијим областима права и у разноврсним правним системима, бити све потребнија нашим радним људима привремено запосленим у иностранству, као и нашим организацијама удруженог рада и другим организацијама и заједницама када остварују пословну сарадњу са иностраним партнерима.

Имајући у виду стање и проблеме у области адвокатуре и других видова правне помоћи, као и неопходност предузимања одговарајућих мера за њихов даљи развој и унапређивање, Одбор је закључио да на основу расправе у Одбору и у другим радним телима Већа, припреми предлог закључака и достави га Савезном већу на разматрање и усвајање.

За известиоца Одбора у Савезном већу одређен је делегат Лука Бајакић, члан Одбора.

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА

Иван Гиновски, с. р.

Београд, 11. јун 1980. год.

НОРМАТИВНО РЕГУЛИСАЊЕ АДВОКАТУРЕ

I

УСТАВ СФРЈ

Члан 31.

Радни људи који личним радом самостално у виду занимања обављају уметничку или другу културну, адвокатску или другу професионалну делатност имају у начелу исти друштвено-економски положај и у основи иста права и обавезе као и радници у организацијама удруженог рада.

Радни људи који обављају неку од ових делатности могу удруживати свој рад и образовати привремене или трајне радне заједнице, које имају у основи исти положај као и организације удруженог рада и у којима радни људи имају у основи иста права и дужности као и радници у организацијама удруженог рада.

Законом се утврђују услови под којима ови радни људи и њихове радне заједнице остварују своја права и испуњавају обавезе, као и услови под којима они у обављању тих делатности могу користити друштвена средства и управљати њима. Законом се одређује и начин остваривања сарадње ових радних људи са организацијама удруженог рада, као и начин њиховог учешћа у стварању услова за рад у тим организацијама и у располагању резултатима свог рада израженим у заједнички оствареном доходу.

Члан 180.

Свако има право на једнаку заштиту својих права у поступку пред судом, државним и другим органима и организацијама, који решавају о његовим правима, обавезама и интересима.

Свакоме је зајемчено право на жалбу или друго правно средство против одлука суда, државних органа и других орга-

Устав СФРЈ — објављен у „Службеном листу СФРЈ” бр. 9/74, а проглашен је 21. фебруара 1974.

на и организација, којима се решава о његовом праву или на закону заснованом интересу.

Правна помоћ обезбеђује се путем адвокатуре као самосталне друштвене службе и путем других видова правне помоћи.

Члан 195.

Свако је дужан да под једнаким условима и сразмерно својим материјалним могућностима, доприноси задовољавању општих друштвених потреба.

II

УСТАВ САП ВОЈВОДИНЕ

Члан 30.

Радни људи који личним радом самостално у виду занимања обављају уметничку или другу културну, адвокатску или другу професионалну делатност имају у начелу исти друштвено-економски положај и у основи иста права и обавезе као и радници у организацијама удруженог рада.

Радни људи који обављају неку од ових делатности могу удруживати свој рад и образовати привремене или трајне радне заједнице, које имају у основи исти положај као и организације удруженог рада и у којима радни људи имају у основи иста права и дужности као и радници у организацијама удруженог рада.

Законом се утврђују услови под којима ови радни људи и њихове радне заједнице остварују своја права и испуњавају обавезе, као и услови под којима они у обављању тих делатности могу користити друштвена средства и управљати њима. Законом се одређује и начин остваривања сарадње ових радних људи са организацијама удруженог рада, као и начин њиховог учешћа у стварању услова за рад у тим организацијама и у располагању резултатима свог рада израженим у заједнички оствареном доходу.

Члан 203.

Свако има право на једнаку заштиту својих права у поступку пред судом, државним и другим органима и организацијама који решавају о његовим правима, обавезама и интересима.

Устав САПВ — објављен у „Службеном листу САПВ” бр. 4, од 3. марта 1974.

Свакоме је зајемчено право на жалбу или друго правно средство против одлука судова, државних органа и других органа и организација, којима се решава о његовом праву или на закону заснованом интересу.

Правна помоћ обезбеђује се путем адвокатури као самосталне друштвене службе и путем других видова правне помоћи.

Члан 218.

Свако је дужан да под једнаким условима и сразмерно својим материјалним могућностима, доприноси задовољавању општих друштвених потреба.

III

ЗАКОН

О АДВОКАТУРИ И СЛУЖБИ ПРАВНЕ ПОМОЋИ

Члан 5.

Адвокатура је самостална друштвена служба.

Самосталност адвокатури остварује се нарочито:

- самосталним и независним вршењем послова правне помоћи од стране адвоката, правом и обавезом чувања тајне и слободом избора адвоката од стране странке,
- самосталним обављањем послова заступања од стране адвоката у адвокатској радној заједници,
- уређивањем организације и рада Адвокатске коморе Војводине путем општих аката и доношењем кодекса адвокатске етике, и
- одлучивањем о привременој забрани вршења адвокатске делатности и о престанку вршења адвокатске делатности, у случајевима и на начин одређен законом.

Члан 6.

Адвокатуру као професионалну делатност врше адвокати као појединци или удружени у привремене или трајне адвокатске радне заједнице.

Закон о адвокатури и служби правне помоћи — објављен у „Службеном листу САНВ” бр. 18, од 6. августа 1976.

Привремене и трајне адвокатске радне заједнице, у којима адвокати удружују свој рад имају у основи исти положај као и организације удруженог рада, а радни људи у тим заједницама у основи иста права и дужности као и радници у организацијама удруженог рада.

Члан 16.

Адвокат не може бити притворен због кривичног дела учињеног у пружању правне помоћи, без одобрења већа суда код кога се води поступак тог кривичног дела.

Претресање архиве адвокатске канцеларије може се вршити само у погледу писмена и предмета који су изричито наведени у наредби о претресању.

IV

На основу члана 135. Устава Социјалистичке Аутономне Покрајине Војводине, Извршно веће Скупштине САП Војводине, скупштине општина, скупштине самоуправних интересних заједница за образовање, самоуправних интересних заједница за културу, самоуправних интересних заједница за физичку културу, самоуправних интересних заједница за здравство, самоуправних интересних заједница за заштиту деце, самоуправних интересних заједница за социјалну заштиту, самоуправних интересних заједница за запошљавање, Самоуправне интересне заједнице пензијског и инвалидског осигурања Војводине, Самоуправне интересне заједнице за научни рад Војводине и Адвокатска комора Војводине, закључују:

ДРУШТВЕНИ ДОГОВОР

О УСКЛАБИВАЊУ ОБАВЕЗА АДВОКАТА ЗА ЗАДОВОЉАВАЊЕ ОПШТЕ-ДРУШТВЕНИХ И ЗАЈЕДНИЧКИХ ПОТРЕБА

Члан 1.

Полазећи од уставно-правног положаја адвокатуре, као друштвене службе, и адвоката који личним радом самостално у виду занимања обављају адвокатску делатност, учесници Друштвеног договора се обавезују да ће, у оквиру својих права и

Друштвени договор — објављен у „Службеном листу САПВ” бр. 3/79, од 22. фебруара 1979.

овлашћења, висину обавеза адвоката у погледу плаћања пореза и доприноса утврђивати у складу са одредбама овог Друштвеног договора.

Члан 2.

Учесници Друштвеног договора сагласни су да порезе и доприносе за опште друштвене и заједничке потребе адвокати плаћају из личног дохотка и то:

— допринос за заједничке потребе које радници у организацијама удруженог рада плаћају самоуправним интересним заједницама из личног дохотка, адвокати плаћају по стопи по којој допринос плаћају радници у организацијама удруженог рада,

— допринос за заједничке потребе које радници у организацијама удруженог рада плаћају самоуправним интересним заједницама из дохотка, адвокати плаћају по стопи по којој допринос за ове потребе плаћају из личног дохотка радници у радним заједницама.

Порез из личног дохотка плаћају по стопи која се утврђује тако да у подмиривању опште-друштвених потреба адвокати не буду у неповољнијем положају од радника у организацијама удруженог рада.

Члан 3.

Друштвени договор сматра се закљученим када га прихвате њихови надлежни органи и потпишу овлашћена лица.

Члан 4.

Овај Друштвени договор објавиће се у „Службеном листу САПВ”.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ДРУШТВЕНОГ ДОГОВОРА

1. Уставом САП Војводине одређен је друштвено-економски положај адвоката као радних људи који личним радом самостално у виду занимања обављају адвокатску делатност (члан 30. Устава). Адвокати имају обавезу да под једнаким условима и сразмерно својим материјалним могућностима доприносе задовољавању друштвених потреба (члан 218. Устава) и да под истим условима плаћају доприносе самоуправним интересним заједницама у складу са наменом односно циљевима којима ова средства sluже (члан 49. Устава).

Полазећи од ових начела у Уставу и од основног уставног начела, да рад и резултати рада одређују материјални и друштвени положај човека на основу једнаких права и одговорности, обавезе адвоката за подмирење општих и заједничких потреба треба да су исте као и обавезе радника у организацијама удруженог рада.

2. Овим Друштвеним договором треба да се обезбеди спровођење у живот уставних начела којима је одређен друштвено-економски положај адвоката. Путем пореске политике и политике доприноса учесници договора се обавезују да ће обезбедити да адвокати имају исте обавезе за задовољавање опште-друштвених и заједничких потреба, као и радници у удруженом раду.

У циљу стварања ових услова учесници друштвеног договора се обавезују да ће, у оквиру својих права и овлашћења на прописивање стопа пореза и доприноса, ускладити обавезе адвоката са обавезама радника у удруженом раду.

Основица за прописивање стопа пореза и доприноса је лични доходак који оствари адвокат, а утврђује се на начин прописан Законом о порезима грађана. Основица је иста за прописивање стопа пореза и стопа доприноса. У поступку утврђивања прописа о порезима и доприносима, учесници друштвеног договора ће морати да ускладе своје акте и у погледу утврђивања основице.

3. Иницијативу за закључивање друштвеног договора о условима и критеријумима под којима адвокати испуњавају обавезе за задовољавање општих и заједничких потреба, разматрала је и усвојила Скупштина САП Војводине на 45. седници одржаној 20. септембра 1977. године. Скупштина је донела Одлуку о овлашћењу Извршног већа да учествује у закључивању Договора и да договор потпише са осталим учесницима.

На подлози расправе о Иницијативи и Закључка Скупштине САП Војводине израђен је Нацрт друштвеног договора о усклађивању услова и обавеза адвоката за задовољавање опште-друштвених и заједничких потреба, који је усвојило Извршно веће Скупштине САП Војводине на седници од 21. децембра 1977. године. Нацрт друштвеног договора достављен је на мишљење свим учесницима Договора.

Мишљење на Нацрт друштвеног договора доставило је 10 извршних већа скупштина општина и 41 извршни одбор самоуправних интересних заједница. У највећем броју мишљења оцењено је да је потребно закључити предложени Друштвени договор и на Нацрт друштвеног договора нису имали примедбе. Неки од ових учесника у мишљењу су навели да су већ предузете мере да се стопе доприноса адвоката ускладе са стопама доприноса из личног дохотка радника у удруженом раду.

Самоуправна интересна заједница за културу у Ковину и Самоуправна интересна заједница за здравство у Врбасу обавестиле су да не прихватају Нацрт друштвеног договора. У мишље-

њу ових самоуправних заједница нису изнети разлози због којих не прихватају Нацрт друштвеног договора.

На Нацрт друштвеног договора ставили су примедбе:

— Самоуправна интересна заједница за физичку културу општине Сремска Митровица. У примедби се истиче да Нацртом друштвеног договора нису обухваћене самоуправне интересне заједнице за физичку културу, а да би и оне требале бити учесници у Друштвеном договору. Примедба је прихваћена;

— Извршно веће СО Ковачица и Самоуправна интересна заједница за здравство општине Ковачица ставили су примедбу да би у Друштвеном договору требало одредити најнижи износ основице на основу које ће се одређивати стопе пореза и доприноса, односно да износ основице не може бити мањи од просечног личног дохотка судије општинског суда.

Ова примедба није прихваћена. Начин утврђивања пореске основице одређен је Законом о порезима грађана („Службени лист САПВ”, број 23/71, 26/72 и 6/76). Основица пореза од професионалне делатности је укупно остварени лични доходак у току године умањен за нужне трошкове пословања. У Закону се таксативно набрајају трошкови, који се сматрају нужним. Законом се обавезују грађани, који обављају приватну професионалну делатност, да воде књиге о оствареним приходима и расходима, а предвиђају се и казнене мере за случај да су те књиге неуредне и нетачне. Прописивање предпостављене пореске основице било би противуставно;

— Извршно веће СО Алибунар у својој примедби истиче да Друштвеним договором треба обезбедити да се обавезе адвоката треба да изједначе са обавезама других радних људи који обављају приватну професионалну делатност. Ова примедба је основана. Међутим, оваквим уређењем положаја адвоката не постиже се основна сврха Друштвеног договора, јер су и до сада адвокати били, углавном, изједначени у друштвено-економском положају са другим радним људима који обављају приватну професионалну делатност. Устав у члану 30. упућује на упоређење друштвено-економског положаја ове категорије радних људи, па и адвоката, са друштвено-економским положајем радника у организацијама удруженог рада;

— Извршно веће СО Зрењанин је прихватило Нацрт друштвеног договора, али предлаже да се Договором предвиди да и адвокати плаћају порез, допринос за научни рад и допринос за стамбену изградњу, које плаћају радници у удруженом раду, а адвокати не плаћају. Примедба је основана, осим у погледу дела доприноса за стамбену изградњу којим располаже давалац доприноса (повратна средства). Међутим, Нацртом друштвеног договора у том смислу су и уређене обавезе адвоката, тј. да они плаћају све порезе и доприносе које плаћају радници у организацијама удруженог рада из личног дохотка. Друштвеним договором се не могу прописивати поједини порези и доприноси нити њихова висина јер је то овлашћење скупштина друштвено-политичких односно самоуправних интересних заједница;

— Сва три већа Скупштине општине Нови Сад у основи су прихватила Нацрт друштвеног договора, а ставила су примедбу на члан 2. Оцењено је да Општина не би могла преузети обавезу која произилази из ове одредбе јер та одредба није у складу са законима о самоуправним интересним заједницама, који предвиђају да радници у удруженом раду, поред доприноса из личног дохотка, плаћају поједине доприносе и из дохотка. Адвокати остварују само лични доходак, а не и доходак, те се сматра да би требало преиспитати могућност да се адвокати у погледу обавеза плаћања доприноса упоређују са оним радницима који не остварују доходак (радници органа управе и сл.). Надаље се у Закључку Скупштине указује да члан 2. Нацрта друштвеног договора ставља адвокате појединце у повољнији положај од адвоката у адвокатским радним заједницама који поред доприноса из личног дохотка плаћају и доприносе из дохотка.

Примедба је основана, јер адвокати који индивидуално обављају делатност не стварају доходак те се не могу упоређивати са организацијама удруженог рада у привреди већ са организацијама удруженог рада у ванпривредним делатностима (просвети, култури и сл.). У том смислу је измењен члан 2. тако што је одређено да порезе и доприносе које радници у организацијама удруженог рада плаћају из личног дохотка, адвокати плаћају по стопи одређеној за раднике у организацијама удруженог рада, доприносе које радници у удруженом раду плаћају из дохотка, адвокати ће плаћати из личног дохотка по стопи по којој тај допринос плаћају радници у радним заједницама. Тиме је отклоњена и примедба да ће адвокати појединци бити у повољнијем положају од адвоката у адвокатским радним заједницама.

Обављена је и консултација секретара за финансије шест највећих општина у којима ради највећи број адвоката (Нови Сад, Зрењанин, Панчево, Сомбор, Сремска Митровица и Суботица). Консултацију је организовао Покрајински секретаријат за финансије у сарадњи са Секретаријатом за законодавство и овим Секретаријатом. У консултацији указано је на следећа питања:

— да сада адвокати не плаћају неке доприносе, које плаћају радници у организацијама удруженог рада, као што су: допринос за развијање и унапређење опште народне одбране, службе унутрашњих послова, покрајински порез, допринос за непосредну деју заштиту;

— да адвокати нису чланови Самоуправне интересне заједнице за становање и не плаћају допринос за стамбену изградњу;

— да се друштвеним договором омогући да општине, прописивањем већих стопа пореза, захвате и износ пореза и доприноса који нису прописани за адвокате, а плаћају их радници у организацијама удруженог рада (покрајински порез, допринос за непосредну деју заштиту, допринос за стамбену изградњу и сл.) и да на тај начин изједначе обавезе адвоката са обавезама радника у организацијама удруженог рада.

Друштвено-политичке заједнице и самоуправне интересне заједнице утврђују приходе из којих ће се финансирати опште-друштвене потребе. Оне могу утврђивати и различите стопе пореза и доприноса. Међутим, овим друштвеним договором се ишло за тим да се адвокати у погледу ових обавеза изједначе са радницима у организацијама удруженог рада, а то значи да и они плаћају све обавезе које плаћају радници. Друштвени договор обавезује учеснике не само да изједначе адвокате у обавезама са радницима удруженог рада смањивањем стопа пореза и доприноса, већ и прописивањем оних које адвокати до сада нису плаћали.

Не би се могао прихватити захтев да се општине овласте да повећавају пореске обавезе адвоката за износ пореза и доприноса које нису прописале друге друштвено-политичке заједнице односно самоуправне интересне заједнице, јер то не би било у складу са Уставом (члан 49. став 3. и члан 97. став 2.).

У основи било би правилно да адвокати плаћају и доприносе за стамбену изградњу. Адвокати, као и остали радни људи који самостално обављају професионалну делатност, нису чланови Самоуправне интересне заједнице за становање и због тога не плаћају допринос за стамбену изградњу. Међутим, Друштвеним договором не би се могло решити ово питање, јер је за то потребно мењати и Закон о самоуправној интересној заједници за становање. Посебно је питање дела средстава која остају на коришћење организацијама удруженог рада, као и чланова СИЗ-а. Вероватно би се морао образовати посебан фонд при Адвокатској комори из којег би се финансирале потребе адвоката за становањима или за кредитима за стамбену изградњу.

4. За спровођење друштвеног договора нису потребна посебна средства. Међутим, његово спровођење ће се одразити на прилив средстава пореза и доприноса, јер ће се спровођењем договора, по правилу, стопе пореза и доприноса смањити.

V/a

АНАЛИЗА ПОКРАЈИНСКОГ СЕКРЕТАРИЈАТА ЗА ПРАВОСУЂЕ И ОПШТУ УПРАВУ О ОСТВАРИВАЊУ УЛОГЕ, СТАЊУ И ПРОБЛЕМИМА АДВОКАТУРЕ

I. Уводне напомене

Пружање правне помоћи радним људима, грађанима, организацијама удруженог рада и другим самоуправним организацијама и заједницама, представља део укупног система заштите уставом загарантованих слобода и права. Правна помоћ обезбеђује се путем адвокатури као самосталне друштвене службе и путем других видова правне помоћи (члан 203. Устава СРП Војводине). Организација и рад адвокатури и службе правне помоћи уређени су Законом о адвокатури и служби правне по-

моћи¹, а остваривање права на пружање правне помоћи, уређено је овим Законом, законима о судским и другим поступцима.

Полазећи од друштвено-политичког значаја пружања правне помоћи у заштити слобода и права зајемчених Уставом, постоји потреба сталног праћења организације и рада свих служби које су дужне да пруже правну помоћ, а посебно адвокатуре и службе правне помоћи, које у овом друштву делују као друштвене службе. Са променама у правосудном систему вршене су и промене у адвокатури, као и у организовању пружања правне помоћи од других служби. Циљ овог материјала је да укаже на стање и проблеме у обезбеђивању пружања правне помоћи, организовању адвокатуре и других видова пружања правне помоћи. У материјалу је анализиран рад адвокатуре, стање и проблеми који се појављују, као и организација и рад служби правне помоћи.

II. Облици пружања правне помоћи

1. Пружање правне помоћи радним људима, грађанима, организацијама удруженог рада, радним заједницама и другим правним лицима је уставна гаранција обезбеђења заштите права и слобода. Правна помоћ обезбеђује се путем адвокатуре, као друштвене службе, и других видова пружања правне помоћи (службе за пружање правне помоћи и обавезе органа и организација да пруже правну помоћ у оквиру своје делатности).

Положај адвокатуре, као друштвене службе, одређен је Уставом. Адвокати су радни људи који личним радом обављају адвокатску делатност и имају у начелу исти друштвено-економски положај и у основи иста права и обавезе као и радници у организацијама удруженог рада (члан 30. Устава САПВ). Законом о адвокатури и служби правне помоћи је ова одредба Устава разрађена у погледу делатности адвокатуре, њене организације и могућности удруживања адвоката у адвокатске радне заједнице.

Положај службе правне помоћи одређен је Законом о адвокатури, а њихово оснивање и организација уређују се општим актима скупштине општине.

Други облици пружања правне помоћи уређују се посебним законима (Законом о редовним судовима, законима о судским и другим поступцима, или општим актом месне заједнице односно друштвено-политичке организације).

За разлику од других друштвених делатности, адвокатску делатност обављају претежно адвокати појединци, а у мањој мери адвокати удружени у адвокатске радне заједнице које имају положај друштвено-правних лица односно изједначене су у положају са организацијама удруженог рада. Адвокатске радне

¹ Закон о адвокатури и служби правне помоћи, „Службени лист САПВ”, бр. 18/76.

заједнице се уписују у судски регистар, остварују доходак и врше расподелу дохотка према прописима који важе за организације удруженог рада. Радници у адвокатским радним заједницама који удружују свој рад са адвокатима имају положај радника у удруженом раду. Приликом уписа у именик адвоката посвећује се посебна пажња да су лица, која желе вршити адвокатску делатност, достојна поверења за вршење адвокатске делатности.

Адвокатске радне заједнице представљају посебан облик удруживања рада и средстава у овој области као трајне или привремене. Услови за удруживање адвоката у адвокатску радну заједницу су да рад удружују најмање три адвоката, да имају обезбеђене просторије за вршење адвокатске делатности и да имају обезбеђена средства за почетак рада. Адвокатске радне заједнице представљају вид подруштвљавања адвокатуре као друштвене службе и даље унапређивање ове делатности. Обзиром да у адвокатским радним заједницама ради већи број адвоката, овај облик вршења адвокатуре омогућава специјализацију и квалитетније пружање правне помоћи. У САП Војводини за сада постоје три адвокатске радне заједнице и то: две у Новом Саду и 1 у Зрењанину. Мали број адвокатских радних заједница је резултат, пре свега, заостатка традиционалног гледања на адвокатуру, као на делатност везану за рад појединца који мора да има пуну самосталност и поверење странке коју заступа, као и других околности.

2. Службе правне помоћи се оснивају у циљу обезбеђења пружања потпуније правне помоћи, односно пружања правне помоћи радним људима и грађанима у областима социјалне заштите, пензионо и инвалидско осигурање, пружање правне помоћи странкама које не могу, због слабог имовинског стања да снесу трошкове пружања правне помоћи. Ове службе треба да се оснивају посебно у општинама где нема или нема довољно адвоката.²

Према Закону о адвокатури и служби правне помоћи, службе правне помоћи могу оснивати скупштине општина, организације удруженог рада, радне заједнице, самоуправне интересне заједнице, друштвено-политичке организације и месне заједнице. Службе правне помоћи могу пружати правну помоћ у свим видовима, али се обим пружања правне помоћи одређује актом о њеном оснивању и судским поступцима.

Службе правне помоћи основане су у Новом Саду, Бачкој Паланци, Суботици, Сремској Митровици, Сомбору, Кикинди и Кањижи и њихов делокруг рада је само ова делатност. Службе правне помоћи постојале су и у другим општинама (Зрењанин, Бечеј, Вршац, Панчево и др.), али су првенствено, због недостатка кадрова престале са радом. По правилу, ове службе су осниване у већим и економски јачим општинама.

² У САП Војводини нема адвоката у 4 општине, а у 15 општина има 1 до 2 адвоката.

3. Правна помоћ пружа се и путем других органа и организација, којима то није једина и главна делатност. Законом о редовним судовима, општински судови су одређени да пружају правну помоћ радним људима и грађанима. Ово пружање правне помоћи је од посебног значаја за општине у којима нема или нема довољно адвоката. Правну помоћ општински судови пружају давањем правних савета, састављањем тужбе, жалбе, молбе или другог поднеска.

Општинске организације синдиката у већини општина имају организовано пружање правне помоћи. Ове службе пружају правну помоћ, претежно, из домена радних односа, пензијског и инвалидског осигурања и социјалне заштите.

Пружање правне помоћи од стране општинских судова и организованих служби у синдикату је без накнаде.

III. Кадровска ситуација у адвокатури

У марту 1979. године у САП Војводини је било уписано у именик 309 адвоката и 20 приправника. У односу на раније године ово представља знатно смањење броја адвоката. Према подацима Адвокатске коморе Војводине, у 1973. години било је 408 адвоката и 41 адвокатски приправник. У 1975. години било је 313 адвоката и 45 адвокатских приправника, а у 1978. години 314 адвоката и 23 приправника.

На ово смањење броја адвоката деловало је више фактора:

— пре свега, старосна структура адвоката је била, а и сада је изузетно неповољна, па је рад адвоката престајао најчешће пензионисањем или услед смрти. Од 408 адвоката у 1973. години било је 102 адвоката старијих од 60 година. Старосна структура адвоката је и сада неповољна, јер има 53 адвоката старијих од 60 година. Међу њима 17 адвоката су пензионери. Обзиром на мали број адвокатских приправника може се очекивати и надаље споро подмлађивање адвоката;

— истовремено прилив младих правника у адвокатури био је мали, јер нису били заинтересовани за рад у овој служби због неповољних услова рада (двострано радно време, велике обавезе према општој и заједничкој потрошњи, тешкоће око добијања пословног простора за адвокатску канцеларију, дефицитарност правника у привреди, судству и управи и повољнији услови за запослење, могућност за напредовање, могућност добијања стана и сл.);

— смањење броја адвоката и незаинтересованост за рад у адвокатури су нарочито опали од 1976. године, после доношења Закона о обезбеђењу плаћања између корисника друштвених средстава када је знатно опао број платних налога и привредних спорова.

Неповољна је и национална структура адвоката, осим из редова мађарске народности. Адвоката из редова народности

има: Маџара 33, Румуна 6, Русина 2 и Словака 2. Са оваквом националном структуром, адвокатура у Војводини није оспособљена да обезбеди пружање правне помоћи и у поступку који се води на језицима народности.

IV. Друштвено-економски положај адвокатуре и служби правне помоћи

1. Промене у друштвено-политичким и друштвено-економским односима одражавале су се и на област пружања правне помоћи и адвокатуру. Адвокатура се усклађивала са променама у друштву у погледу своје организације и настојала да организује нове облике вршења своје делатности.

Полазећи од уставног положаја адвокатуре, Закон о адвокатури и служби правне помоћи и општи акти Адвокатске коморе усклађени су са Уставом. И ако је адвокатура задржала свој углавном индивидуалан начин обављања пружања правне помоћи, улагани су напори за њено повезивање са удруженим радом и удруживање у адвокатске радне заједнице.

У Војводини су основане 3 адвокатске радне заједнице.³ У овим радним заједницама ради 15 адвоката, два адвокатска приправника и 24 остала радника. Адвокатске радне заједнице имају положај организација удруженог рада.

2. Друштвеним договором о усклађивању обавеза адвоката за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба⁴ и и адвокати, који самостално (индивидуално) обављају адвокатску делатност, изједначени су са правима и обавезама са радницима у удруженом раду. Тиме је у знатној мери побољшан економски положај адвоката.

У 1978. години адвокати у Војводини имали су просечну основицу 142.208 динара на основу које се утврђују обавезе пореза и доприноса. Основица се утврђује тако што је укупан приход умањен за трошкове пословања. Најнижа основица је 45.283 динара и одређена је адвокатима који су тек почели са радом или су због старости или болести имали бенефициране основице. Највиша основица за опорезивање адвоката износила је 290.398 динара. И ако ови подаци могу да дају само апроксимативну процену захватања из личног дохотка адвоката за општедруштвену и заједничку потрошњу, може се оценити да је њихов материјални положај знатно побољшан.

3. Службе правне помоћи су основале скупштине општина. Службе правне помоћи у Новом Саду и Бачкој Паланци су самосталне и имају положај организације удруженог рада и послују као организације од интереса за Општину. Служба у

³ „Адвокатски биро“ у Новом Саду, Адвокатска радна заједница „Законитост“ у Новом Саду.

⁴ Друштвени договор је усвојило и потписало 38 општина и 310 самоуправних интересних заједница.

Новом Саду пружа правну помоћ и на територијама општина Србобран, Жабаљ, Темерин и Беочин. У овој служби ради 5 правних саветника са положеним правосудним испитом и два радника са средишом стручном спремом. Служба је у току 1978. године пружила 20.500 правних савета без накнаде и саставила 4965 поднесака, од чега 1807 без накнаде. Финансирање службе правне помоћи у Новом Саду и Бачкој Паланци се врши на принципу дохотка. За пружање правне помоћи служба има права на накнаду по адвокатској тарифи, а када је дужна да правну помоћ пружа без накнаде, ову накнаду јој обезбеђују скупштине општина на чијим територијама она обезбеђује пружање правне помоћи. Међутим, те накнаде се не одређују према броју пружених услуга, већ паушално као и за све кориснике буџета.

Службе правне помоћи у Сремској Митровици, Суботици, Сомбору, Кањижи и Кикинди делују као самосталне службе, али су у саставу органа за општу управу. Ове службе се финансирају из буџета општине, а њихов приход улази у буџет. У овим службама ради по један до два дипломирана правника и један дактилограф.

4. Општински су судови Законом о редовним судовима одређени да пружају правну помоћ. Сваки суд распоредом послова одређује по један дан недељно за пружање правне помоћи. Правна помоћ коју пружају општински судови је велики допринос обезбеђењу уставности и законитости, нарочито у средини где нема довољно адвоката, и где службе правне помоћи нису организоване.⁵ Међутим, треба указати да овај облик пружања правне помоћи није увек најбољи. Ако судија на записник прими тужбу, он то чини на основу изјаве странке, ако странка касније изгуби спор позива се на то да јој је судија истог суда сачинио тужбу и да је она била у уверењу да је у праву. Без обзира на овакав положај општинских судова у пружању правне помоћи мора се прихватити да је оваква активност општинских судова неопходна, док се не створе материјалне и кадровске могућности за пружање правне помоћи на други начин.

V. Организација адвокатури

1. Адвокатура као самостална друштвена служба, у Војводини, организована је у Адвокатску комору Војводине, која је самоуправна организација адвоката уписаних у именик адвоката. У већим местима постоје општинске организације адвоката, које обухватају и адвокате из мањих суседних општина.

Органи Адвокатске коморе су Скупштина, коју представљају сви адвокати, а њени органи су Управни одбор, Комисија за

⁵ У САП Војводини општински судови пружили су правну помоћ у 19.554 случаја. Од тога дали су усмени правни савет у 15.022 случаја, а у 4.532 случаја сачинили су поднеске (тужбе, жалбе и слично).

преглед финансијског пословања, дисциплински тужилац, Дисциплински суд и Виши дисциплински суд. Адвокатска комора има и посебан орган Конференцију адвоката, коју сачињавају делегати општинских организација.

2. Адвокатска комора има Статут и Кодекс адвокатске етике, као и друге самоуправне опште акте којима се уређује организација и рад адвокатури. Статут Адвокатске коморе подноси се на разматрање Скупштини САП Војводине.

Адвокатска комора Војводине и општинске организације адвоката показале су значајну активност на усклађивању адвокатури, као друштвене службе, на основама устава, нашег самоуправног друштва и усклађивању друштвено-економског положаја адвоката са уставом одређеним положајем ове делатности. Посебна пажња је посвећена морално-политичкој подобности лица која захватају упис у именик адвоката и адвокатских приправника. После усвајања Друштвеног договора о усклађивању обавеза адвоката за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба Адвокатска комора је на својој седници и другим акцијама указивала на његов значај и на обавезу адвоката на поштовање свих прописа којим се утврђују њихове обавезе.

3. Адвокатска комора, као организација адвоката, обавезна је да прати појаве и односе од значаја за остваривање права грађана, организација и заједница уочене у вршењу адвокатури, да о њима обавештава Скупштину САП Војводине, Скупштине општина и заинтересоване органе и организације.

Адвокатска комора није у већој мери посветила пажњу обавези праћења и анализирања рада адвоката и појава уочених у њиховом раду. У наредном периоду морају се предузимати мере за праћење и анализирање рада адвоката и уочавање негативних појава у адвокатури.

VI. Закључна разматрања

Полазећи од стања у адвокатури и другим облицима пружања правне помоћи, може се констатовати:

1. Пружање правне помоћи грађанима, радним људима, организацијама удруженог рада и другим самоуправним организацијама и заједницама је један од начина обезбеђења једнаке заштите њихових права у поступку пред државним органима и о организацијама које решавају о тим правима.

2. Адвокатура као самостална друштвена служба има посебну друштвену улогу и одговорност у остваривању функције пружања правне помоћи.

Међутим, службе правне помоћи, које се организују само за пружање правне помоћи, и други видови правне помоћи су неопходни радним људима и грађанима.

3. Адвокатура и службе правне помоћи у основи задовољавају потребе у пружању правне помоћи, али њихов распоред на територији САП Војводине није задовољавајући. Адвокатске канцеларије и службе правне помоћи концентрисане су у већим општинама.⁶

ИЗВРШНО ВЕЋЕ СКУПШТИНЕ САП ВОЈВОДИНЕ

V/6

ЗАКЉУЧЦИ ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКОГ ВЕЋА СКУПШТИНЕ САП ВОЈВОДИНЕ О ОСТВАРИВАЊУ УЛОГЕ, СТАЊУ И ПРОБЛЕМИМА АДВОКАТУРЕ У САП ВОЈВОДИНИ

1. У циљу потпунијег остваривања права и интереса радних људи и грађана, самоуправних организација и заједница у поступку пред државним органима и организацијама, потребно је и надаље развијати адвокатуру, као и друге облике пружања правне помоћи.

У остваривању функције пружања правне помоћи неопходно је да сви субјекти, а посебно општине и организације удруженог рада, и даље развијају службе за пружање правне помоћи.

У мањим општинама где нема довољно адвоката, општински судови и други органи морају још интензивније наставити са пружањем правне помоћи радним људима и грађанима у складу са судским, управним и другим поступцима.

2. Усвајањем Друштвеног договора о усклађивању обавеза адвоката за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба створени су услови за побољшање материјалног положаја адвокатури чиме је обезбеђена и једна од претпоставки за њено подмлађивање. Ради даљег подруштвавања адвокатури посебну пажњу треба посветити и удруживању адвоката у адвокатске радне заједнице, а удруживање подстицати обезбеђивањем зато неопходних услова.

23. XI 1979.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА
Корнел Троћа, с. р.

⁶ Материјал израдио Покрајински секретаријат за правосудје и општу управу у сарадњи са Адвокатском комором Војводине.

ПОВОДОМ ЗАКЉУЧАКА САВЕЗНОГ ВЕЋА СКУПШТИНЕ СФРЈ О СТАЊУ И АКТУЕЛНИМ ПРОБЛЕМИМА АДВОКАТУРЕ И ДРУГИХ ВИДОВА ПРАВНЕ ПОМОЋИ

Када је Савезно веће Скупштине СФРЈ на седници 25. јуна 1980. године донело Закључке о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи онда смо добили политички став од највишег делегатског тела ове земље да правна помоћ представља значајну друштвену делатност, да су адвокатура и други видови правне помоћи у функцији обезбеђења законитости и система самозаштите друштвених вредности социјалистичког самоуправног друштва. Истовремено смо добили аутентично тумачење члана 31. Устава СФРЈ о „у основи и у начелу изједначеном друштвено-економском положају адвоката са положајем радних људи који обављају делатност у удруженом раду“. Што значи да су радни људи који обављају адвокатску делатност (друштвену службу *sui generis*) у потпуности изједначени са радним људима који обављају делатност у удруженом раду друштвених служби, са аспекта захватања из личног дохотка за алиментирање општедруштвених и заједничких потреба, у обезбеђењу услова рада и у правима на основу рада.

У Закључцима је изражен став друштвене заједнице да је обезбеђење служби за пружање правне помоћи грађанима, радним људима, радним и другим организацијама прворазредна дужност и брига друштвено-политичких зајединца. Констатовано је да је друштвена заједница једним делом ову своју обавезу пренела на самоуправно организовану адвокатуру и на друге видове правне помоћи. Да самоуправни органи у адвокатури одговарају за стање у адвокатури друштвеној заједници с једне стране и адвокатима, члановима адвокатских организација с друге стране. Указано је адвокатури и другим видовима пружања правне помоћи да доведу у склад своју организацију, подешавајући је својим специфичним потребама и својим условима рада, са целокупним самоуправним организовањем друштва.

Наглашено је да су првенствено адвокатске коморе обавезне да предузимају мере у оквиру својих надлежности да сваки грађанин, радни човек, радна и друга организација имају доступну, ефикасну на највишем стручном нивоу правну помоћ. Да у извршењу ове обавезе сарађују са другим облицима пружања правне помоћи органима и организацијама који су најнепосредније задужени за ову друштвену област.

Ови Закључци значе да су отклоњени неспоразуми око тумачења уставних одредби и њиховог спровођења у пракси у односу на адвокатуру или тачније на радне људе који обављају адвокатску делатност. Истина још увек у неким срединама се не схвата адвокатура и други видови правне помоћи као друштвене

службе које су у функцији обезбеђења једнакости грађана пред судом и другим органима пред којима се остварују права и на закону засновани интереси и да је ова служба инкорпорирана у систем самозаштите и очувања највећих вредности самоуправног друштва, слободе, права и на закону заснованих интереса.

Закључци Савезног већа значе завршетак једног великог посла у којем су учествовали многобројни органи, организације и целокупно чланство адвокатури Југославије. Они представљају изражену вољу да се обезбеде услови рада овој служби потпуно идентични као радним људима који обављају делатност у удруженом раду друштвених служби.

Ови Закључци истовремено представљају и основ за интензивније предузимање мера како од стране адвокатских комора тако исто и од свих друштвених органа и организација, а првенствено од ССРН да се до крајњих конзеквенци Закључци спроведу у свакодневном животу и на тај начин остваре услови за организовање адвокатури и других видова правне помоћи како би сваком грађанину, радном човеку, радној и другој организацији била обезбеђена најквалитетнија служба за пружање правне помоћи.

Како видимо из хронолошког прегледа нормативног регулисања адвокатури и других видова правне помоћи, почев од Устава СФРЈ, Устава САПВ, Друштвеног договора о усклађивању обавеза адвоката за задовољавање општедруштвених и заједничких потреба, Закључака Друштвено-политичког већа Скупштине САП Војводине поводом разматрања Информације о остварењу улоге, стању и проблемима адвокатури и Закључака Савезног већа Скупштине СФРЈ о стању и актуелним проблемима адвокатури и других видова правне помоћи, друштвено-економски положај адвокатури у САП Војводини је у свакодневном животу доведен у склад са њеном уставном позицијом и са израженим ставовима у политичким документима, после потписивања Друштвеног договора 1978. године.

Истина постоје поједине општине и СИЗ-ови који нису још увек потписали Друштвени договор. Постоје неки СИЗ-ови потписници Друштвеног договора који су приликом прописивања стопа доприноса ове прописивали у нешто већим процентима за адвокате од стопа за раднике у удруженом раду. Како видимо, а нарочито после ових Закључака, овде се ради о веома важном политичком проблему који ћемо изнети пред одговарајућу Секцију Покрајинске конференције ССРНВ. Адвокатура Војводине очекује да ће се после свестране расправе и сагледавања целокупног комплекса око примене Друштвеног договора до краја довести у склад нормативно, прокламовано са стварним свакодневним у односу на адвокатуру као друштвену службу.

Овом приликом ваља истаћи да је адвокатура Војводине започела са укључивањем у рад одговарајућих тела, на изради прописа и на тај начин почела да даје свој допринос доградњи правног система. Овакав рад је резултат ослобођене енергије

после решења друштвено-економског статуса након потписивања Друштвеног договора, што је резултирало и мењањем свести од стране адвоката у гледању на Адвокатску комору као своју самоуправну организацију, кроз коју могу на најбољи начин да решавају питања од виталног интереса како за друштвено-економски статус адвоката тако исто и за адвокатуру као друштвену службу.

Ова промена свести је довела и до тога да су адвокати изразили спремност да својим, истина минималним, доприносом формирају фонд који ће послужити довођењу у функционално стање седиште Адвокатске коморе у Новом Саду. Ови почетни кораци значе и правац развоја адвокатуре и њено организовање у складу са развојем самоуправног друштва у целини.

**ПРЕДСЕДНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ САПВ**

Боривој Јекић

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Јован А. Јерковић

судија Врховног суда Војводине

ВИСИНА ЗАКУПНИНЕ КАО РАЗЛОГ ЗА ОТКАЗ УГОВОРА О ЗАКУПУ ПОСЛОВНИХ ПРОСТОРИЈА

Одредбом чл. 33. ст. 1. Закона о закупу пословних зграда и просторија (у даљем тексту ЗЗПЗП — Сл. гласник СРС бр. 20/77)¹ скупштина општине је овлашћена да може својом одлуком прописати за закуподавца давање отказа уговора о закупу пословних просторија само из одређених разлога. Истовремено је одређено ст. 2. овог члана ограничење за скупштину општине да тим својим прописом не може ускратити право закуподавцу на отказ из разлога, што му је потребна пословна просторија или из разлога, што није задовољан са висином закупнине. За овај други случај отказа прописано је одредбом ст. 3. истог члана, која је несумњиво императивног карактера, да се наведеним прописом скупштине општине мора закупцу обезбедити право да поводом отказа предложи утврђивање закупнине путем јавног надметања, као и право првенства закупца на коришћење пословних просторија ако прихвати на јавном надметању постигнуте услове. Из овога следи да закуподавац који није задовољан са висином уговорене закупнине за пословне просторије, има само право да из тог разлога откаже уговор о закупу, а не и да тражи утврђивање висине нове закупнине путем суда односно путем јавног надметања.

Према изложеном доношење прописа на основу овлашћења из чл. 33. ст. 1. ЗЗПЗП за скупштину општине је факултативно. Законодавац је таквом солуцијом очигледно препустио свакој скупштини општине да цени оправданост потребе за доношење поменутог прописа полазећи од фактичког стања расположивог фонда пословних просторија, с обзиром на постојеће категорије купаца односно делатности које се у њима обављају, што чини специфичност структуре тог фонда карактеристичну за дотичну општину. Стога је у случају доношења таквог прописа

¹ Одредбе чл. 33. ЗЗПЗП у смислу чл. 46. ст. 2. истог Закона се примењују јединствено на целој територији Републике на основу чл. 301. Устава Социјалистичке Републике Србије („На основу договора, законом се могу уређивати јединствено за територију целе Републике и други односи”).

у њему потребно детаљно регулисати на који ће се начин обезбедити односно стварно омогућити реализација права закупца предвиђена начелном и когентном одредбом чл. 33. ст. 3. ЗЗПЗП.

У судској је пракси, међутим, запажено у решавању спорова на основу отказа уговора о закупу пословних просторија из разлога што је закуподавац незадовољан са висином закупнине, а у којима мора доћи до примене речени пропис скупштине општине ако је донесен, да је у тим прописима регулисање питања о коме је напред било речи изостало, односно обично је парафразирана наведена и сама недовољно потпуна одредба из чл. 33. ст. 3. ЗЗПЗП. То је имало за последицу да су се у судској пракси у вези решавања ове врсте парница појавила одређена спорна питања, која су довела до заузимања супротних правних становишта и тиме до различите праксе у судовању. С тим у вези треба истаћи да су неки од тих проблема запажени у судској пракси и за време важења савезног Закона о пословним зградама и просторијама (Сл. лист СФРЈ бр. 43/65 и 57/65), чије су одредбе чл. 46. идентичне са одредбама чл. 33. сада важећег републичког закона.²

Сва та спорна питања као одређена правна проблематика настала у суђењу ове врсте парничних предмета конкретно узевши своде се на следећа основна три питања и то:

1) Фазу судског поступка у којој купац поводом отказа уговора може предложити утврђивање закупнине путем јавног надметања,

2) Орган код којег се има спровести поступак по захтеву закупца ради утврђивања закупнине путем јавног надметања,

3) Начин на који ће купац и код којег органа остварити своје право првенства закупца на коришћење пословних просторија ако прихвати услове који су постигнути на јавном надметању, а закуподавац се и поред тога таквом праву првенства противи одбијајући уједно закључење новог уговора о закупу.

Ни законом, а ни прописима скупштина општина, није одређено у којој фази судског поступка и у којем року је купац овлашћен да истакне захтев за коришћење свог законског права. Стога би се у одговору на прво питање могао *prima vista* прихватити као најадекватнији став, да се купац наведеним правом може послужити у току целог поступка, тј. све до истека парижног рока односно до наступања извршности пресуде којом је одржан на снази отказни налог. Усвајање овог става нужно би укључивало и процесно овлашћење суда на одређивање прекида поступка у смислу чл. 213. ст. 1. тач. 1. Закона о парничном поступку (ЗПП), док се не оконча поступак путем

² Уређење закупа пословних просторија и зграда као посебна врста закупа спада у законодавну регулативу републике, па стога се овде не примењују одредбе чл. 567—599. Закона о облигационим односима у смислу чл. 568. тог Закона.

јавног надметања код надлежног органа или да евентуално сам спроведе такав поступак ради решења претходног питања на основу овлашћења из чл. 12. ЗПП. Има заговорника овог става који су мишљења да утврђивање висине закупнине путем јавног надметања не треба вршити у парничном, већ искључиво у ванпарничном поступку сходно применом правних правила из § 219. и сл. предратног Закона о ванпарничном поступку (ЗВП) у недостатку позитивних прописа, те да до правоснажности решења ванпарничног суда треба одредити прекид поступка у парници. У наставку парничног поступка тужени купац би морао да се изјасни о прихватању висине закупнине утврђене јавним надметањем и зависно од тога парнични суд би имао да одржи на снази или укине оспорени отказни налог.³ При томе се за поборнике овог става истовремено поставља као проблем и питање да ли у насталој процесној и материјалноправној ситуацији када купац прихвати нову закупнину треба да непосредно уследи закључивање новог уговора о закупу у доказ њеног стварног прихватања, а у циљу спречавања евентуалне злоупотребе тог закупчевог законског права.

Ма колико да изложени став делује убедљиво његову исправност треба примити са резервом, не само због непотпуности ЗППЗП и прописа скупштина општина о којој је напред дата критичка оцена, него и због оног дела одредбе чл. 33. ст. 3. ЗППЗП који говори о утврђивању права првенства досадашњег закупца на коришћење пословних просторија ако пристане на услове који су на јавном надметању постигнути. Наиме, овај део те законске одредбе не може се одвојено посматрати од оног њеног дела који му непосредно претходи и говори о обавезном обезбеђивању права закупца на предлагање утврђивања закупнине путем јавног надметања, јер та одредба по садржини свог текста и његовом смислу представља једну интегралну целину. Због тога се реченица у тексту поменуто законске одредбе „као и право првенства закупца на коришћење просторија ако прихвати услове који су на јавном надметању постигнути” може схватити и тако, што сматрамо правилним, да купац под том претпоставком у односу на остале надметаче стиче право првенства на закључивање новог уговора о закупу пословних просторија. Код тога се мора поћи од постојања чињенице да је досадашњи уговор већ отказан на основу правоснажног отказног налога или пресуде у парници и то из разлога, што је куподавац незадовољан висином закупнине, а које му је право на отказ законом загарантовано (чл. 33. ст. 2. ЗППЗП). То значи када је у питању овај отказни разлог суд би морао да усвоји односно одржи на снази отказни налог, сем ако не постоје неки посебни разлози процесне или материјалноправне природе за његово укидање, без обзира на евентуално истицање захтева од

³ По чл. 32. ст. 4. ЗППЗП на отказни налог се примењују одредбе Закона о парничном поступку, па према томе и она из чл. 451. ст. 4. да ће суд у одлуци о главној ствари одлучити да ли се налог у целини или делимично одржава на снази или се укида.

стране закупца у току парнице да се висина закупнине утврди путем јавног надметања. Све то основано упућује на закључивање да је примарно као законом загарантовано право закуподавца на отказ закупа пословних просторија из наведеног отказног разлога. Насупрот томе право закупца о коме је реч у ствари се своди само на реалну могућност да он у материјалноправној ситуацији насталој као последица правоснажно датог отказа уговора о закупу пословних просторија, у односу на остале рефлектанте за закључивање новог таквог уговора стекне право првенства. На тај су начин довољно обезбеђени интереси закупца, будући да се користећи тим својим такође законом загарантованим правом по сопственој диспозицији заштићује против закуподавца од евентуалног шиканозног отказивања уговора о закупу пословних просторија формалним позивањем на наведени отказни разлог.

Према изложеном коначни резиме би био да се купац поводом отказа закупа пословних просторија наведеним правом може користити само у оквиру и до истека рока одређеног у правоснажном отказном налогу за испражњење пословних просторија, односно у пресуди у отказној парници (чл. 32. ЗЗПЗП).⁴ Стога не постоје претпоставке за одређивање прекида парничног поступка ако купац у парници истакне захтев да се користи тим правом. Ако код њега у том погледу постоји стварна намера за закључење новог уговора о закупу пословних просторија, онда треба да је реализује прихватањем закупнине и осталих услова утврђених путем јавног надметања. У вези с тим мора се имати у виду и то, да је висина закупнине битан елемент таквог уговора, који се мора закључити писмено, а обавезност писмене форме као битног услова за важност уговора важи и за његове промене (чл. 11. ЗЗПЗП).

И ово мишљење које сматрамо једино исправним, такође са аспекта поборника овде већ изнетог противног става трпи одређену критику, која заслужује да се узме у обзир. Она се у суштини своди на то да се становиште у погледу претпоставки под којима купац може да користи своје право заснива на погрешној интерпретацији одредбе чл. 33. ст. 3. ЗЗПЗП, обзиром да се та могућност за закупца искључиво везује за чињеницу постојања правоснажног отказног налога односно пресуде у отказној парници. Ни граматичким нити логичким тумачењем текста ове законске одредбе да се не би могло доћи до приписивања такве интенције законодавцу, јер у њему није употребљен термин „отказан” него „поводом отказа”. Управо баш овако употребљени изрази у контексту садржине те законске одредбе пре би по свом граматичком и логичком смислу упућивали на закључак, да је за закупца услов о могућности стављања предлога за утврђивање закупнине путем јавног надметања наступио

⁴ У основи идентичан став по овом проблему судске праксе настао у време важења ранијег савезног закона садржан је и у коментару Информаторовог приручника за кадрове „Право на некретнинама” — књига I, стр. 261—262 (издање 1968. године).

чим му је достављен од суда отказни налог, јер се од тог момента има сматрати да је дошло до отказа уговора о закупу пословних просторија.

Овај изнети супротан став од оног кога сматрамо правилним, без обзира на снагу својих аргумената, не би се у пракси могао применити без извесних потешкоћа с обзиром да нужно повлачи решавање и читавог низа других питања процесног и материјалноправног карактера, што би сасвим сигурно утицало на дужину трајања поступка и тиме ишло на уштрб интереса процесне економије. Поготово, што се и по самом закону спорови на основу отказа уговора о закупу пословних просторија по својој природи сматрају хитним (чл. 32. ст. 5. ЗЗПЗП).

Пре свега треба имати у виду да је право закупца које разматрамо материјалноправне природе, па ако би се захтев за коришћење тог права могао ставити пре правоснажности отказног налога односно пресуде у отказној парници, онда би се по логици ствари могао употребити и као самосталан разлог за улагање приговора против отказног налога. Повезано с тим одмах се поставља и питање како треба да гласи изрека пресуде у случају да купац пристане на закупнину која је резултат јавног надметања, а како у случају када истовремено уз такав пристанак истакне и захтев за утврђивање права првенства закупца на коришћење просторија. Наиме, суд у одлуци о главној ствари има да одлучи да ли се налог у целини или делимично одржава на снази или се укида (чл. 451. ст. 4. ЗПП у вези чл. 32. ст. 4. ЗЗПЗП).

По основној концепцији приказаног супротног става произлази да би суд у оба истакнута случаја имао да укине оспорени отказни налог. Такво је решење неодрживо, јер оно губи из вида да је уједно у питању и законом загарантовано право закуподавца на отказ с једне стране, а да поменута одредба чл. 33. ст. 3. ЗЗПЗП с друге стране представља јединствен пропис. Следствено том резонувању било би недопустиво само прихватање закупнине установљене јавним надметањем, ако купац истовремено не тражи и утврђивање да му припада право првенства закупца на коришћење просторија. Укидање отказног налога које би уследило само зато, што је купац пристао на закупнину из јавног надметања представљало би повреду законског права закуподавца на отказ (чл. 33. ст. 2. ЗЗПЗП). Таква би пракса широко отворила могућности закупцу да злоупотребава своје право, пошто би у ствари санкционисала однос између уговорача на бази постојећег уговора о закупу пословних просторија, а противно вољи закуподавца који је незадовољан са висином закупнине и коме је баш из тог разлога законом загарантовано право на отказ.

Не би било места укидању отказног налога ни у случају када купац прихватајући закупнину утврђену јавним надметањем уједно постави и захтев за признавање права првенства закупца на коришћење просторија. Под претпоставком стварне надлежности суда за решавање таквог захтева, да би се о њему

могло одлучити у изреци пресуде морао би бити постављен у форми противтужбе (чл. 189. ЗПП). Тиме би досадашњем закупцу било омогућено, да у поступку код надлежног органа на основу такве правоснажне и у његову корист исхођене пресуде остварује своје право на принудно закључивање новог уговора, ако се досадашњи закуподавац томе противи односно да тражи од тог органа доношење одлуке која би замењивала такав уговор. Према томе, усвајање захтева досадашњег закупца као противтужбоца не би са процесног нити са материјално-правног гледишта повлачило и укидање оспореног отказног налога, већ би његова даља egzистенција била само условљена (као извршне исправе) чињеницом да ли купац-тужени ће реализовати своје право првенства закупца на коришћење пословних просторија из досадашњег правоснажно отказног уговора о закупу. То коначно значи да захтев из противтужбе досадашњег закупца нема значај прејудисијелног питања у отказној парници у односу на захтев досадашњег закуподавца за давање отказа, већ само у погледу оног захтева за закључење новог уговора о закупу пословних просторија.

Међутим, ако се пође од претпоставке о искључивој надлежности одговарајућег општинског органа управе за спровођење поступка јавног надметања по иницијативи закупца ради утврђивања висине закупнине, а у вези с тим и његовог права првенства закупца, онда не би било дилеме да наведено право припада само закупцу којем је претходно правоснажном судском одлуком отказан уговор о закупу пословних просторија зато што је закуподавац незадовољан са висином закупнине. Сматрамо да би оваква ситуација у пракси елиминисала појаву овде до сад разматраних проблема код ове врсте спорова.

На друго питање које се појављује као проблем судске праксе у тражењу правилног одговора треба поћи у првом реду од става о одбацивању сваке могућности, јер постоји и мишљење, да се странкама може слободно препустити спровођење јавног надметања ради установљења висине закупнине, а у вези у том смислу постављеног предлога досадашњег закупца поводом отказа уговора о закупу пословних просторија. Свакако да се спровођење таквог поступка мора ставити у надлежност одређеног органа (суда или општинског органа управе), јер је по природи ствари потребно да се на основу једне унапред утврђене процедуре организује и спроведе јавно надметање. То подразумева да се по спроведеном поступку и донесе одговарајући акт о томе да се купац прихвата или не услова остварених јавним надметањем, као и о решењу евентуалних спорних питања која у вези с тим могу искрснути међу учесницима надметања.

По нашем мишљењу више је оправдано са друштвено-правног аспекта да се за спровођење овог јавног надметања сматра надлежним одговарајући општински орган управе начелно узевши већ због тога, што је по чл. 33. ст. 1. ЗППЗП скупштина

општине факултативно овлашћена за доношење прописа којим треба да се уреде сва до сада разматрана спорна питања.

Ипак, у судској пракси има и супротних мишљења по овом питању од којих је најтипичније и заслужује да се региструје оно, по коме је битно да је у смислу чл. 31. и 32. ЗЗПЗП за поступак по отказу уговора о закупу пословних просторија надлежан суд. Скупштина општине по чл. 33. ст. 3. истог закона само је начелно обавезна да својим прописом обезбеди закупцу његово право. Тиме је по том мишљењу, већ законом утврђена надлежност суда за поступак по отказу и поводом отказа за који је везано и питање закупнине односно њеног утврђивања путем јавног надметања. Из овога би следило да би суд био надлежан и да на предлог досадашњег закупца спроведе поступак ради установљења права првенства на коришћење просторија.

Што се тиче давања правилног одговора на треће постављено питање држимо да би се могла размотрити два решења.

Прво би се заснивало на усвајању као исправног већ напред изложеног става о стварној надлежности општинског органа управе за спровођење поступка јавног надметања на предлог ранијег закупца ради установљења висине нове закупнине. У оквиру тог става основано би се могла усвојити и концепција о компетенцији тог истог органа за утврђивање права првенства досадашњег закупца на коришћење пословних просторија, ако он пристане на услове постигнуте јавним надметањем. Тиме се, међутим, не решава и проблем који може настати ако купац и поред тога што прихвати нову закупнину не пристане и на остале услове постигнуте јавним надметањем као што су на пример трајање закупа, дужина отказног рока и др. Тај се проблем конкретно узевши своди на питање, да ли је довољна сагласност закупца само у погледу висине закупнине утврђене јавним надметањем, па да би стекао право првенства на коришћење просторија у односу на остале учеснике јавног надметања, или мора прихватити и све остале услове потребне за закључивање новог уговора онако како су ти услови били оглашени односно коначно утврђени јавним надметањем. Наиме, зашто је у законском тексту статуирана обавеза за закупца о прихватању услова постигнутих јавним надметањем при чему је реч „услов” употребљена у множини, ако би било довољно само утврђење нове закупнине као једног од битних услова за закључење новог уговора? Није ли при томе законодавац имао у виду само услове будућег уговора који се односе на питање нове закупнине? Мислимо да би ово схватање било најадекватније обзиром на карактер законског разлога за отказ уговора о закупу о коме се ради.

Уколико би се усвојило схватање да постоји обавеза закупца о прихватању свих услова утврђених јавним надметањем за закључивање новог уговора, онда се појављује још један проблем у виду питања ко би био овлашћен да прописује услове за стицање права првенства закупца на коришћење просторија.

Да ли по свом нахођењу орган који би био надлежан за спровођење јавног надметања, држећи се при томе начела из Закона о закупу пословних зграда и просторија и прописа скупштине општине а нарочито водећи рачуна, да се ради о посебно законом нормираној заштити досадашњег закупца путем стицања права првенства закупца на коришћење просторија ако прихвати услове постигнуте јавним надметањем. Када би тај орган у том погледу био везан за предложене услове од стране досадашњег закупаваца, онда би наведено право закупца лако могло бити изиграно постављањем таквих услова које он не би могао прихватити као много неповољније у односу на остале услове из отказног уговора, мада пристаје на нову закупнину и за њу везане услове утврђене јавним надметањем. И овим се поткрепљује исправност гледишта, да ранији купац прихвати само нову закупнину и остале за њу везане услове, а не и друге есенцијалне услове за закључивање новог уговора, који би у односу на те услове из отказног уговора били друкчији односно неповољнији и као такви за њега неприхватљиви, без обзира што су постигнути јавним надметањем. Према томе, ти други битни услови за закључење новог уговора који су оглашени на јавном надметању не би смели бити неповољнији за досадашњег закупца у односу на ранији отказани уговор. Јер, никако се не сме губити из вида да је у питању отказ уговора о закупу пословних просторија из разлога, што закупавац није задовољан висином закупнине, која је само један од битних елемената тог уговора. Само би се на приказани начин ранијем закупцу стварно омогућило стицање права првенства закупца на коришћење просторија и тако остварила његова ефикасна заштита против досадашњег закупаваца од евентуалног шиканозног отказивања уговора из наведеног разлога.

У случају када досадашњи купац пристане на све услове постигнуте јавним надметањем и тиме стекне право првенства закупца на коришћење пословних просторија, а досадашњи закупавац и поред тога одбије закључење новог уговора, онда би напред поменути орган општинске управе на предлог ранијег закупца имао да донесе решење којим се замењује уговор о закупу пословних просторија са садржином свих оних услова постигнутих јавним надметањем. И у том правцу од раније постоје одређена искуства у пракси, јер је по одредбама првобитног текста бив. савезног Закона о пословним зградама и просторијама (Сл. лист ФНРЈ, бр. 16/59) општински стамбени орган након одржаног јавног надметања доносио решење о давању пословних просторија под закуп (чл. 46). На тај би се начин заједно са овлашћењем за спровођење јавног надметања ради утврђивања нове закупнине комплетирала стварна надлежност одговарајућег органа општинске управе и за решавање свих ових питања међусобно тако повезаних, да то оправдава њихово решавање у оквиру надлежности једног истог органа. Решење у том смислу би и са аспекта интереса процесне економије односно странака далеко више било оправдано, јер би се обзиром

на тако комплетирану надлежност одговарајућег општинског органа управе, основано могло очекивати брзо и ефикасно спровођење поступка ради реализације права првенства досадашњег закупца на коришћење пословних просторија.

Према другој могућој солуцији, с обзиром да би се овде често радило и о решавању претходних питања од којих зависи утврђивање права првенства закупца на коришћење просторија односно могућност закључења новог уговора о закупу, без обзира што је јавним надметањем утврђена нова закупнина, могла би се прихватити надлежност суда. У том случају суд би у ванпарничном поступку на предлог овлашћене странке (ранијег закупца) утврдио његово право првенства закупца и донео одлуку која би с обзиром на противљење досадашњег закуподавца заменила уговор о закупу пословних просторија.

На крају се може констатовати у виду мишљења и предлога да је радикално решење овде разматраних проблема судске праксе могуће само новелирањем Закона о закупу пословних зграда и просторија путем његове допуне у смислу прецизног регулисања питања када, код којег органа и на који начин досадашњи купац може реализовати своје право, које му је гарантовано одредбом чл. 33. ст. 3. истог закона.

Иван Кркљуш

ДРЖАВИНА ПРЕМА ЗАКОНУ О ОСНОВНИМ СВОЈИНСКО-ПРАВНИМ ОДНОСИМА

Коментар

Члан 70.

Државину ствари има свако лице које непосредно врши фактичку власт на ствари (непосредна државина).

Државину ствари има и лице које фактичку власт на ствари врши преко другог лица, коме је по основу плодоуживања, уговора о коришћењу стана, закупа, чувања, послуге или другог правног посла дало у непосредну државину (посредна државина).

Државину права стварне службености има лице које фактички користи непокретност другог лица у обиму који одговара садржини те службености.

Више лица могу имати државину ствари или права (судржавина).

Закон о основним својинско-правним односима који је објављен 8. фебруара 1980. године, а ступа на снагу 1. септембра исте године — у даљем тексту само Закон — определио се за концепцију државине према којој ова није право него „фактичка власт на ствари”.

Ради тога Закон, у насловима појединих глава, говори о праву својине, праву службености, праву залог, док у Глави V као наслов стоји само: државина.

На нашем подручју више је био одомаћен термин посед, па је узнемиравање државине називано сметање поседа, а тужба којом се овај мериторно штити — поседовна тужба. Исте термине користи и Закон о парничном поступку. Но, ми ћемо се, у даљем излагању, држати термина државина и свих изведених облика ове речи.

Став 1. Закон говори да државину има свако лице које непосредно врши фактичку власт на ствари. Анализу појма ствари даћемо у коментару става 3. овог члана, да бисмо избегли непотребна понављања.

Ако смо маркирали: свако лице, то, пре свега, значи да државину може имати како физичко тако и правно лице. Поставља се питање да ли, и под којим условима, државину може имати и колективитет који ће тек постати правно лице, односно које то својство губи. Исто тако је од значаја и питање да ли лица лишена пословне способности могу имати државину, односно да ли је могу имати лица која, услед узраста, немају пословну способност. Коначно, како еманципација утиче на државинску способност.

Закон не даје одговор на ова питања из разлога што ће за свако поједино решење бити меродавна материја општег дела грађанског права која говори о персоналитету. Ипак, ако државина није право, није потребан ни потпуни правни квалификатив на страни држаоца, већ би се питање могло поставити само код евентуалне несамосталне заштите државине.

Модалитети се могу појавити код третмана непосредне и посредне државине, јер су у питању два субјекта који могу имати различите статусе с обзиром на пословну способност, а све, опет, може бити од утицаја како код стицања и преноса државине, тако и код државинске заштите. У овом контексту ће се, веома често, овај проблем појављивати и код правних и физичких лица која могу имати непосредну односно посредну државину.

Када Закон каже да државину има свако лице које *непосредно* врши фактичку власт на ствари и када је назива *непосредна државина*, онда се мора обратити пажња и анализирати како овај појам, тако и питање шта значи *вршити*, шта значи *фактичка* и шта значи *власт на ствари*.

Ако један од брачних другова, на пример, врши непосредно фактичку власт на ствари, онда и други брачни друг, такође, власт на ствари врши непосредно.

Према томе, такво вршење власти не потпада под режим из става 2. овог члана — посредна државина, нити под режим тзв. детенције из члана 71. Закона. Непосредно врши власт на ствари и онај који то обавља преко лица које „фактичку власт на ствари (врши) за друго лице”. То значи да вршење власти може бити и преко другог, а да оно, ипак, буде непосредно.

Шта значи *вршити* фактичку власт на ствари — чињенично је питање. Вршити власт над књигом значи и читати је, и држати је у својој библиотеци, и оставити је у писаћем столу канцеларије, као и дати је одређеном лицу да из ње фотокопира поједине странице. Држалац у свим овим случајевима непосредно *врши* власт. У последњем случају то непосредно вршење власти није и фактичко, али је непосредно, јер лице које треба да изврши фотокопирање није посредни држалац и не *врши* никакву власт на ствари, већ обавља одређени посао везан за књигу, није, дакле, посредни држалац већ детентор.

То нам, истовремено, даје и одговор да питање вршења *фактичке* власти не мора увек бити везано за физичко држање

саме ствари као такве. То ћемо видети из члана 71. Закона, где вршење фактичке власти за другог није државина, већ детенција.

Став 2. Док став 1 даје дефиницију непосредне државине, став 2 говори о посредној државини. Ова државина претпоставља вршење фактичке власти на ствари преко другог лица. То друго лице мора бити пословно способно, јер давање ствари у непосредну државину претпоставља правни посао. Тај правни посао може бити 1 — уговор о коришћењу стана, 2 — уговор о закупу, 3 — уговор о депозиту — чувању, 4 — уговор о послузи, као и 5 — као и други посао који је везан за предају ствари. Ово набрајање само значи да је Закон — наводећи правне послове примерице — јасно оставио могућност постојања и других правних послова релевантних за креирање посредне државине. Поред правног посла, Закон предвиђа и правни основ — плодоуживање — као претпоставку за вршење посредне државине. Ово ради тога што се плодоуживање креира и ван релација правног посла, наслеђем, на пример, и што је реч о једном секторском праву на праву својине. То значи да би се сви држаоци ствари: носилац станарског права, закупцац, депозитар, послугопримац и др., сматрали као лица која имају непосредну државину, а давалац стана на коришћење, власник просторија, депонент, послугодавац и др., као лица која имају посредну државину.

Појединачно, ови уговори регулисани су у Закону о стамбеним односима, у Закону о облигационим односима: закуп у члану 567, остава у члану 712, ускладиштење (као облик депозита) у члану 1020, залога комисионара у члану 780, заложно право заступника у члану 809, заложно право отпремника у члану 846. итд.

Закон усваја класичну формулацију непосредне државине, иако нам се чини да непосредна државина, код, рецимо, сефа, и не постоји, јер је кључ од сефа, односно шифра сефа, код власника ствари, он искључиво располаже сефом и стварима у њему, а улога новчане установе у којој се сеф налази је само да чува ствари и омогући њихову максималну сигурност, тако да има само привидну фактичку власт на стварима у сефу, док стварну фактичку власт има власник, или својински држалац. Исти је случај и са закупом просторија. Закуподавац врши, преко закупца просторија, посредну државину исте, али нема, по правилу, никакве државинске релације на стварима закупца које се налазе у просторији. Зато би се пре могло рећи да закупцац сефа има посредну државину на сефу и непосредну државину на стварима у сефу, него да власник сефа има непосредну државину на стварима у сефу.

Иако Закон као основ помиње само плодоуживање, сматрамо да и други основи могу бити претпоставка за посредну државину. То могу бити, пре свега, судска одлука и закон, које помиње и члан 61. Закона у вези залогa. Закон о облигационим односима познаје као законске основе права залогa право возара, комисионара, закуподавца, из којих, разуме се, произилази за

њих непосредна државина, у односу на посредну државину власника. (Види коментар уз члан 61. и 62. Закона.)

Став 3. У теорији је спорно да ли се државина може манифестовати и на праву, тј. да ли може постојати тзв. државина права. Сматра се, наиме, да је државина ствари вршење садржине права својине на стварима, па да је, према томе, и фактичко вршење садржаја неког другог имовинског права, државина права. Ако је државина „фактичка власт на ствари”, онда је за ту власт потребан и предмет државине, *corpus*, па би се тешко могло одредити за тезу о државини права, као „бестелесне ствари”.

Закон државину права не везује за „бестелесну ствар”, већ овај термин употребљава за државину права стварне службености, што значи да је предмет стварне службености *ствар* а не *право*, као и да је термин државина права стварне службености употребљен искључиво ради тога што је службеност право, истина секторско, али стварно право које произилази из права својине. Да је ово размишљање тачно говори и чињеница да је изузетак учињен само у погледу *стварне службености*, и да Закон не помиње ниједно друго право на коме би се манифестовала државина.

Стварне службености везане су за две непокретности. Реч је о повласном и послужном добру, или у позитивном смислу, да се власник једне непокретности користи другом, или у негативном смислу, да се уздржава од неког коришћења на које је овлашћен. Овај други случај за наш коментар нема никаквог практичног значаја. То значи да је, итекако, реч о ствари и да је „државина права стварне службености” само *terminus technicus* једне те исте релације — државине ствари.

Обим државине права службености мора одговарати обиму који одговара садржини те службености, што је и разумљиво, јер је службеност право тачно фиксирано према економској потреби рационалног коришћења непокретности. Разлика између права стварне службености и државине права стварне службености није, дакле, у обиму, већ у основу. Ова последња може се креирати, рецимо, и узурпацијом.

Став 4. Овај став говори о *судржавини* која постоји када више лица имају државину ствари или права.

Ова, пре свега, може бити *судржавина* на идеалним деловима ствари. То говори о могућности конкуренције посредне судржавине, са непосредном државином једног од *судржалаца*, односно са непосредним држаоцем који нема посредну државину.

С друге стране, то може бити *заједничка судржавина*, где није одређен ни *судржавински* део, ни *судржалац*. То је био случај код, сада већ преживелих, облика *кућних задруга*.

Судржавина брачних другова — тзв. *дualна судржавина* — представља, можда, најчешћи облик судржавине.

Много интересантнија је, с обзиром на практичну свакодневницу, *судржавина стана*, јер је ова *судржавина*, иако синхро-

на, истовремено и конкретна и из ње могу настати, или престати, одређена права на стан. Тзв. „заштићени подстанар“ представља типични пример прерастања државине у станарско право.

Суддржаоци су заштићени у државини ствари или права како према трећим лицима, тако и међусобно. (Види коментар уз члан 75. и даље.)

Одговарајући чланови Закона о сусвојини, и коментари уз њих, од интереса су и за наша разматрања.

Члан 71.

Лице које по основу радног или сличног односа, или у домаћинству врши фактичку власт на ствари за друго лице, а дужно је да поступа по упутствима овог другог лица, нема државину.

Реч је о држању, притежању, физичкој апрехензији ствари, детенцији.

Док је римска детенција била непосредна државина, изведена из посредне државине, дотле је детенција из овог члана само физички однос према ствари. Детентор нема *spñius possessionis*, дакле његов контакт са стварју, иако представља „вршење фактичке власти“, није уперен на државину, већ на вршење одређеног посла, што значи да ствар није сврха, него средство, оруђе којим се остварује нека друга сврха.

Закон тражи, да би се остало у овој релацији, да је:

а — у питању радни или слични однос, или обављање послова у домаћинству,

б — да се власт на ствари врши за друго лице и

в — да постоји обавеза поступања по упутствима другог лица.

Када је реч о радном односу, јасно је да су у питању све варијанте предвиђене у Закону о радним односима САН Војводине: од оног на неодређено време, до радног односа везаног за приправнички стаж, са пуним, или скраћеним радним временом и сл. (види и главу IV Закона о удруженом раду), па све до фактичког радног односа. Но, није идентичан случај када је у питању радни однос између брачних другова, јер се у овом случају фактичка власт на ствари врши на основу суддржавине, па би се у овом случају могло говорити о суддржавини, без обзира што је испуњен и други услов који Закон предвиђа — обавеза поступања по упутствима другог лица.

Ово питање може имати значаја код оцене одговорности за штету која настане према трећем лицу, услед вршења фактичке власти на ствари за „друго лице“, као и за легитимацију код државинске заштите.

„Слични однос“ је сваки уговор о делу у свим својим манифестацијама, од давања кројачу штофа за одело, до преноса

пртљага од стране носача. У свим овим случајевима власт на ствари се врши за друго лице, и према упутствима тог другог лица. И овде је мотив наплата за извршену услугу у вези ствари, а не вршење било какве власти на ствари.

„Обављање послова у домаћинству” врши се, по правилу, преко одређених ствари, па је неминовно руковати са тим стварима, али је и овде иста ситуација као у претходном ставу. Радни однос лица које обавља послове у домаћинству може, такође, бити различит, али та ситуација не мења својство лица које ради — оно нема државину, већ детенцију.

Код питања вршења власти за друго лице, може се поставити, у пракси, проблем државине у случајевима кооперације. Када радна организација да пољопривредном произвођачу, на тов, рецимо, прасице или телад, уз обавезу да их после тога „преда” тој радној организацији, онда није сасвим јасно да ли је реч о детенцији или државини. Ово без обзира што ће индивидуални произвођач бити дужан да поступа по упутствима радне организације у погледу начина тога, динамике тога, условима смештаја стоке и сл. Сматрамо да би се у оваквим случајевима морало говорити о државини, и то о непосредној државини на страни кооперанта и на посредној државини на страни радне организације. Студиознија анализа свакако ће морати укомпоновати у овај проблем и питање збирне и генеричне ствари.

Обавеза поступања по упутствима другог лица може се тумачити у најширем смислу. То може бити поступање по уобичајеном стандарду за одређене врсте послова који се претпостављају, упутство може бити дато једном за свагда, оно може бити фиксирано статутом или описом радног места, а може бити и конкретно, везано за један одређени посао и сл. Упутство може бити дато изричито или конклюдентном радњом: путник само покаже на пртљаг и крене према таксију. Но, увек, у свим случајевима, потребна је „фактичка власт на ствари”, поводом које се даје упутство.

О заштити државине у овим случајевима, говорићемо у коментару уз члан 75. Закона.

Члан 72.

Државина је законита ако се заснива на пуноважном правном основу који је потребан за стицање права својине и ако није прибављена силом, преваром или злоупотребом поверења.

Државина је савесна ако држалац не зна или не може знати да ствар коју држи није његова.

Савесност државине се претпоставља.

Закон, у овом члану, говори о законитој државини, о савесној државини и о презумпцији савесности државине. Сама чиње-

ница позитивних дефиниција ових облика државине даје одговор и на питање када је државина незаконита односно несавесна.

Став 1. Државина је законита 1. ако се заснива на пуноважном правном основу који је потребан за стицање права својине и 2. ако није прибављена силом, преваром или злоупотребом поверења.

„Пуноважни правни основ који је потребан за стицање права својине” Закон нормира у одговарајућим члановима о стицању својине. Поред тога, он је садржан и у Закону о промету непокретности. Таква државина зове се још и својинска државина.

То, пре свега, значи да је државина законита када је законита и својина, тј. да су услови стицања својине и државине идентични. Пуноважни правни основ може бити правни посао: уговор о купопродаји, уговор о замени, уговор о поклону, уговор о конституисању права стварне службености и сл. То, даље, може бити тестаментално или законско наслеђивање, стицање арондацијом, комасацијом, затим, судском одлуком или одлуком управног органа и сл. То може, уосталом, бити и одржај.

У овом тренутку могло би се подсетити да је државину, рецимо пандектно право, класифицирало у материји стицања својине, и изучавало у оквиру одржаја, јер је државина сматрана будућом својином, дакле фазом прерастања једног односа фактичке власти према ствари у својинску власт на истој. С друге стране, државина је сматрана као „непотпуна својина”, јер у свим случајевима где је недостајала нека компонента за пренос права својине — а није била дисквалификаторна до степена ништавости — говорило се о законитој државини. Коначно, сматрало се да је државина вршење само једне компоненте права својине — *ius utendi* — за разлику од својине која представља апсолутни монопол на ствари. Исто тако је и присутно схватање да је државина вршење економске функције својине.

Државина прибављена силом, преваром, или злоупотребом поверења — *vi, clam, praescriptio* — није законита, али и ова државина ужива заштиту. Но, и оваква државина може бити савесна, што ћемо видети из коментара следећег става.

Став 2. Државина је савесна ако држалац не зна или не може знати да ствар коју држи није његова. Савесност је психички феномен и састоји се од свести да се поступа или понаша поштено и у складу са правом, у најширем смислу речи. Савесност је — *bona fides* — једна од централних категорија која утиче на одлуку негативних реперкусија нарушених правних односа. Код оцене савесности Закон тражи пажњу доброг привредника односно доброг домаћина, дакле, не тражи тзв. повећану пажњу.

Држалац може бити савестан у моменту стицања државине, а да касније, постане несавестан. Наследио је ствар коју је, касније је сазнао, оставитељ украо. Ако држалац купи ствар велике вредности будућашто, од уличног продавца, он је несавестан,

иако му је државина законита, будући да је инструменат стицања државине купопродајни уговор. Уопште, могу настати различите комбинације законитости и савесности које су релевантне за третман државине из аспекта стицања својине, а не и с обзиром на заштиту државине.

Став 3. Савесност државине се претпоставља, што значи да држалац неће морати доказивати своју савесност, већ, напротив, терет доказивања лежи на лицу које тврди супротно. Овакав став је неминовна последица начела сигурности правног поретка.

Члан 73.

Наследник постаје држалац у тренутку смрти оставиоца, без обзира на то када је стекао фактичку власт на ствари.

Ако је државина „вршења фактичке власти на ствари”, онда је јасно да сам појам држалац, или државина, имплицира и вршење фактичке власти на ствари. Зато овај члан — само на први поглед — звучи контрадикторно, јер наследника сматра држаоцем „без обзира на то када је стекао фактичку власт на ствари”. Ово асоцира на посредну државину из члана 70. став 2. Закона. Ипак, она се разликује по томе што непосредни држалац не мора имати државину ни по правном основу ни по правном послу, може једноставно бити лопов, лице које је од оставиоца противправно одузело наслеђену ствар. Овде је реч о тзв. голом праву својине, јер наследник, моментом делације, стиче само *iustus titulus*, основ, а не и саму непосредну државину.

Овај члан има више практични значај, јер даје наследнику право захтевати државину на наслеђеној ствари. Без овог елемента наследник не би имао легитимацију за захтев.

Међутим, „заоставштина умрлог лица прелази по сили закона на његове наследнике у моменту његове смрти” — члан 131. Закона о наслеђивању САН Војводине — само ако је реч о законским наследницима. Код тестаменталног наслеђивања то није случај. Код легата, исто тако. Према томе, ови не постају држаоци у моменту смрти оставиоца, већ након доношења правоснажног решења о наслеђивању. Тек тада они могу предузети одговарајуће правне инструментарије за стицање фактичке власти на ствари.

Ако се наследник одрекне наслеђа он неће постати држалац ствари у тренутку смрти оставиоца, јер није ни стекао својство наследника — члан 132. ст. 4. ЗН — али може бити непосредни држалац ствари уколико предузме мере „ради чувања заоставштине”, као и мере текуће управе — члан 134. ст. 2. ЗН — јер га такво поступање не сиречава да се одрекне наслеђа.

Ако наследник, дисквалификацијом, изгуби својство наследника, а у међувремену стекне и фактичку власт на ствари, пита-

ње законитости и савесности његове државине цениће се из аспекта члана 72. Закона.

Када су у питању наследници, најчешће је реч о суддржавини која у односу на поједине наследнике може имати различите реперкусије. Поред тога, поједини наследници ће имати државину на појединим стварима, не по основу наслеђивања, али везане за наслеђивање и оставински поступак. Ту су, пре свега, смањење дела брачног друга, члан 12, повећање наследног дела родитеља, члан 25, издвајање у корист потомака који су привређивали са оставиоцем, члан 33, издвајање предмета домаћинства, члан 34. ЗН итд., што појединим наследницима може донети или оспорити право на државину из овог члана, односно може им легализовати ову државину са непосредном државином.

Члан 74.

Државина се губи када држалац престане да врши фактичку власт на ствари.

Државина се не губи ако је држалац привремено спречен да врши фактичку власт независно од своје воље.

Овде је реч о престанку државине. Како су оба става овога члана, у ствари, једна мисао, то ћемо коментар дати истовремено за оба става.

Став 1. и 2. Губитак државине везан је за трајни и вољни престанак вршења фактичке власти на ствари. Ако је престанак привремен и независан од воље држаоца, државина се не губи.

Према томе, државина се губи истим оним инструментаријима којима се и стиче. Поред тога, државина се губи пропашћу ствари, физичким нестанком ствари. Ствар не мора бити уништена па да престане постојати. Може се она, под условима из Закона, инкорпорирати у другу ствар и тиме изгубити своју индивидуалност.

Али се државина неће изгубити ако услед крађе, рецимо, буде одузета из фактичке власти држаоца, јер је крађа, у сваком случају, одузимање ствари против воље држаоца. Исти би случај био и код одузимања ствари силом, преваром или злоупотребом поверења, јер и у тим случајевима не постоји воља држаоца да се лиши фактичке власти на ствари.

Посредна државина се губи и када држалац ствари, иначе власник, прода ствар лицу које је исту држало као непосредни држалац — *constitutum possessorium*.

Члан 75.

Сваки држалац ствари и права (члан 70) има право на заштиту од узнемиравања или одузимања државине (сметање државине).

Овај члан говори, начелно, о праву на заштиту од узнемиравања или одузимања државине. То право има сваки држалац како непосредни тако и посредни, како законити и савесни, тако и незаконити и несавесни, па били они држаоци ствари или држаоци права — види коментар уз члан 70. Закона.

Како даље одредбе Закона говоре о начину, обиму, условима заштите државине итд., то би овај члан, мирне душе, редакцијски могао бити само став једног од тих чланова.

Овде, ипак, треба напоменути да су инструменти заштите државине познати још у римском праву, за узнемиравање: *interdictum possessionis* и за враћање одузете државине: *interdictum recuperande possessionis*, о којима ћемо говорити у коментару уз одговарајуће чланове.

Члан 76.

Држалац има права на самопомоћ од онога ко га неовлашћено узнемирава у државини или му је одузео, под условима да је опасност непосредна, да је самопомоћ нужна и да начин њеног вршења одговара приликама у којима постоји опасност.

Самопомоћ је веома стара институција заштите права призната субјектима повређених добара, од стране правног поретка, у случајевима када би његова интервенција била закаснела и неефикасна. Будући да је граница могућих злоупотреба кривуља која варира од случаја до случаја, то је самопомоћ, у принципу, у модерним законодавствима или забрањена или само изузетно дозвољена. Ради тога је самопомоћ, под одређеним условима, предвиђена као кривично дело самовлашћа.

Зато и Закон — када ипак дозвољава самопомоћ, то чини уз знатне рестрикције, гачно фиксирајући услове под којима је она могућа.

Држалац има право на самопомоћ од онога ко га:

- а — неовлашћено узнемирава у државини,
- б — ко му је државину одузео.

Ово под условима:

- а — да је опасност непосредна,
- б — да је самопомоћ нужна,
- в — да се врши на начин који одговара приликама у којима постоји опасност.

Прва два елемента представљају објективне елементе напада, а друга три, субјективно-објективне елементе одбране.

Мишљења смо да је законска формулација „неовлашћено узнемирава“, помало плеоназам, јер ко узнемирава „овлашћено“ тај уопште не врши узнемиравање, већ остварује право.

О узнемиравању и одузимању државине говорили смо у коментару претходног члана, истина кроз аспект легалне зашти-

те, али је сврха самопомоћи идентична: отклањање узнемиравања државине и повраћај одузете државине.

Опасност је непосредна када је радња којом се узнемирава државина, основно одузима, континуелна, и која би, када се не би прекинула, довела до узнемиравања односно одузимања државине. Но, ако је „радња” да се манифестује у вербалној претњи, изреченој на удаљености која не може непосредно довести и до самог чина узнемиравања, онда се евентуална самопомоћ не појављује као нужна. Самопомоћ је нужна када нема никаквог другог избора, нити средства за отклањање узнемиравања. Треба напоменути да је ситуација код одузимања поседа много јаснија него код узнемиравања. Како је самопомоћ, по правилу, увек употреба силе, то она мора бити не само адекватна ситуацији, већ и „приликама у којима постоји опасност”. Ако неко, у намери одузимања јагњета, прилази стаду, чобан га може и махањем штапа одвратити од намере, али ако је јагње већ одузето и лопов трчи са њиме, онда чобану у том случају могу помоћи и пси чувари. Сигурно је да потезање или испаливање пушке не одговара прилици коју смо навели. Међутим, ако неко одузима ствари у околностима везаним за питање људског живота — разбојничка крађа или разбојништво — онда је употреба оружја итекао адекватна „приликама у којима постоји опасност”. То ће, уосталом, увек бити фактичко питање, али остаје чињеница да и поред законске норме, самопомоћ треба ценити веома уско.

Члан 77.

Судска заштита од узнемиравања, односно одузимања државине може се тражити у року од 30 дана од дана сазнања за сметање и учиниоца, а најкасније у року од годину дана од насталог сметања (спор због сметања државине).

Спор због сметања државине (Закон о парничном поступку употребљава термин: сметање поседа) Закон нормира на познати начин и не уноси никакву новину.

Скоро идентичан текст садржи члан 439. Закона о парничном поступку:

„Тужба којом се тражи заштита или повраћај стања поседа ствари или права (тужба због сметања поседа) мора се поднети у року од тридесет дана од дана када је тужилац сазнао за сметање и учиниоца. По протеку једне године од дана када је сметање настало ова тужба не може се поднети.”

Из цитираног се види да је овај члан, као, уосталом, и наредна два Закона, процесно-правног карактера, па како је теоријски аспект јасан, а пракса веома богата, то нема ни потребе за детаљнијом анализом ове материје.

Члан 78.

Суд пружа заштиту према последњем стању државине и насталом сметању, при чему није од утицаја право на државину, правни основ државине и савесност држаоца.

И држалац који је државину стекао силом, потајно или злоупотребом поверења, има право на заштиту, осим према лицу од кога је на такав начин дошао до државине, ако од насталог сметања нису протекли рокови из члана 77. овог закона.

Одредба овог члана одговара процесној одредби члана 441. ЗПП-а која гласи:

„Расправљање о тужби због сметања поседа ограничиће се само на претресање и доказивање чињеница последњег стања поседа и насталог сметања. Искључено је претресање о праву на посед, о правном основу, савесности или несавесности поседа или о захтевима за накнаду штете.

Изузетно од одредбе става 1. овог члана, суд ће расправљати о приговору туженог да му је тужилац одузео посед силом, потајно или преваром, само ако од дана када је тужени сазнао да му је тужилац одузео посед па до дана када је повратио посед није протекло више од тридесет дана.

Ако је од дана када је туженом одузет посед протекло више од једне године, не може се расправљати о овом приговору.”

Став 1. Овде је од интереса, претходно, навести преглед законодавстава у погледу приговора о праву на државину. По старом југословенском праву, такав приговор није био допуштен. Француско право не дозвољава туженику подизање петиторне тужбе, односно даје могућност спајања државинске и својинске тужбе. По италијанском праву својинска тужба се не може поднети све док се државински спор не заврши и не спроведе извршење. По швајцарском праву туженик може, истина не у споровима због сметања државине, већ само у споровима због одузимања државине, истицати приговор да има већа права на ствари и успети да се тужба због одузимања државине одбије.

Немачко право дозвољава туженом подизање противтужбе па се тако доноси одлука не о задњем поседовном стању, него о праву на државину.

Наш Закон пружа заштиту према последњем стању државине и насталом сметању. Ирелевантна је законитост државине, савесност или, уопште, право на државину. То је само конзеквентно спровођење законског концепта државине.

Став 2. И поред обезбеђене заштите у односу на трећа лица, држалац који је државину стекао силом, потајно или злоупотребом поверења, не ужива заштиту тако стечене државине према лицу од кога је на такав начин дошао до државине, под условом да нису протекли рокови из члана 77. Закона. Ово

је и разумљиво, јер је тиме, у ствари, пружена идентична државинска заштита лицу од кога је државина одузета vi, clam, пресарго, и није начињен никакав изузетак, поготово ако се имају респектовати и преклузивни рокови.

Члан 79.

Одлуком о захтеву за заштиту од сметања државине одређује се забрана даљег узнемиравања државине под претњом новчане казне, односно враћања одузете државине, као и друге мере потребне за заштиту од даљег сметања.

У питању је изванредно формулисана процесно-правна одредба коју, на жалост, не садржи Закон о парничном поступку.

Овде је потребно истаћи да су „друге мере потребне за заштиту од даљег сметања“, предвиђене у члану 228. Закона о извршном поступку који гласи:

„Ако је на основу извршне исправе, донесене у поступку по тужби због сметања поседа, извршење спроведено, или је дужник добровољно испунио своју обавезу, па после тога поново учини сметање поседа, које се у суштини не разликује од ранијег суд ће, на предлог повериоца, на основу исте извршне исправе, донети ново решење о извршењу којим се одређује враћање ствари у посед, односно решење о извршењу којим се изричу казне за неизвршење радње коју може извршити само дужник.

Предлог за извршење по ставу 1. овог члана поверилац може ставити у року од 30 дана од дана сазнања за поновно сметање, а најдоцније у року од једне године по поновљеном сметању.”

Види се да је став 2. члана 228. ЗИП-а, у погледу рокова, идентичан са чланом 77. Закона, будући да се у овом случају ради о сметању државине, које сметање није потребно посебно утуживати, већ је ранија извршна исправа довољна за примену принуде.

Члан 80.

Суддржалац ужива заштиту по одредби члана 75. овог закона у односу на трећа лица, као и у међусобним односима са другим суддржаоцима, ако један од њих онемогући другога у дотадашњем начину вршења фактичке власти на ствари која је у њиховој државини.

Суддржалац, у односу на трећа лица, ужива заштиту као и сваки други држалац. Истина, заштита је обезбеђена и у случајевима када један суддржалац „онемогући” другога у дотадашњем начину вршења фактичке власти на ствари.

Пажњу треба обратити на *начин* вршења фактичке власти на ствари. То значи да не мора бити сметања државине у смислу члана 76. Закона, тј. узнемиравања државине или одузимања државине, него је довољно да се промени начин вршења фактичке власти на ствари суддржаоца, па да дође до могућности заштите.

То ће бити случај када један од сустанара не оспори друго ме сустанару суддржавину купатила, али му одреди време коришћења.

У конкретном случају би се могло говорити не о спору због ометања државине, већ о спору због онемогућавања *начина* вршења државине.

Члан 81.

Независно од спора због сметања државине (члан 77) може се тражити судска заштита државине по основу права на државину.

Када Закон дозвољава могућност судске заштите по основу *права на државину* независно од спора због сметања државине, онда то значи да се такав спор може водити паралелно са спором због сметања државине. Ипак, остаје дилема — а ту се судска пракса екстремно колебала — „ранга” одлука у једном и другом поступку, односно, њиховог приоритета или паралелизма — види коментар уз члан 78. Закона.

Исто решење садржи и став 1. члана 443. ЗПП-а:

„Решење којим се уређује фактичко стање поседа не спречава доцније остварење права на посед и захтева који од овога права зависе.”

ЗПП је много прецизнији од Закона, јер говори о томе да се *доцније*, значи после окончања спора због сметања државине, може поднети захтев којим се остварује право на посед. Но, ни ова одредба не разрешава колебање судске праксе које још увек постоји.

Обе норме говоре о могућности трајног, мериторног решења, за разлику од сметања државине „којим се уређује фактичко сметање поседа”.

Мр Мирослав Врховшек

судија Окружног привредног суда у Београду

ДОСТАВЉАЊЕ ПОЗИВА, САОПШТЕЊА, ОДЛУКА И ДРУГИХ ПИСМЕНА У ПОСТУПКУ ПРИВРЕДНИХ ПРЕСТУПА

Досадашња судска пракса показује да су се судови у протеклом периоду у знатној мери сусретали са проблемом законитог уручивања позива, саопштења, одлука од чијег уручивања теку рокови за жалбу и осталих писмена, како правним тако и одговорним лицима — учиниоцима привредних преступа, што је са своје стране утицало на неиспуњење основних принципа уграђених у привредно казни поступак, принципа брзине, економичности и ефикасности.

Стога ћемо у овом раду указати на неке од тих проблема забележених у судској пракси и уједно ближе изнети решења која су по овом питању уграђена у одговарајуће одредбе Закона о привредним преступима у покушају да на тај начин допринесемо правилнијем поступању како од стране судова, тако и правних и одговорних лица — учиниоца привредних преступа.

Сви позиви, саопштења и друга писмена, па и када се упућују представнику окривљеног правног лица, достављају се правном лицу.

Досадашња пракса показује да је у односу на достављање позива, саопштења и других писмена, правном лицу било врло проблематично, пре свега због решења овог питања на легислативном плану. Наиме, према одредби чл. 68. пречишћеног текста ЗОПП из 1965. године (Сл. лист 25/65) која није мењана новелом Закона о изменама и допунама Закона о привредним преступима од 9. XII 1969. године (Сл. лист 42/69) „Сви позиви, саопштења и друга писмена за окривљено правно лице упућују се његовом представнику”. С обзиром да је овакво решење по овом питању у пракси изазивало низ проблема услед којих је долазило до непотребног одуговлачења поступка, пре свега немогућности да се писмена из суда од којих тече рок за жалбу уредно уруче представнику окривљеног правног лица, дошло је до измене ове одредбе у Закону о изменама и допунама Закона о привредним

преступима од 11. III 1973. године (Сл. лист СФРЈ, бр. 6/73) тако што је одређено да се сви позиви, саопштења и друга писмена упућују окривљеном правном лицу. Међутим, како је таквом одредбом настала правна празнина у погледу регулисања питања достављања позива, саопштења и других писмена представнику окривљеног правног лица као и представнику окривљеног страног правног лица то је одредбом чл. 81. ст. 1. ЗОПП ова празнина попуњена тако што је сада регулисано и питање које у досадашњој одредби чл. 68. ЗОПП није било регулисано и то на тај начин што је одређено да се сви позиви, саопштења и друга писмена, па и када се упућују представнику окривљеног правног лица, достављају правном лицу односно представништву или организационој јединици окривљеног страног правног лица.

Оваква одредба регулише достављање позива, саопштења и других писмена у погледу домаћег окривљеног правног лица, страног окривљеног правног лица и представника окривљеног домаћег правног лица и окривљеног страног правног лица и то на следећи начин:

Сви позиви, саопштења и друга писмена која се односе на окривљено правно лице шаљу се том окривљеном правном лицу.

Уколико се пак, ови акти односе на представника окривљеног правног лица, онда се исти опет шаљу на окривљено правно лице које је у том случају дужно да истом ове акте уредно уручи.

Сви позиви, саопштења и друга писмена која се односе на окривљено страно правно лице достављају се представништву, односно организационој јединици окривљеног страног правног лица у Југославији.

У погледу начина позивања, саопштења, одлука и достављања писмена за окривљено правно лице и за представника окривљеног правног лица сходно се, као и у односу на окривљено одговорно лице у смислу чл. 56. ЗОПП, примењују одредбе чл. 120—131 и 183. и 184. ЗКП као и одредбе главе XI ЗПП на коју упућује чл. 129. ЗКП у вези чл. 56. ЗОПП.

У закону о привредним преступима предвиђене су и санкције како за правно лице тако и за представника правног лица, ако не поступају по уредним налозима суда. Тако је одредбом чл. 82. ЗОПП предвиђена могућност изрицања дисциплинске казне према правном лицу које не одреди представника.

Ако окривљено правно лице, односно представништво или друга организациона јединца окривљеног страног правног лица, на позив суда који води поступак (чл. 80. ст. 3. и чл. 61. ст. 2) не одреди представника, решењем тог суда казниће се правно лице новчаном казном до 5.000 динара. Ако и после те казне не буде одређен представник, за свако даље непоступање по налогу суда правно лице ће се казнити новчаном казном до 10.000 динара.

Према одредби чл. 83. ЗОПП „ако уредно позвани представник окривљеног правног лица неоправдано изостане, суд који води поступак може наредити да се он принудно доведе”.

У смислу одредбе чл. 84. став 2. ЗОПП „представник окривљеног правног лица сам сноси трошкове поступка које је проузроковао својом кривицом”.

На овај начин је на легислативном плану у потпуности регулисано питање достављања свих позива, саопштења, одлука и других писмена било домаћем, било страном правном лицу, као и њиховим представницима, тако да само од добре организације правних лица зависи и испуњење принципа брзине, ефикасности и економичности уграђених у процесно уређени привредно казени поступак.

Упућивање позива, саопштења, одлука и других писмена браниоцу правног и одговорног лица

Према одредби чл. 53. став 2. ЗОПП правно и одговорно лице могу у поступку имати сваки свог браниоца или заједничког браниоца.

Поред права на материјалну одбрану и управна и одговорна лица имају у привредно казеном поступку и право на формалну одбрану. Формална одбрана се огледа у праву окривљеног правног и одговорног лица да користе стручну помоћ браниоца који својом стручношћу могу да допринесу утврђивању материјалне истине па у том смислу и адекватној одбрани окривљених. Карактеристично је да и правно лице поред свога представника може имати и браниоца. Истовремено и правно и одговорно лице могу имати више браниоца а исто тако и правно и одговорно лице могу имати једног истог браниоца нараћно уколико то не штети њиховим заједничким интересима.

Важно је истаћи да бранилац окривљеног правног лица не може ни у ком случају преузети улогу представника. Наиме, правно лице на привредном казеном поступку мора имати представника, док браниоца не мора имати већ је остављено самом окривљеном правном лицу да цени да ли ће поред представника користити и стручну помоћ бранилаца.

Иначе, у привредном казеном поступку у односу на браниоца сходно се примењују одредбе чл. 67. до 69. 73. и 75. Закона о кривичном поступку у смислу чл. 36. ЗОПП.

Да би бранилац било правног, било одговорног лица могао са успехом остварити права која има у смислу наведених одредби Закона о кривичном поступку неопходно је да му се од стране суда уредно достављају сви позиви, саопштења, одлуке и друга писмена од значаја за остваривање његове функције браниоца. Тако у смислу одредбе чл. 92. ЗОПП бранилац може присуствовати свим истражним радњама које предузима одређени судија за спровођење истражних радњи, односно орган инспекције (чл. 88. ЗОПП), затим може да присуствује саслу-

шавању представника окривљеног правног лица и испитивању окривљеног одговорног лица. Надаље, може присуствовати увиђају и саслушању вештака. Затим, саслушању сведока ако је вероватно да сведок неће доћи на главни претрес или ако судија нађе да је то целисходно или ако једна од странака захтева да присуствује саслушању.

Да би ова своја права могао остварити, одредбом чл. 92. став 2. ЗОПП је утврђена обавеза одређеног судије за спровођење истражних радњи, односно органа инспекције који предузима неку од истражних радњи, за чије је обављање овлашћен, да на погодан начин обавести поред окривљених, правног и одговорног лица и њихове браниоце о времену и месту извршења истражне радње којој они могу да присуствују.

У смислу одредбе чл. 108. став 1. ЗОПП бранилац правног лица односно одговорног лица морају се благовремено позвати на заказани главни претрес, а то значи најмање на три дана пре одржавања главног претреса. Посебно је суд дужан да упозори у позиву представника окривљеног правног лица или окривљено одговорно лице да имају право да узму браниоца, али да се због недоласка браниоца на главни претрес или због узимања браниоца тек на главном претресу, претрес не мора одложити.

У смислу одредбе чл. 118. и чл. 119. ЗОПП бранилац окривљеног правног лица или одговорног лица имају право да улажу жалбе на пресуду и решење суда. Да би то своје право могли успешно остварити суд је дужан да одлуке од чијег достављања теку рокови за жалбу, достави браниоцима и то увек преко седишта њихових канцеларија а не преко правних и одговорних лица. Тек од момента када бранилац прими пресуду или решење суда почињу да теку рокови за жалбу коју он може уложити, а не значи, од момента када су било правно, било одговорно лице примили ове одлуке.

Према томе, ни за браниоца правног лица одлуке од чијег достављања теку рокови за жалбу, не могу се достављати преко окривљених правних лица, већ лично браниоцу.

Достављање позива, саопштења, одлука и осталих писмена одговорним лицима

Пракса показује да се највећи проблем појављује код достављања позива, саопштења, одлука и осталих писмена одговорним лицима.

Закон о привредним преступима не регулише на посебан начин као што то иначе чини у односу на правна лица, питање достављања позива, саопштења, одлука и других писмена одговорним лицима, већ у том погледу упућује на сходну примену одговарајућих одредаби Закона о кривичном поступку. Наиме, одредба чл. 50. ЗКПП упућује у погледу достављања писмена одговорним лицима на сходну примену одредбе чл. 120. до 130. Закона о кривичном поступку.

Због значаја које има лично достављање писмена одговорним лицима, као и због тога што свакодневна судска пракса показује да се на овом плану појављују највећи проблеми детаљно ћемо, у даљем тексту размотрити питање достављања писмена одговорном лицу у поступку за привредне преступе.

Прво што треба истаћи, јесте да се с обзиром на решења овог питања у Закону о привредним преступима писмена која се морају лично уручити окривљеном одговорном лицу ни у ком случају не могу уручити преко правног лица код којих су удружили свој рад. Такво достављање не сматра се уредним. Изузетак од овога основног правила, који га само потврђује, је онај када се након безуспешног личног достављања преко адресе становања, писмено уручи одговорном лицу преко правног лица у ком је удружило свој рад и одговорно лице такав пријем писмена потврди својим потписом.

Писмено за које је у Закону о привредним преступима, односно Закону о кривичном поступку одређено да се има лично доставити, предаје се непосредно одговорном лицу коме је упућено.

Писмено за које је у овом Закону одређено да се има лично доставити предаје се непосредно лицу коме је упућено. Ако се лице коме се писмено мора лично доставити не затекне тамо где се достављање има извршити, достављач ће се обавестити на ком месту може то лице да затекне и оставиће му код једног од лица наведених у чл. 122. овог закона писмено обавештење да ради примања писмена буде у одређени дан и сат у свом стану или на свом радном месту. Ако и после овог достављач не затекне лице коме се достављање има извршити, поступиће по одредби чл. 122. став 1. овог закона и сматра се да је тиме достављање извршено.

Према томе, уколико пресуда није уручена окривљеном одговорном лицу лично, већ неком другом од његових укућана, или пак преко правног лица, а за такав начин достављања се нису испунили предвиђени услови у смислу одредбе чл. 121. ЗКП, рок за жалбу почиње тећи од дана када се пресуда у питању стварно лично уручи одговорном лицу. Због тога је и неопходно да се пре слања пресуде на извршење утврди да ли је достављање одговорном лицу уредно извршено.

Уколико се, значи, лично достављање не може проверити у смислу изричите одредбе чл. 121. ЗКП, онда се пресуда одговорном лицу уручује на начин предвиђен у одредби чл. 122. ЗКП, а то значи да уколико се одговорно лице не затекне у стану или на радном месту, онда се писмено у питању може предати коме од његових одраслих чланова домаћинства, који је дужан да прими писмено. Ако се они не затекну у стану, писмено ће се предати настојнику или сведоку, ако они на то пристану. Ако се достављање врши на радном месту лица коме се писмено има доставити, а то лице се ту не затекне, достављање се може извршити лицу овлашћеном за пријем поште које

је дужно да прими писмено, или лицу које је запослено на истом месту, ако оно пристане да прими писмено.

Чињеница је да се у пракси увек не поступа на изложени начин од стране доставничара, било да се ради о радницима поште, самог суда који је одлуку донео или о радницима скупштине општине, због чега веома често и долази до проблема у уручењу писмена. При том, да додамо, да и сами судови греше када услед немогућности уручења писмена на кућну адресу одговорног лица, покушавају да писмена уруче преко правног лица у коме је оно удружило свој рад не назначујући на доставници, да се писмено уручи одговорном лицу на његовом радном месту у смислу чл. 122. ЗКП, у ком случају би достављач морао тако поступати и достављање би у том случају било сматрано уредно извршеним. Са своје стране износимо да сматрамо, да би било целисходно и разборито, да се у Закон о привредним преступима унесе посебна одредба којом би се омогућавало достављање одговорном лицу и преко правног лица у коме је удружило свој рад. Наиме, чињеница је да је у досадашњем периоду достављање писмена одговорном лицу преко правног лица представљало највећи проблем у вези са достављањем. Одговорна лица избегавају пријем писмена, ако је оно уредно стигло у правно лице у коме ради, знајући за законску одредбу која захтева лично уручење. Ако не може у потпуности да избегне пријем писмена онда одговорно лице бар одуговлачи са његовим пријемом што му омогућује садашња законска регулатива овог питања. Међутим, уколико би одговорно лице знало да се достављање писмена сматра уредним, већ самим његовим достављањем правном лицу у коме оно јесте одговорно лице, онда свакако не би избежавало његов пријем односно одуговлачио са његовим пријемом јер би то ишло на његову штету. Уосталом, на овај начин би се, уједно пооштрила одговорност правног лица за законито поступање свих одговорних лица. У прилог изнетог иде и одредба чл. 123. став 2. ЗКП којом се утврђује да се по захтеву окривљеног, пресуда и друге одлуке имају доставити лицу које он одреди. Уколико одговорно лице, значи, изричито захтева да му се писмено уручи преко правног лица где ради, онда ће се у таквом случају сматрати да је достављање уредно извршено пријемом упућеног писмена од стране овлашћеног лица за пријем поште правног лица у питању. Свакако да одговорном лицу које у оваквим ситуацијама, због одређених оправданих околности, стварно не прими писмено које му је упућено, стоји на располагању правни акт — молба за повраћај у пређашње стање.

Уколико окривљено одговорно лице има браниоца, оптужни предлог и све друге одлуке од чијег достављања тече рок за жалбу, као и жалба тужиоца која се доставља ради одговора, доставиће се и браниоцу и окривљеном одговорном лицу по одредбама чл. 122. ЗКП. У том случају, рок за изјаву жалбе правног лека, односно одговора на жалбу тече од дана достављања писмена браниоцу. Ако се, међутим, окривљеном одговор-

ном лицу не може доставити одлука, односно жалба зато што је његова адреса непозната, довољно је да се достави само браниоцу. Очигледно је неопходно да се претходно одговорном лицу уручи писмено у питању, на начин предвиђен у одредбама чл. 121. односно чл. 122. ЗКП.

Иначе, у пракси су највећи проблеми наступали у случајевима када је требало окривљеном одговорном лицу уручити пресуду суда, а исти се не може пронаћи.

Наиме, догађало се, и то доста често, да је окривљено одговорно лице присуствовало главном претресу до његовог завршетка, али кад треба да му се достави првостепена пресуда установи се да се он не налази на адреси коју суд има, а коју је само окривљено одговорно лице дало суду, током узимања генералија. При томе достављач некад констатује на доставници „отпутовао“, „непознат“, „на привременом раду у иностранству“ и сл. У тим случајевима не наводи се нова адреса окривљеног одговорног лица, јер је достављач није могао сазнати. Овај проблем се појављивао и нарочито због тога што овакви случајеви нису били посебно регулисани одредбама Закона о кривичном поступку.

Због тога су по овом питању у пракси заузима на најразличитија становишта. И Врховни суд Југославије је ово питање разматрао на проширеној општој седници и заузео начелно мишљење да у оваквим случајевима треба поступити у смислу одредбе чл. 122. ЗКП, који је тада био на снази, а то значи да се у смислу чл. 134. став 2. ЗКП Закона о парничном поступку достављање има извршити прибијањем пресуде на огласну таблу суда.

Разлози да се прихвати достављање прибијањем на огласну таблу суда писмена су у јасној одредби чл. 122. ЗКП према којој се у случајевима који нису тим законом предвиђени достављање врши по одредбама које важе за парнични поступак, али и у томе што поступак треба окончати. За окончање поступка интерес може имати не само оштећени — а суд је и дужан да оштећеном пружи заштиту — већ и заједница, јер се правоснажна пресуда извршава у свему осим у погледу оног што је везано за лично присуство окривљеног. Уосталом, и само доношење правоснажне осуђујуће пресуде за заједницу је од значаја, јер представља друштвену осуду одређених антисоцијалистичких поступака, чиме се постиже дејство на трећа лица да не врше кривична дела (генерална превенција). Не може се дозволити да окривљени избегавањем пријема пресуде, иако је био присутан на главном претресу, изигра окончање поступка. Окривљеном је омогућено да учествује у кривичном поступку. Начело непосредности долази до изражаја на главном претресу и окривљени је учествовао у овом случају на главном претресу, тако да је то начело у потпуности задовољено. Суд настоји да окривљеном достави и првостепену пресуду и да му тиме омогући да користи своје право на жалбу. Жалба против првостепене пресуде није обавезна и једино од воље окривљеног зависи хоће ли користити право на жалбу. Пошто је од стране

суда све учињено да се окривљеном омогући учешће у свим фазама кривичног поступка, због избегавања да прими пресуду консеквенце има да сноси сам окривљени. Друштво је дужно да сваком омогући да учествује у поступку и да користи своја права, али га не може присилити да та права користи. Због тога се поступак мора окончати упркос избегавању окривљеног да прими пресуду. Ради тога је и уређено чланом 122. ЗКП да ће се достављање вршити по одредбама које важе за парнични поступак у свим случајевима који нису предвиђени Законом о кривичном поступку.

Најзад, ако се окривљени накнадно појави, може у складу са условима из члана 86. ЗКП тражити повраћај у пређашње стање и у вези с тим изјавити жалбу против првостепене пресуде. Он такође има могућности, ако има доказа које суд није користио, да захтева и понављање кривичног поступка под општим условима за понављање поступка (дакле не по одредби члана 378. ЗКП).

Овакво становиште је прихваћено и на легислативном плану, јер је исто уграђено у одредбу чл. 12. став 3. позитивног Закона о кривичном поступку, која се одредба применом чл. 56. ЗОПП сходно има применити и у поступку за привредне преступе.

Наиме, овом одредбом је у првом њеном делу регулисано питање достављања пресуде окривљеном који нема браниоца, а којом му је уручена безусловна казна затвора. Очигледно је да се ова одредба не може сходно применити и на учиниоце привредних преступа, јер се у привредно казненом поступку ни правним, ни одговорним лицима не може изрицати казна затвора.

Али зато се може сходно применити други део ове одредбе који регулише питање достављања других врста пресуда окривљенима који се не могу пронаћи. Наиме, према овом делу одредбе чл. 123. став 3. ЗКП, ако је у питању друга одлука од чијег достављања тече рок за жалбу или жалба противне странке која се доставља ради одговора, а достављач није могао сазнати нову адресу окривљеног, одлука, односно жалба ће се истаћи на огласној табли суда и по протеку осам дана од дана истицања сматраће се да је извршено правоснажно достављање.¹

Овако суд у привредно казненом поступку има поступити, како у односу на правно, тако и у односу на одговорно лице, када се овим привредно-казненим субјектима пресуда не може уручити, по предвиђеним одредбама чл. 121—122. ЗКП-а.

На овај начин би се у пракси елиминисао проблем који је до сада био евидентно присутан.

При том бисмо истакли да у привредно казненом поступку, код овако регулисаног питања достављања свих писмена суда, нема потребе за применом одредбе чл. 129. ЗКП, тј. о достав-

¹ Према начелном мишљењу Проширене опште седнице ВСЈ број 1/73. од 20. XII 1973. године, Билтен Врховног суда Југославије, бр. 38/1974.

љању у случајевима који нису предвиђени одредбама Закона о кривичном поступку по одредбама које важе за достављање у парничном поступку, јер су по нашој оцени сада све ситуације у вези са достављањем у овом поступку регулисане одредбама Закона о кривичном поступку. Нормално, да уколико пракса покаже да таквих случајева ипак има, да ће се тада на њих и применити одредба чл. 129. ЗКП-а.

ОШ II

Милорад-Мића Јандрић

УВИБАЈИ КАО ИЗВОР МАТЕРИЈАЛНИХ И ДРУГИХ ДОКАЗА

II ДЕО

Радње на увићају

Увићај по правилу треба да се врши дању. За детаљно претраживање уже и шире околине места криминалног догађаја најподеснија је дневна светлост, јер ма колико да је напредовао извор вештачке светлости, она ипак не може да замени дневну. Међутим, одређене околности понекад намећу потребу да се увићај врши и ноћу. Такав случај на пример може бити код саобраћајних удеса на путевима где је велика саобраћајна фреквенција возила; на железничким пругама; ако су у питању експлозије, код већих хаварија и сл.

Све зависи од конкретног криминалног догађаја и временских услова, уколико би могли имати утицаја на претраживање уже и шире локације места извршења крив. дела (велика густа магла, временске непогоде, снег, јака киша и сл.). Но, у сваком случају хитност изласка на лице места мора бити увек заступљена. Као што смо већ раније истакли у првом реду због предузимања мера обезбеђења уже и шире околине и прикупљања података од интереса за кривични поступак.

Да ли ће се одмах приступити и вршењу увићаја, ствар је процене конкретне ситуације, при чему у сваком случају предност треба дати предузимању оних радњи које неоспорно обезбеђују квалитет и сигурност у откривању и изналажењу фиксираних трагова и предмета крив. дела, као и других доказа и чињеница које стоје у вези са извршиоцем и извршеним крив. делом.

Састав увићајне екипе — учесника у радњама увићаја

Увићај по правилу врши истражни судија. У том случају, поред судије у саставу учесника морају бити записничар, криминалистички техничар и овлашћено службено лице органа уну-

трашњих послова који ће учествовати у прикупљању потребних обавештења. Радњама увиђаја могу присуствовати јавни тужи-лац, окривљени, његов бранилац и оштећени (чл. 168. став 2. ЗКП). Према врсти увиђаја, поред ових лица биће потребни и одређени вештаци. Овлашћена сл. лица органа унутрашњих послова могу бити на лицу места догађаја и пре истражног судије. У таквим случајевима они ће прикупљати потребна обавештења по својој иницијативи, а по доласку истражног судије, јавног тужиоца и других странака у поступку, та обавештења прикупљаће по налогу истражног судије и по захтеву присутног јавног тужиоца, односно предлогу браниоца окривљеног, уколико је на увиђају и ако тај предлог прихвати истражни судија који врши увиђај.

Уколико истражни судија не може одмах да изађе на лице места, увиђај врши овлашћено сл. лице органа унутрашњих послова уз учешће крим. техничара и записничара.

Међутим, зависно од догађаја, врло често је потребно ангажовање и других лица, тј. стручњака разних профила. Ако се, на пример, ради о убиству, сумњивој смрти, разбојништву, разбојничкој крађи, тешкој телесној повреди, неопходно је да у саставу учесника у вршењу увиђаја буде укључен и лекар, специјалиста за судску медицину, или ако овог нема лекар специјалиста одговарајуће специјалности.

У случајевима тешких саобраћајних незгода у којима има погинулих и повређених лица, поред специјалисте за судску медицину, потребно је ангажовати и друге вештаке — саобраћајне стручњаке, који ће својим стручним налазом и мишљењем допринети да се посао на увиђају боље и потпуније обави.

Уколико се ради о пожару, нарочито ако је он већих размера, онда треба ангажовати једног или више стручњака, дипломираних инжењера (електро-инжењера, технолога, грађевинског инжењера, машинског инжењера и сл. професија), што ће зависити од конкретног случаја. Извесно је да ће бити ситуација да се одмах након добијања обавештења о неком криминалном догађају неће моћи одмах донети одлука да ли је потребно ангажовати неког од стручњака. То, међутим, не сме бити разлог за одуговлачење изласка на лице места, већ је потребно без одлагања одмах изаћи на место догађаја, проценити стање и по потреби накнадно ангажовати одговарајућег стручњака.

Који ће вештаци ићи на увиђај одређује истражни судија, односно овлашћено службено лице органа унутрашњих послова ако он предузима радње увиђаја у смислу одребе 154. ст. 2. ЗКП.

Техничка средства за вршење увиђаја

Иако садржину увиђаја чини непосредно чулно опажање органа који га врши, чињеница је да рад на проналажењу и фиксирању трагова и предмета крив. дела у великој мери зависи од тога каквим се све техничким средствима располаже за откри-

вање и фиксирање трагова и предмета крив. дела и каква је стручност криминалистичких техничара који тим средствима рукују.

У циљу сврсисходније практичне примене у пракси постоје специјално израђени несесери за коришћење према врсти крив. дела, као што су:

- несесер за имовинске деликте
- несесер за пожаре и паљевине
- несесер за саобраћајне деликте
- несесер за крвне деликте
- несесери за фотографисање, скицирање, мулажирање, детектори разних врста, јачи магнет, рефлектори разних врста, преносна кварц лампа, направа за проналажење лешева у води итд.

У највећем броју случајева са овим врстама несесера снабдевени су мање-више сви органи за унутрашње послове, односно криминалистичка техника у тим органима.

Место и улога руководиоца и учесника у радњама увиђаја

Након изласка на лице места, руководилац увиђаја, истражни судија, а ако њега нема овлашћено сл. лица органа унутрашњих послова најпре ступа у контакт са припадницима милиције и осталим радницима службе јавне безбедности који су вршили обезбеђење лица места или су обављали друге послове у вези са дојављеним криминалним догађајем. На тај начин руководилац екипе се исцрпно информише о свим предузетим мерама и сазнањима припадника службе од њиховог изласка на лице места до доласка увиђајне екипе. Тиме се, међутим, не завршава њихова активност. Они и надаље обезбеђују лице места, обављају информативне разговоре, осматрају кретање и понашање појединаца, ослушкују појединачне коментаре грађана итд.

Руководилац увиђајне екипе ће се такође информисати и о томе да ли је на лицу места дошло до каквих промена и због чега. Сва та обавештења олакшаће оријентацију руководиоцу увиђајне екипе и осталих учесника у радњама увиђаја у целини.

Битна претпоставка за квалитет увиђаја јесте да сваки члан учесника у радњама увиђаја (истражни судија, овл. службено лице органа унутрашњих послова, крим. техничар, специјалиста за судску медицину, саобраћајни стручњак и др. позвани стручњаци итд.), тачно зна свој посао, да свако ради оно што њему припада, да се не меша у послове других и да о свему обавештава руководиоца увиђајне екипе.

Због тога у раду екипе и свих учесника у радњама увиђаја мора да преовладаје дух солидарности, да се оствари међусобно поверење и поштовање, консултовање и договарање.

За рад на увиђају пуну одговорност сnose сви учесници у радњама увиђаја, а нарочито руководилац увиђајне екипе.

Када је на увиђају присутан јавни тужилац, пожељно је и потребно да и он пружи пуну активност, тј. да тражи прикупљање потребних обавештења; када је то могуће и неопходно да одмах предложи отварање истраге или обављање појединих истражних радњи.

Коришћење дресираних паса трагача

Пре предузимања вршења радњи увиђаја потребно је проценити да ли има услова за коришћење пса трагача. Погодни услови за коришћење пса трагача су: ако на месту криминалног догађаја по коме се врши увиђај постоје небрисани и видљиво остављени трагови и предмети на лицу места и ако се основано може претпоставити да они потичу од извршиоца; ако од извршења до изласка на лице места није прошло више од 6—8 часова или у изузетно повољним околностима не прође више од 20 часова, (ако је на пример крив. дело извршено у шуми, парку, отвореном пољу, ливади и да није било временских непогода, јако сунце, киша, снег, јака слана и сл.).

Особине посебно дресираних паса трагача су да имају изузетно развијен и осетљив њух, слух и вид. Тако је испитивањем утврђено да ухо пса трагача прима надражаје, чија се фреквенција пење до 80.000 титраја у секунди, док су људском уху приступачни надражаји од 28 до 30.000 титраја у секунди. Њух пса трагача може разликовати већ на 9.000 молекула млечне киселине, а човек тек на седам милијарди молекула. Око пса трагача такође је много осетљивије од ока човека.

Обзиром на те особине потребно је пре предузимања радњи увиђаја проценити да ли постоје услови за коришћење пса трагача.

Као што смо истакли погодни услови за коришћење пса трагача стоје ако је извршилац за собом оставио видљиве трагове или неки предмет и ако нису ти трагови на асфалтном путу преко кога је велика фреквенција моторних возила и сл.

Пас трагач успешно може да се користи при трагању за одбеглим извршиоцем ако се непосредно гони, ако је за собом том приликом одбацио неке предмете, при хватању одбеглих осуђеника, при њиховом скривању у одређена скровишта или на отвореном простору, при трагању за скривеним предметима итд.

Треба истаћи да се у пракси јављају случајеви да професионализовани извршиоци, у циљу онемогућавања коришћења пса трагача, за собом, на месту извршења крив. дела посипају бибер или љуту паприку.

Редослед радњи и методологија рада на увиђају

Одређена искуства у пракси издиференцирала су редослед радњи на увиђају и указала на сву њихову целисходност и

корист код вршења увиђаја. На то указују и многи аутори у својим теоретским радовима.

Специфичност методологије рада на увиђајима зависи, пре свега, од врсте и сложености конкретно извршеног крив. дела по коме се врши увиђај, као и од тога да ли је извршилац познат или не.

Није иста методологија рада, на пример, по убиству са НН извршиоцем, разбојништвом, разбојничке крађе, тешке крађе, диверзије, паљевине, саобраћајног удеса итд. Међутим, и поред разноликости форми и метода у односу на криминални догађај и без обзира на врсту крив. дела у питању, одређени редослед радњи је заједнички за све то, а то су подела радњи на стадијуме — фазе радњи на увиђају, информативна, статичка и динамичка.

Овако извршена подела радњи никако не сме да се схвати као механичка подела и одвајање једног стадијума-фазе радњи од другог, већ напротив подела редоследа радњи има за циљ да обезбеди систематичност и методичност свеобухватности од општега ка појединачном утврђивању свих детаља и чињеница од интереса за поступак и разјашњавање околности под којима је извршено конкретно крив. дело.

Није на одмет да се и овом приликом подсетимо на правило да се држе руке у џеповима и да се не дирају никакви предмети на месту криминалног догађаја пре приступања изналажењу и откривању трагова и предмета од стране уже специјализованих стручњака, крим. техничара и др.

Информативна фаза

У овој фази рада на увиђају врши се опште осматрање ужег и ширег простора на месту криминалног догађаја: објекат напада; околности под којима је извршено крив. дело; да ли има видљивих трагова који указују на кретање извршиоца, о његовом доласку на лице места и одласку са криминалног догађаја; да ли се може закључити да их је било више у извршењу крив. дела; на који начин су доспели на лице места, возилом или пешке; како су се удаљили; каква су средства користили при извршењу крив. дела, да ли је неко већ био на лицу места, и ако је био поводом чега и да ли је за собом оставио какве трагове; да ли је било очевидаца који су нешто видели, чули, осетили и сл.; на ком месту су у том тренутку били; какве су временске прилике биле у време извршења крив. дела (тамна ноћ, месечина, киша, снег, олуја, ветар и сл.); да ли је место криминалног догађаја било обезбеђено и од кога итд.

Утврђује се фиксна тачка од које ће се вршити преглед места криминалног догађаја (то може да буде нека зграда, километарски стуб, електрични стуб, телефонски стуб и сл.) и увек треба настојати да то буду неки постојанији објекти који неће бити подобни брзим променама.

У овој фази опредељује се да ли ће се радњама увиђаја приступити од периферије ка центру објекта напада — жртве или од центра, тј. објекта напада — жртве ка периферији.

Битно је да се утврди редослед и систематски преглед да ниједан детаљ не промакне и да се не пропусти фиксирање и откривање трагова и предмета путем којих може да се изврши идентификација извршиоца. Шта је при томе целисходније, утврђује се на лицу места.

Када се утврди редослед прегледа увиђај се врши с лева на десно или с десна на лево, то већ и није толико битно, битно је да ништа не промакне што стоји у узрочној вези са извршеним крив. делом и извршиоцем. Пожељно је да се одреди квадратирање простора и на тај начин приступи прегледу.

Статичка фаза

У овој фази радње на увиђају врши се фиксирање лица места у аутентичном непромењеном стању, онако како је затечено при предузимању радњи увиђаја. При томе мора се настојати да се обухвате сви детаљи и чињенице које стоје у узрочној вези са извршеним крив. делом и извршиоцем. Због тога при фиксирању треба обухватити ширу и ужу околину на месту криминалног догађаја. Код тежих и сложенијих крив. дела пожељно је извршити снимање са филмским и телевизијским камерама, са широкоугаоним захватима како би се обухватили сви детаљи од интереса за истрагу. Поред тога, треба извршити и снимање са обичним фотоапаратом.

Код тежих саобраћајних удеса и сложенијих крив. дела успешно се користи уређај за стереофотограметијска снимања. Предност овог уређаја је у томе што омогућује фиксирање на лицу места и обезбеђује брзо и тачно оно што је фиксирано, као што су на пример трагови, растојање једног предмета од другог и други значајнији детаљи.

Код свих снимања треба обухватити општи изглед лица места, тј. захватити ширу околину и ужи изглед на лицу места где је објект напада, жртва итд.

Поред тога, треба извршити и снимање свих детаља као што су трагови, предмети крив. дела, заборављена или остављена оруђа, оружја и посебно их маркирати, тј. обележити посебним ознакама или бројевима и довести их у једну логичку јединствену целину. Ти детаљи успешно се снимају размерном или уметничком фотографијом, односно стереофотограметијским снимањима.

Поред фиксирања фотографским снимањима, врши се и скицирање. Скицирање на лицу месту је у ствари графичко приказивање изгледа лица места и детаља на њему. По правилу скицирање се врши из птичје перспективе и у одређеној размери.

Скице и фотографије, заједно са записником о увиђају, представљају једну целину и међусобно се допуњајују, нарочито скице и фотографије.

Предност скицирања у односу на фотографију је што нам то омогућаје да се одреде тачне димензије, тј. величина терена, просторије, предмети и њихово међусобно растојање. У скицу се уноси само оно што је важно и значајно и што стоји у узрочној вези са криминалним догађајем.

Динамичка фаза увиђаја

У овој фази рада на увиђају приступа се непосредном прегледу свих предмета и ствари за које се претпоставља да су били у физичком контакту са извршиоцем, или преко оруђа, односно оружја, које је користио при извршењу крив. дела. Другим речима прегледају се сва места где су могли остати трагови оруђа, специјалног алата којег је извршилац користио, трагови оружја, возила, згаришта, ако је у питању жртва, врши се преглед леша итд., што све зависи од врсте конкретно извршеног кривичног дела. У ствари, у овој фази приступа се мисаоној реконструкцији о кретању и радњама извршиоца у циљу откривања и проналажења трагова и предмета које је за собом оставио извршилац.

Мисаона реконструкција мора бити свеобухватна, стручно и темељито изведена, доводећи у логичку целину све што је у вези са извршеним крив. делом и извршиоцем. При томе се полази од општег ка појединачном. Наравно да је при свему томе неопходна систематичност и методичност у раду у првом реду криминалистичког техничара, који треба да је посебно стручно оспособљен за изналажење, тј. откривање, фиксирање и тумачење трагова и предмета крив. дела. Због тога је, а да не би измакао ниједан детаљ или чињеница која може послужити за разјашњавање крив. дела, потребна ради што верније и успешније изведене мисаоне реконструкције, консултација свих учесника у радњама увиђаја.

Пропусти у овој фази рада могу да имају вишеструке нежељене последице, о чему је већ било речи у овом излагању.

Све предмете на којима се нађу трагови потребно је обавезно маркирати, тј. означити посебним ознакама или бројевима сходно одредби чл. 80. ЗКП.

Ово је врло значајно за даљи ток истраживања, да не би било заблуде о фиксираном трагу.

Тако обезбеђени трагови неспорно доказују присуство извршиоца на месту извршења криминалног догађаја и истовремено отклањају могућност злоупотреба при извођењу доказног поступка на главном претресу.

Записник о увиђају

Састављањем записника о увиђају практично се завршавају све радње на увиђају. Све оно што је утврђено на увиђају мора бити јасно и на логичан начин у процесној форми у записнику констатовано.

Записник по правилу треба писати на лицу места. Изузетно ако то није могуће, онда непосредно после тога (чл. 79. и 80. ст. 3. ЗКП-а).

Записник о увиђају је јавна и службена исправа и сви подаци и чињенице, констатовани у њему доказ су све док се супротно не докаже. Полазећи од тога произилази да се његова форма и садржина мора кретати у границама задовољења такве исправе. А то пре свега значи да би био јавна исправа, записник о увиђају мора да садржи само оне чињенице које су објективно утврђене на лицу места и које су у узрочној вези са конкретно извршеним кривичним делом и извршиоцем. Само такве чињенице су правно релевантне и од интереса за кривични поступак.

Записник о увиђају мора бити ослобођен сваког субјективизма, свих субјективних закључивања, а то значи да ништа што на објективан начин није утврђено и што би могло бити подложно сумњи или спорно, или променама било које врсте, не би требало да се уноси у записник. Он заиста мора бити „верна описна слика” лица места, јер је управо у томе његова процесна вредност, а објективно утврђене чињенице представљају несумњиви доказ у кривичном поступку (наравно у склопу осталих доказа). Доказна снага записника о увиђају не произлази само из тога што он представља јавну и службену исправу, већ првенствено из суштине онога што је у њему садржано.

Ако пођемо од чињенице да је увиђај, пре свега, кривично процесна радња, без обзира што се може предузети и пре формалног започињања крив. поступка, односно главног претреса, записник о увиђају мора бити сачињен у форми прописаној Законом о кривичном поступку, без обзира ко врши увиђај.

У записнику о увиђају треба прецизно навести по ком законском основу се предузима та радња. Ако увиђај врши истражни судија, он поступа по основу члана 238. ЗКП, а ако увиђај врши овлашћено службено лице, оно поступа по овлашћењу из чл. 154. ст. 2. ЗКП-а, а у вези чл. 238. ЗКП.

Уколико записник о увиђају саставља овлашћено службено лице, увек је потребно да се констатује да ли је о криминалном догађају био обавештен надлежни истражни судија.

Увиђај увек врши инокосни орган, истражни судија, односно овлашћено службено лице органа унутрашњих послова уз суделовање (учествовање у радњама увиђаја) криминалистичког техничара, а ако су коришћени и други вештаци одређене струке, на пример лекар вештак за судску медицину, инжењер одговарајуће струке итд. и записничара као техничког лица.

Увиђају на лицу места, у смислу одредбе чл. 168, ст. 2. ЗКП-а могу присуствовати: јавни тужилац, оштећени, окривљени и бранилац.

Записник о увиђају по својој форми треба да садржи уводни део, описни део и потписе службених лица.

У уводном делу констатује се који орган и по ком правном основу врши увиђај, наводи се повод за вршење увиђаја (не одређује се квалификација крив. дела у питању, јер она током поступка тек треба да се утврди), тачно време, дан, месец, година и час, када се приступа предузимању радњи увиђаја, место где се увиђај врши, са назначењем уже локације (ставља се улица и број, односно имена носиоца станарског права, а ако се ради о путу, ставља се ознака пута, број, категорија, километарски знак итд.), а ако се увиђај врши на отвореном простору треба назначити предео или атар и у чијем је власништву то земљиште (њива, воћњак, шума, виноград и сл.), на којој је удаљености и у ком правцу удаљења од одређеног насељеног места или пута. Затим, треба констатовати ко врши увиђај, ко учествује у вршењу увиђаја и ко присуствује увиђају и у ком својству.

Описни део мора да садржи само објективно утврђено чињенично стање нађено на лицу места и то поступним описивањем од општег ка појединачном по утврђеном реду. Такође треба констатовати да ли је лице места било обезбеђено и од кога и да ли је нешто померано, од кога и због чега.

Изјаве сведока, оштећеног, провере, информативни разговори и сл. не уносе се у записник о увиђају, већ ће се то фиксирати у форми записника (ако то чини истражни судија) или службене белешке (ако то чини овлашћено службено лице органа унутрашњих послова).

Као што смо већ и напред истакли, записник о увиђају мора се писати на лицу места, или ако то није могућно, одмах по обављеном увиђају.

Записник о увиђају потписује лице које је извршило увиђај и записничар. У састављању записника, међутим, треба да суделују и остали учесници у увиђају.

Учесници који су обављали одређене радње на увиђају, потписаће прилоге чији су они аутори (криминалистичко техничка документација, скица, планови, налази и мишљења разних вештака и сл.).

Резиме — Закључак

У нашем излагању настојали смо да у једном скраћеном обиму изложимо, по нашој оцени, она најзначајнија и најбитнија теоретска и практична питања, која истражитељима треба да обезбеде успешно вршење увиђаја. Истовремено циљ нам је био да укажемо на који начин и какви се све трагови и докази могу да утврде на месту криминалног догађаја и да се на један

стручан начин обезбеде материјални и други докази од интереса за кривични поступак. При томе тежили смо да уградимо она позитивна, више од три деценије стицана лична искуства, радећи на безбедносним пословима, као и искуства других бројних практичара и теоретичара.

Имајући у виду стални напредак науке и технике и њихову примену на пољу криминалистике, акценат смо у нашим излагањима ставили на могућности прикупљања материјалних доказа, путем откривања и на стручној основи фиксирања свих врста трагова и предмета крив. дела, посебно смо се задржали на могућностима и потреби коришћења микро трагова, њихове вредности и обраде, не занемарујући истовремено значај и вредност осталих доказа прибављених путем сведока и на други начин. Такође смо настојали да укажемо на предности и значај саслушања сведока на увиђају или непосредно после њега где смо истакли најбитније компоненте везане за личност сведока и његов исказ.

Настојали смо такође да и код млађих кадрова и правника уопште побудимо одређени интерес и створимо јасне појмове о методологији рада на увиђајима, на који начин и какви се све докази могу утврдити на месту криминалног догађаја и другим могућим местима која стоје у узрочној вези са извршеним крив. делом и извршиоцем; шта могу захтевати у обради нађених трагова и других доказа и какве резултате могу очекивати од специјализованих криминалистичких и других институција. Истовремено трудили смо се да и кроз свеукупно излагање ове материје и кроз практичне примере пружимо основне елементе за критичку оцену криминалистичких операција, као и критичку оцену прикупљених доказа и вештачења.

Чињеница је да извршиоци крив. дела попримају све више облике професионализације и да се специјализују за вршење одређене врсте крив. дела, па чак и веома изражене облике интернационализације. (Познато је да се извршиоци удружују из разних земаља и да тако удружени врше крив. дела у више земаља, случај проваљивања каска код нас у Нардоном позоришту у Београду, поште у Инђији, Будви, Загребу, где су у провалама и пљачки учествовали извршиоци из Западне Немачке, Пољске и Југославије). Истовремено све то указује такође да је присутна све већа перфидност код вршења крив. дела и да извршиоци настоје да за собом униште све виљиве трагове и да криминалитет више не познаје локалне, регионалне, републичке па ни међународне границе. Све то ставља пред органе гоњења и истражитеље веома сложен задатак и потребу изналагажења таквих организационих форми и сталног усавршавања и осавремењавања метода рада који ће обезбелити што успешнију борбу на плану сузбијања криминалитета. Јер, криминалитет у својим фенолошким манифестацијама, није нека статичка појава, већ је он врло динамичан и друштвеним кретањима и променама веома прилагодљива појава. Због тога се поред такозваних стандардних облика вршења крив. дела скоро

свакодневно јављају и сусрећу нови разноврсни појавни облици. Једни настају као потпуно нови, а други настају трансформисањем досадашњих у потпуно нове облике. Отуда се и као императив и намеће потреба за сталним усавршавањем кадрова и специјализованих институција, да у склопу свих осталих субјеката који у саставу нашег система друштвене самозаштите организовано воде борбу на спречавању и сузбијању криминалитета, обезбеде у пракси проверене и примењене научно-техничке и друге методе ради што успешнијег сужавања простора криминалне делатности појединаца или мањих група.

Верујемо да ће и на тај начин ако будемо поступали у изложеном смислу, у пракси бити далеко мање дилема и заблуда у кривичној ствари, што значи да ће и последице које из такве заблуде произилазе такође бити мање. Истина треба истаћи да се за практичаре најчешће и јављају као сложени проблеми правилне оцене вредности прикупљених и обрађених материјалних и других доказа. Ту по правилу и настају одређене дилеме и колебања. Верујемо да ће у отклањању извесних дилема и колебања код оцене вредности одређених прикупљених доказа, у знатној мери допринети и упознавање са основним принципима примене научно-техничких и других достигнућа код изналажења и откривања и на научној основи обрађених материјалних и других доказа.

Ако смо нашим излагањем, у обради изложене тематике, у томе и делимично успели онда смо без сумње постигли и жељени циљ. Колико, остаје да о томе кажу читаоци.

Александар Радованов

виши стручни сарадник Врховног суда Војводине

ЗАКЉУЧЦИ СА САВЕТОВАЊА ОДРЖАНОГ У САВЕЗНОМ СУДУ

Дана 27. и 28. маја 1980. године одржано је Саветовање у Савезном суду о неким проблемима извршења судских одлука.

Саветовању су присуствовали поред судија Савезног суда, представници свих врховних судова република и покрајина, као и представници других органа, установа и служби који су били заинтересовани за проблематику Саветовања.

Саветовање је отворио председник Савезног суда Перо Коробар, а председавајући оба дана Саветовања је био председник грађанско-привредног одељења Савезног суда, Јосип Студин.

На Саветовању су разматрана ова питања:

1. Извршење одлука судова удруженог рада од стране редовних судова,
2. Извршење одлука о издржавању малолетне деце: у земљи, одлука наших судова у иностранству и одлука страних судова у нашој земљи,
3. Извршење на штедном улогу без претходног одузимања штедне књижице и
4. Израда образаца за рад службе извршења у редовним судовима.

1. Извршење одлука судова удруженог рада од стране редовних судова

Уводне напомене у вези ове тачке дневног реда дао је судија Врховног суда Хрватске Андрија Распор.

Основно питање о коме је расправљано је било како извршити класификацију одлука суда удруженог рада у смислу подобности за судско извршење, тј. како извршити разграничење између одлука које су подобне за судско извршење и одлука које нису подобне за судско извршење. При томе није спорно да су само кондемпнаторне одлуке подобне за судско извршење (док декларативне и конститутивне нису подобне за судско извршење), већ је питање у томе какве све кондемпнаторне одлуке

доносе судови удруженог рада и како неке од њих (и које) нису увек подобне за судско извршење, како је то пракса већ показала.

Питање је сложено и деликатно и има свог практичног значаја, упркос чињеници да се у 90% случајева одлуке суда удруженог рада извршавају добровољно, тако да не долази до принудног извршења.

У дискусији поводом овог питања изражена су два различита приступа:

1. да се врши таксативно набрајање које су одлуке подобне, а које нису подобне за принудно извршење;

2. начелнији приступ — да се на један уопштен начин изврши разграничење, тако да набрајање уколико се и врши буде егземплифкативно, а не таксативно.

Такође је изражено мишљење да и поједине одлуке судова удруженог рада из тзв. статусних спорова могу бити подобне за принудно извршење.

Линија разграничења судско извршних од судско неизвршних одлука била би та да све одлуке суда удруженог рада које захтевају самоуправно одлучивање у оквиру ОУР-а нису подобне за принудно извршење; док оне одлуке које захтевају неку радњу — чинилбу која није управљена на самоуправно одлучивање јесу подобне за принудно извршење (нпр.: питања везана за радни однос, разна плаћања и други грађанско правни односи).

У вези са овим поставило се још једно интересантно и значајно питање: да ли је извршни суд овлашћен да се приликом спровођења извршења упушта у оцењивање материјалне законитости извршне исправе, тј. да испитује законитост и целисходност одлуке суда удруженог рада. Мишљења поводом овог питања била су различита. Једни су сматрали да извршни суд не може да цени законитост и целисходност одлуке суда удруженог рада, јер би се то противило принципу *ne bis in idem*, тј. *res iudicata*, а други су сматрали да извршни суд има то овлашћење, па да у случају да се ради о незаконитој одлуци, може одбити да спроведе њено принудно извршење.

У смислу одредбе чл. 39. ст. 6. ЗИП-а извршни суд ће обавестити надлежног друштвеног правобраниоца самоуправљања о покретању поступка за извршење одлуке суда удруженог рада. Чињеница је да у пракси ово није доследно спроведено, а поставило се и питање да ли се то обавештавање односи на све предлоге за доношење решења о извршењу и да ли треба одредити застој у поступку.

Једно од спорних питања је било и питање извршења одлуке суда удруженог рада о враћању радника на рад. Иако Закон о извршном поступку посвећује целу 18. главу извршењу путем враћања радника на рад (чл. 229—233), постоје одређени проблеми који се јављају у поступку принудног извршења. Проблеми се најчешће јављају у ситуацијама када је у међувремену дошло до промене систематизације радних места, каснијег уки-

дања радног места, промена у организовању организације удруженог рада и сл. Поставило се као питање каква су овлашћења извршног суда тј. када се сматра да је извршење путем враћања радника на рад спроведено. Изражено је мишљење да би се извршење састојало у увођењу радника у онај статус који је радник имао у моменту када је престао да ради без обзира на накнадне промене у организацији удруженог рада. Ствар је организације удруженог рада да у тој ситуацији интервенише на тај начин што ће донети одлуку о распореду радника на одговарајуће радно место односно увести радника у онај статус који му припада с обзиром на извршене организационе промене. То значи да је у начелу извршење спроведено у тренутку када је раднику обезбеђен статус који му по одлуци припада и када му је омогућено уживање свих права везаних за тај статус (лични доходак, права из социјалних осигурања, право у вези самоуправљања и др.). Ствар је радне организације како ће конкретно распоредити радника и које ће му послове дати да обавља сагласно одредбама ЗУР-а, Закона о радним односима и самоуправним општим актима радне организације. Извршни суд нема законског основа да улази у ово питање, а ствар је других поступака и органа какве ће мере предузети према радној организацији и одговорним лицима која у смислу судске одлуке дају раднику материјална примања али му фактички не омогућују да ради.

Поводом напред истакнутих питања на Саветовању су донети следећи

З а к љ у ч и:

1. Констатује се да су основни субјекти извршења одлука судова удруженог рада основне организације удруженог рада и друге самоуправне организације и заједнице, који то чине без интервенције државних органа, тако да само мањи број одлука судова удруженог рада бива извршен принудним путем код редовних судова.

2. Сложеност и бројност односа о којима се одлучује у поступку пред судовима удруженог рада, као и досадашња искуства, захтевају да се утврде критерији за оцену да ли одређена одлука намењена принудном извршењу (чл. 54. Савезног закона о судовима удруженог рада) представља извршну исправу подобну за судско извршење у смислу чл. 20. ЗИП-а.

3. Одлуке судова удруженог рада које у погледу форме испуњавају услове из чл. 20. ЗИП-а, а гласе на одређену чинилбу (нпр.: исплату новчаног износа, враћање радника на рад, предају покретних и непокретних ствари и пренос других права) су подобне за судско извршење.

4. Нису подобне за судско извршење одлуке судова удруженог рада којима се налаже даље самоуправно одлучивање у удруженом раду (нпр.: избор радника на основу конкурса, утврђивање ранг листе за доделу станова, утврђивање основа и

мерила за расподелу личних доходака, доношење самоуправног општег акта итд.).

5. Нису подобне за судско извршење одлуке судова удруженог рада којима се налаже испуњење обавезе чији предмет није одређен или одредив у складу са овлашћењима које по Закону о извршењу има суд који одлучује о предлогу за извршење.

6. Код извршења враћањем радника на рад сматра се да је извршење проведено кад је раднику омогућено да настави рад у основној организацији односно радној заједници.

7. Приликом одређивања извршења извршни суд не може ценити законитост обавезе утврђене у одлуци суда удруженог рада.

8. Обавезе из чл. 39. ст. 6. ЗИП-а о обавештавању друштвеног правобраниоца самоуправљања о покретању поступка за извршење одлуке суда удруженог рада односи се на све предлоге за доношење решења о извршењу одлуке суда удруженог рада; суд по правилу не одређује застој поступка осим ако то налажу посебне околности случаја.

2. Извршење одлука домаћих и страних судова који гласе на испуњење законске обавезе издржавања

Извршење алиментационих потраживања у иностранству регулисано је мултилатералним и билатералним конвенцијама.

Од мултилатералних постоје две Хашке конвенције и то прва од 24. X 1956. године и друга од 15. IV 1958. године и Њујоршка конвенција од 20. јуна 1956. године.

Наша земља није приступила Хашким конвенцијама па исте не примењује нити је у обавези према другим државама.

Њујоршка конвенција о остваривању алиментационих захтева у иностранству за нас је врло значајна, јер је Југославија приступила овој конвенцији и исту ратификовала („Сл. лист ФНРЈ”, додатак Међународни уговори и други споразуми број 2/1960).

Ова конвенција омогућава да се врло ефикасно реализују алиментациона потраживања од дужника са боравком у иностранству. Посебно је значајно да су овој конвенцији приступиле баш оне земље у којима се налази највећи број наших држављана на привременом раду (СР Немачка, Аустрија, Швајцарска, Француска, Шведска).

По одредбама конвенције свака земља је обавезна у моменту полагања инструмента о ратификацији да именује отпремни и посреднички орган. Отпремни орган наше земље је Уред за заштиту југословенске имовине у иностранству као организациона јединица Савезног секретаријата за финансије, а посреднички орган је Савезни комитет за рад, здравство и социјалну заштиту.

Отпремни орган прима захтеве за издржавање поверилаца који живе на територији државе отпремног органа против дужника који имају боравак на територији неке друге државе потписнице конвенције. Примљене захтеве отпремни орган доставља на поступак посредничком органу друге земље.

Посреднички орган на основу пуномоћја које је добио од повериоца, предузима све потребне мере и радње у циљу реализације алиментационог потраживања у земљи дужника, поступајући при томе на основу закона и норми Међународног приватног права земље дужника.

Пре него што пошаље захтев са документацијом посредничком органу, отпремни орган ће проверити да ли је он сачињен у прописаној форми. Исправан захтев се доставља посредничком органу са мишљењем о оправданости захтева и препоруком да се повериоцу пружи бесплатна правна помоћ и ослобођење од трошкова поступка када су за то испуњени услови.

Уз захтев за остваривање алиментације треба да буде приложено следеће:

1. пуномоћ за отпремни орган;
2. пуномоћ за посреднички орган;
3. извод из матичне књиге венчаних за родитеље ако су деца рођена у браку и ако брак није разведен, односно оверен препис пресуде ако је брак разведен;
4. документ из кога се види очинство деце, ако се захтев подноси у корист ванбрачне деце;
5. пресуда о разводу брака ако се захтев подноси у корист брачног другга;
6. уверење надлежног органа да је подносилац захтева законски заступник детета и да га он издржава;
7. извод из књиге рођених за родитеље и децу;
8. сиромашко уверење и
9. фотографију повериоца и ако је могуће фотографију дужника.

Као што се из наведеног види лице које жели да оствари алиментацију дужника у иностранству мора да употреби доста труда ради прикупљања потребних докумената и да буде изложено великим трошковима, јер све мора да буде преведено на језик државе у којој дужник борави.

Да би упростио поступак и смањио трошкове повериоцима, југословенски отпремни орган је ступио у контакт са посредничким органима СР Немачке, Француске и Шведске где се налази преко 90% дужника алиментација које се остварују по конвенцији. Резултат постигнутог договора је следећи:

1. текст пуномоћја двојезично одштампан даје се повериоцу само да га потпише;
2. судске пресуде се не преводе у целини већ само изрека;
3. уверење да је подносилац законски заступник;
4. извод из књиге рођених и венчаних издаје се на међу-

народном обрасцу (образац је сачињен на основу чл. 3. Париске конвенције од 27. новембра 1956. године о издавању извода из матичне књиге намењених иностранству).

По овако упрошћеном поступку повериоци су изложени неупоредиво мањим трошковима, јер су обавезни да прибаве преводе само за захтев и изреку пресуде. У ретким случајевима посреднички орган тражи превод целе пресуде.

Отпремни и посреднички органи не наплаћују накнаду за своје услуге које чине на основу конвенције. У земљи дужника од повериоца се не може тражити да положи кауцију за обезбеђење трошкова, а уколико поверилац прибави сиромашко уверење ни за рад иностраних органа се не наплаћује такса.

Пресуде наших судова најчешће нису извршне у земљама потписницама конвенције већ служе само као један од доказа. Обзиром на ову околност, није неопходно потребно да поверилац приложи уз захтев пресуду о обавези издржавања. Међутим, ако поверилац има пресуду, у поступку остваривања алиментације није везан износом издржавања који је назначен у пресуди, већ од дана поднетог захтева може тражити повећани износ издржавања, који је сразмеран увећаним трошковима живота и материјалним могућностима дужника.

У материји остваривања алиментационих потраживања у иностранству наша земља је закључила два билатерална споразума и то са Аустријом од 10. октобра 1961. и са Белгијом од 12. децембра 1974. године. У извршавању наведених споразума није потребна сарадња са југословенским отпремним органом, пошто се пресуде наших судова шаљу надлежним аустријским односно белгијским судовима замолним путем преко односних републичких секретаријата за правосуђе. С обзиром на то да је реч о извршењу судских одлука о алиментацијама у иностранству, исход поступка зависиће од одредаба Међународног приватног права земље у којој се извршење пресуде тражи.

У циљу регулisaња признања и извршења судских одлука Југославија је закључила уговоре о правној помоћи са следећим земљама: Бугарском 23. марта 1956; Чехословачком 20. јануара 1964; Румунијом 6. фебруара 1960; СССР 24. фебруара 1962; Мађарском 7. маја 1960; Пољском 6. фебруара 1960; Грчком 18. јуна 1959. године; Француском 1971. године.

Захтев за остваривање алиментационих захтева у иностранству странка може поднети:

1. Савезном секретаријату за финансије — Уреду за заштиту југословенске имовине у иностранству, ако је држава у којој се налази дужник алиментације приступила Њујоршкој конвенцији.

2. Уколико, међутим, дужник алиментације борави у држави са којом је СФРЈ закључила уговор о узајамној правној помоћи који садржи одредбе о извршењу судских одлука у грађанским стварима, странке ће се упутити да захтев за извршење судске одлуке о алиментацији поднесе или упуте оном органу који је предвиђен односним уговором.

3. Најзад, ако дужник алиментације борави у земљи која није чланица Њујоршке конвенције, нити је са СФРЈ везује двострани уговор, захтев се подноси Савезном секретаријату за иностране послове — Управи за конзуларне послове, која ће уз одговарајуће инструкције о мерама које треба предузети имајући у виду природу случаја и прописа односне земље, захтев доставити надлежном конзуларном дипломатском представништву у иностранству.

Уз захтев за признавање судске одлуке односно за дозволу извршења мора се приложити: оверен препис судске одлуке односно судског поравнања са клаузулом правоснажности и извршности; уверење да је странка која није учествовала у поступку и против које је донета одлука била уредно и благовремено позвана да учествује у поступку; захтев и све прилоге који морају бити преведени на језик страног суда коме се подносе или упућују.

Након свестране дискусије у којој су учествовали судије Савезног суда и судије осталих врховних судова република и покрајина и представници Савезног секретаријата за финансије и Савезног комитета за рад, здравство и социјалну заштиту, донети су следећи

Закључци:

1. Констатује се да је у досадашњем раду било доста тешкоћа које су се појављивале по правилу у поступку извршења одлука страних судова које гласе на испуњење законске обавезе издржавања у земљи, док су ове тешкоће мање запажене приликом извршења домаћих судских одлука које гласе на испуњење законске обавезе издржавања у иностранству. Највише испољене слабости састојале су се у занемаривању обавезе вођења хитног поступка при извршавању одлука о издржавању, недавању приоритета извршењу тих страних одлука, недовољној координацији између судова као и судова и органа социјалне заштите, те пропуштању да се без одлагања применом чл. 14. Закона о извршном поступку, а сходно чл. 84. Закона о парничном поступку, постави привремени заступник онда када је боравиште дужника непознато. Запажено је и да су досуђивани прениски износи на име доприноса за издржавање који нису адекватни имовинским могућностима даваоца издржавања па и онда када је дужник запослен у иностранству. Све то причињава тешкоће при извршењу таквих одлука у иностранству.

И поред предузетих мера и постигнутих позитивних резултата констатује се да се недостаци уочени у поступку извршења алиментационих одлука споро отклањају.

2. Обавеза је свих судова да још више обрате пажњу на извршење судских одлука које гласе на испуњење законске обавезе издржавања и да се при томе, обзиром на значај извршења ових одлука, придржавају начела хитности у извршењу тих одлука тј. да се даје приоритет извршењу тих одлука.

3. Нужно је да сваки суд предузме све потребне мере за отклањање узрока субјективне природе, као и других узрока, који доводе до дугог трајања поступка и до недовољне ефикасности суда. У том циљу неопходно је да сваки извршни судија и остали радници који раде на извршењу ових одлука, а посебно извршни органи, раде на свом даљем стручном усавршавању док би задатак виших судова био да им у томе пруже стручну и другу помоћ у коју спада и израда јединствених образаца за извршење ових одлука.

4. Сагледавајући ситуацију око извршења страних одлука о алиментационим захтевима а имајући у виду међународно правну обавезу Југославије као приступнице Њујоршке конвенције за остваривање алиментационих захтева у иностранству да на ефикасан начин поступа по захтевима иностраних поверилаца алиментационих захтева, као и чињеницу да је у питању веома мали број предмета по тим захтевима, сви судови су дужни да дају посебан приоритет решавању ових предмета и да са своје стране све учине како би се ови алиментациони захтеви што више реализовали.

5. Предлаже се врховним судовима да обавезу општинске судове на увођење посебне евиденције предмета по овим захтевима и да о раду на овим предметима и о извршењу ових захтева сваког месеца извештавају надлежне окружне судове односно више судове који би били дужни да прате рад на овим предметима и да са своје стране предузимају потребне мере да се ови предмети брзо и ефикасно завршавају и да о раду на овим предметима обавештавају врховне судове.

6. Од посебне је важности наставити и даље развијати сарадњу судова са органима надлежним за послове социјалне заштите и са органима унутрашњих послова код извршења ових одлука. У оквиру тога, с обзиром да се послови по захтевима за извршење страних судских одлука о алиментацијама непосредно извршавају преко општинских органа надлежних за послове социјалне заштите односно центара за социјални рад, потребно је да судови овим органима у пуној мери пружају стручну правну помоћ.

7. Ако је непознато боравиште дужника истом се на основу чл. 14. Закона о извршном поступку, а сходно чл. 84. Закона о парничном поступку поставља привремени заступник, по правилу из редова радника центра за социјални рад. Да би поступак око постављања привременог заступника био бржи и да би се отклонили евентуални неспоразуми потребно је да сваки општински суд о томе постигне начелан споразум са надлежним центром за социјални рад.

8. Код одлагања извршења алиментационих захтева на предлог дужника или трећег лица у смислу чл. 63. и 65. Закона о извршном поступку обавеза је судова да одлагање извршења услове полагањем јемства увек када то околности конкретног случаја допуштају.

9. У поступку извршења судских одлука о плаћању алиментација могу се користити и мере које закон предвиђа ради обезбеђења извршења, као што су привремене мере из чл. 266. Закона о извршном поступку као и оне из Закона о путним исправама држављанина СФРЈ (чл. 43. тач. 3. у вези са чл. 45. ст. 1. тог закона).

10. Све случајеве избегавања пријема решења о извршењу алиментационих захтева и случајеве неблаговременог извршења ових решења од стране исплатних благајни друштвено-правних лица треба евидентирати као негативну друштвену појаву и о томе обавестити органе управљања тих организација, а по потреби и скупштине надлежних друштвено-политичких заједница. На исти начин евидентирати и случајеве непоступања по решењу од стране других лица код којих је дужник запослен (чл. 126. ЗИП).

11. Преплаже се да Савезни суд покрене поступак измене чл. 124. ЗИП-а у том смислу да одговорност друштвено-правног лица и других лица за пропуштање обуставе исплате доспелих obroка из чл. 124. и 126. ЗИП-а треба поопштити тако што би поверилац имао право да у извршном поступку предложи доношење решења којим се одређује да је друштвено-правно лице и друго лице дужно да му исплати све оброке које је пропустио да обустави и исплати према решењу о извршењу и да ово решење има дејство решења о извршењу, како је то предвиђено у чл. 232. Закона код накнаде личног дохотка у случају враћања радника у организацију удруженог рада.

12. Преплаже се да врховни судови покрену поступак за измену одговарајућих законских прописа тамо где до тога већ није дошло, ради поједностављења поступка ревалоризације правоснажно досуђених износа алиментације. Најцелисходније би било да се испита могућност аутоматске ревалоризације као што је у неким републикама спроведено.

13. Препоручује се судовима да при оцртавању о алиментационим захтевима реално проценују захтев и сагледавају потребе примаоца издржавања и могућности давалаца издржавања ради утврђивања адекватног износа који ће доприносити издржавању.

14. Ради информисаности и боље координације потребно је да судови који доносе одлуке по захтевима за алиментацију достављају оне одлуке којима се разрешавају спорна правна питања ради објављивања у збирци судских одлука.

3. Извршење на штедном улогу без претходног одузимања штедне књижице

Према правним правилима ранијег извршног поступка поверилац се из дужниковог штедног улога могао наплатити само под условом да судски извршилац одузме од дужника штедну

књижицу, јер та радња представља начин на који се спроводи забрана потраживања из хартије односно штедне књижице.

Међутим, чл. 98. ЗИП-а предвиђа да се забрана потраживања на штедном улогу код банке или друге организације може спровести и без претходног одузимања штедне књижице од дужника. Даље се предвиђа да је забрана спроведена даном доставе решења о забрани организацији код које се води штедни улог.

Поводом тумачења одредбе чл. 98. ЗИП-а дошло је до расправе коју је иницирало Удружење банака Југославије сматрајући да Савезни суд треба да заузме став да се одредба чл. 98. ЗИП примењује изузетно, а да се у правилу забрана на штедном улогу одређује одузимањем штедне књижице од дужника и предајом ове суду. Међутим Удружење банака Југославије није навело разлоге зашто би ту одредбу требало тумачити тако како они предлажу сем што су указали на тешкоће у примени одредбе чл. 98. ЗИП-а.

Интересантно је напоменути да поштанска штедионица има по истом питању другачије становиште. Наиме, она сматра да се пропис чл. 98. ЗИП односи искључиво на решење о забрани потраживања на штедном улогу које се спроводи без одузимања штедне књижице тиме што се преко одговарајућих служби стави ознака блокирања штедног рачуна чиме је забрана спроведена. Проблем би настао тек када судови почну да се обраћају депозитару с налогом да се не спроводи само забрана већ да се на основу истог решења изврши и пренос на повериоца. Штедионица, међутим, сматра да се и по новом закону пренос може спровести тек на основу прибављене књижице како би истовремено било извршено и савјешње стања на матичном штедном улогу са стањем у штедној књижици.

У дискусији поводом овог питања поред представника удружења банака и поштанске штедионице учествовали су и представници врховних судова република и покрајина као и Врховног војног суда.

Представници врховних судова република и покрајина су прихватили становиште изражено у реферату Савезног суда и изразили мишљење да се и њихови ставови у потпуности слажу са ставом Савезног суда а то је да је чл. 98. ЗИП-а у основи јасан и да се извршење на штедном улогу дужника може обавити и без претходног одузимања штедне књижице.

Поставило се само питање тумачења одредбе чл. 98. ст. 4. и ст. 5. ЗИП-а. Наиме по једнима забрана је спроведена даном доставе решења о забрани организацији код које се води штедни улог; а по другима је забрана спроведена када се решење о забрани достави свим исплатним местима у СФРЈ.

У дискусији је такође истакнуто да се мора водити рачуна о тајности штедних улога и да су банке обавезне да дају податке само на тражење суда, а суд мора даље да се стара о томе да друга лица не сазнају колики су укупни износи дужника на штедни код банке.

Након свестране дискусије предложени су следећи

З а к љ у ч ц и:

1. Поверилац може у смислу чл. 98. ЗИП-а по свом избору предложити извршење забраном потраживања од дужника по штедном улогу без претходног одузимања штедне књижице,

2. у том случају извршни суд спроводи радњу означену у чл. 98. ЗИП-а,

3. код тражења података у смислу ст. 2. чл. 98. ЗИП-а суд од организације код које се води дужников улог на штедњу захтева обавештење само о томе да ли дужников улог у целини или делимично покрива износ наведен у извршној исправи (укључујући и трошкове извршења), а не и обавештење о конкретном стању штедног улога; обавештењем таквог садржаја уз строго поштовање обавезе да дужника о томе не сме обавестити, организација код које се води дужников штедни улог удоваљава обавези из ст. 3. чл. 98. ЗИП-а. У случају када штедни улог само делимично покрива износ одређен у извршној исправи наведена организација у обавештењу суду назначује и висину тог износа.

4. Организација код које се води штедни улог дужника обавештава извршни суд да је забрана спроведена након што према свом одговарајућем општем акту обезбеди спровођење решења о забрани дужнику да располаже одређеним износом са свог штедног улога,

5. кад прими обавештење дужниковог дужника да је забрана спроведена, извршни суд одређује да се решење о забрани потраживања на штедном улогу достави дужнику позивајући га да у остављеном му року преда суду штедну књижицу и упозоравајући га на последице ако поступи противно забрани,

6. уколико дужник преда штедну књижицу, извршни суд ће је доставити организацији код које се води дужников штедни улог,

7. пошто решење о забрани постане правоснажно, извршни суд доноси решење о преносу ради наплате којим се поверилац овлашћује да од дужниковог дужника (организације код које се води дужников улог на штедњу) тражи исплату износа назначеног у решењу,

8. решење о препосу доноси се и у случају кад се дужник није одазвао позиву да штедну књижицу преда суду, а поверилац и у том случају има овлашћење да од дужниковог дужника тражи исплату износа означеног у решењу о преносу,

9. потраживања по штедном улогу орочено ради погодности о висини каматне стопе на уложени новац сматра се доспелим доношењем решења о преносу ради наплате,

10. предлаже се Удружењу банака Југославије да у заједници са осталим организацијама које се баве примањем улога на штедњу иницира споразум о доношењу општег акта о поступању при извршењу решења о забрани потраживања по штед-

ном улогу без претходног одузимања штедне књижице, при чему би било корисно и учешће одговарајућих правосудних органа.

4. Израда образаца за рад службе извршења о редовним судовима

Врховни суд Војводине је израдио нацрте образаца за спровођење Закона о извршном поступку.

На Саветовању су разматрани нацрти образаца и након дискусије је закључено да ће коначну верзију образаца дати радна група коју ће сачињавати представници Врховног суда Војводине, Врховног суда Македоније, Врховног суда Хрватске и Врховног суда Босне и Херцеговине. Ту коначну верзију ће овако формирана радна група доставити Савезном суду, а Савезни суд ће доставити Савезном секретаријату за правосудје и општу управу да предложи свим републичким органима да прихвате овако сачињене обрасце и да направи правилник односно упутство о примени тих образаца који би били јединствени на целом подручју СФРЈ. Овај посао треба довршити до краја јуна 1980. године.

ПРАВНА ПРАКСА

ГРАБАНСКО ПРАВО

Постављање стараоца у ванпарничном поступку развргнућа имовинске заједнице.

Првостепени суд је поступио након пријема предлога да у смислу чл. 148. ЗПП провери да ли је предлагач све предузео како би сазнао адресу противника предлагача па је предлагач био дужан суду да достави извештај СУП-а Нови Сад са податком да ли је противника предлагача познатог или непознатог места бопавка и тек када добије све податке да одлучи о постављању привременог стараоца. Пошто ово није учињено првостепени суд је повредио битно одребе парничног поступка из чл. 354. став 1. ЗПП у вези чл. 148. и чл. 83. ЗПП.

Надаље и само развргнуће имовинске заједнице није ваљано јер је баш у ситуацији када је противника предлагача непознатог места бопавка. Суд је требао саслушати вештака на све околности ове деобе и волити рачуна о интересу одсутне стране, а поготову када је у том правцу постојао предлог привременог стараоца. Тачно је да у списима постоји деобни нацрт али из копије плана овог нацрта није видљиво скоро ништа, те је привремени стараоца у праву када побја овакву поделу између странака. Пропуштено је да се утврди а што се и сада у одговору на жалбу напомиње, евентуална воља странака да се деоба изврши на овај начин.

Због свега напред наведеног, овај суд је уважавајући жалбу укинуо првостепено решење у смислу чл. 380. став 1. тачка 3. ЗПП.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 995/80)

Шта све треба да садржи предлог за развргнуће имовинске заједнице.

Побијаним решењем констатовано је да су предлагачи повукли свој предлог ради развргнућа имовинске заједнице од 27. јуна 1978. год., те је поступак у ванпарничној правној ствари обустављен.

Жалба није основана. Пошто предлагачи нису поступили по решењу првостепеног суда од 11. марта 1980. год. којим су позвани да у року од 15 дана доставе извод из земљишне књиге за некретнине које су предмет развргнућа имовинске заједнице, урбанистичко техничке услове ради утврђивања могућности обављања адаптационих радова на некретнине која је предмет развргнућа назначе величину сувласничких делова изјасне се да ли је противпредлагач стекао стварско право на предметној некретнини и да ли желе да ступе у посед просторија које би им након развргнућа имовинске заједнице припале, те уколико допуне свој предлог од 26. јуна, односно 27. јуна 1977. год. првостепени суд је без битне повреде одредаба Закона о парничном поступку и правних правила ванпарничног поступка обуставио поступак ради развргнућа имовинске заједнице, па стога жалба то решење неосновано побја.

Поднети предлог ради развргнућа имовинске заједнице од стране предлагача садржи све што је потребно да би се по њему могло поступити, тако да се ради о поднеску из чл. 109 Закона о парничном поступку, па се на тај поднесак примењује одредба става 4 истог чл. Због тога жалба неосновано на-

води да је у питању доказни предлог а не поступак из чл. 109 ЗГП и да зато није било основа за доношење нападнутог решења.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 1242/80)

Уколико је у комасационом поступку извршена предаја земљишта од стране Комисије за комасацију а након тога ранији власник и даље држи посед, надлежно лице је овлашћено да у парничном поступку захтева предају поседа од ранијег власника.

Сходно чл. 52. Закона о комасацији и арондацији учесници комасације примају земљиште из комасационе масе у посед и својину по правоснажности решења о расподели ове масе. Предају земљишта, зграда и других објеката из комасационе масе врши Комисија. Примопредаја полопривредног земљишта врши се по правилу после скидања усева.

Првостепени суд је утврдио да су тужиоци власници некретнина уписаних у књ. ул. бр. 806. к. о. Ченеј парц. 309 — њива у селу у површини од 27 ари те да су парцелу добили у комасационом поступку вршеном у к. о. Ченеј 1973. год. да би тужиоци добили површину од 27 ари и један део парц. бр. 310 власништво туженог припао је тужитељима у површини од 934 м², да је тужени узурпирао овај део тако што је поставио жичану ограду. Тужени је за овај део парцеле која је додељена тужиоцима добио на другом месту другу некретнину.

Тужени у жалби истиче да суд није надлежан за поступак у овој правној ствари већ орган управе. По налазу овог суда да би се могло одлучити по овом питању, потребно је утврђење чињенице да ли је у поступку комасације комисија извршила предају спорног земљишта туженима, ово стога што уколико је извршена предаја земљишта од стране комисије а након тога тужени држи у поседу спорно земљиште тужиоци су овлашћени

да у парничном поступку траже предају поседа, те је суд и надлежан да по истој поступа.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 307/80)

За спорове настале самовласним заузимањем градског грађевинског земљишта надлежан је орган управе.

У конкретном случају, првостепени суд је изгубио из вида да решење овог спора не спада у судску надлежност. Наиме, у тужби од 24. септембра 1976. год. тужилац је поставио захтев да му тужени преда у посед део парцеле бр. 176/2 к. о. Ф. у површини од 265 м². Детаљни урбанистички план за целокупно грађевинско земљиште у к. о. Ф. донет је и објављен у Одлуци о детаљном урбанистичком плану стамбене зоне у Ф. (Сл. лист Општине Н. Сад бр. од 17. 2. 1978. год. — ступила на снагу дана 25. 2. 78. год.), чиме је целокупно грађевинско земљиште у к. о. Ф. потпало под одредбе покрајинског закона о грађевинском земљишту. Овај Закон објављен је у Службеном листу САПВ бр. 15 од 22. јуна 1976. год. а ступио је на снагу дана 30. јуна исте године. Пречишћени текст закона објављен је у Сл. листу САПВ бр. 31 од 27. новембра 1979. год. Према чл. 16. тога закона у случају самовласног заузимања градског грађев. земљишта надлежни општински орган управе ће решењем наложити да се то земљиште преда носиоцу права коришћења односно управљања. При томе под градским грађевинским земљиштем подразумева се земљиште у постојећем граду и насељу градског карактера и у насељеном месту ако је за тај град, односно за то место донет Генерални урбанистички план, како то произилази из чл. 5 наведеног Закона. Дакле, ако је за одређено насељено место донет Генерални урбанистички план а тиме то место постало скуп грађевинских парцела, све случајеве самовласног заузимања градског грађевинског земљишта решаваће надлежни општински орган управе.

Пошто је за насељено место Ф. доснет генерални урбанистички план којим је обухваћена и спорна парцела 176/2 а тужба је поднета дана 24. септембра 1976. год., дакле након ступања на снагу наведеног Покрајинског закона о грађевинском земљишту који је ступио на снагу дана 30. јуна 1976. год. за конкретни спор надлежан је Општински орган управе а не редовни суд. Сами тим редовни суд није овлашћен ни да издаје привремену меру, будући да спор не спада у надлежност тога суда.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 1243/80)

Форма (овера потписа) код уговора о купопродаји непокретности је релевантна за оцену ваљаности уговора када су у питању уговори склопљени после ступања на снагу Закона о промету непокретности (Сл. лист САПВ 1/75).

Правилном оценом изведених доказа и без битне повреде одредаба о парничном поступку првостепени суд је утврдио поред осталог и да потписи уговарача на купопродајном уговору од 7. маја 1979. год. на који се тужба позива тражећи признање права власништва нису оверени, па жалба то утврђује и не побија.

На основу тако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је правилном применом материјалног права (чл. 49. Закона о промету непокретности — Сл. лист САПВ бр. 1/75. у вези чл. 10. Закона о промету непокретности — Службени лист СРС бр. 15/74) одбио тужбени захтев као неоснован, тако да разлоге изнете у побијеној пресуди прихвата другостепени суд.

Пошто је на несумњив начин утврђено да спорни уговор закључен после ступања на снагу Закона о промету непокретности и да потписи уговарача нису оверени код суда, тако да је у смислу чл. 49. став 1. Закона о промету непокретности тај уговор апсолутно ништав, за основаност тужбеног захтева нису од значаја у жалби наведени разлози и мотиви због којих пот-

писи уговарача нису оверени и да је тај уговор након сачињавања 7. маја 1979. год. извршен.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 1247/80)

Стварне и правне промене на предмету извршења као разлог за обуставу извршења.

Извршна исправа је пресуда због изостанка првостепеног суда бр. П. 2547/79. од 28. јуна 1979. год. којом је дужник обавезан да преда повериоцу посед парц. бр. 26/44 зкњ. ул. бр. 2111 к. о. С. у површини од 57 ари и 55 м² као и да му накнади трошкове поступка од 1. 8. 79. год. По предлогу повериоца првостепени суд је донео решење о извршењу бр. I. 5707/79. од 19. септембра 1979. год. којим је одредио принудно извршење наведене пресуде — извршног наслова. У току поступка поверилац је доставио извод из нацрта нове земљишне књиге бр. 2111 к. о. С. према коме је и даље власник парц. бр. 26/44. Овај извод датира од 1. септембра 1979. год. а на полеђини је стављена напомена да је у току поступак комасације и обнове земљишне књиге. У даљем току поступка геодетски завод „Геоплан“ — дописом од 15. новембра 1979. год. известио је првостепени суд да је парц. бр. 26/44 испресецана новом путном мрежом и да се ранији облик и границе више не могу успоставити. Изјашњавајући се на овај допис поверилац је поднеском од 16. 1. 1980. г. навео да пристаје да га стручњак „Геоплана“ уведе у посед парц. која је предмет извршења и то у оном обиму који је настао после комасације. У даљем току поступка — дописом Комисије за комасацију СО Н. С. од 20. марта 1980. год. првостепени суд је извештен да је у посед предметне парцеле уведен дужник и то дана 30. октобра 1978. год.

Првостепени суд је проучио списе предмета па је погрешно закључио да су наступиле такве стварне и правне промене које спровођење извршења чине немогућим и фактички и правно. Наиме, чињеница

што је парц. бр. 26/44 сада испресецана новом путном мрежом никакo није разлог за обуставу поступка извршења тим пре што се из садржине списка недвосмислено да закључити да је поверилац и даље власник ове парцеле и да је дужник уведен у посед од стране Комисије за комасацију. Према томе дужник је и даље у поседу а поверилац је и даље власник па и сада стоје све правне претпоставке за наставак поступка извршења, како у погледу предаје поседа тако и у погледу наплате досуђених трошкова спора за коју наплату се извршење никакo није могло обуставити.

(Виши суд у Н. Саду Гж. 1194/80)

Обустава поступка код извршења ради предаје ствари везано за постављање алтернативног захтева у извршном поступку за исплату прозивредности ствари.

Према одредбама чл. 20. став 1. ЗИП-а извршна исправа је подобна за извршење ако су у њој означени поверилац и дужник као и предмет, врста, обим и време испуњења обавезе.

У конкретном случају означеном пресудом обавезан је дужник да повериоцу плати тачно побројане ствари у року од 15 дана па је гобијеним решењем првостепени суд правилно одлучио када је по приговору дужника обуставио извршење и укинуо све спроведене извршне радње са разлога што извршном исправом није утврђена ни алтернативна обавеза нити пак факултативно овлашћење на страни дужника које разлоге у свему прихвата овај суд.

Стоји жалбени навод повериоца да је дужник био дужан по пријему пресуде да по истој и поступи, међутим, како дужник није у остављеном року од 15 дана извршио своју обавезу у погледу повраћаја девојачких ствари, поверилац је био свлашћен да у смислу чл. 2. става 1. ЗИП-а против дужника покрене поступак извршења. То што је поверилац чекао да пробу две године од правоснажности пресуде и да се ствари остављене код дужника ка-

ко у жалби наводи похабају, не оправдава истог да захтева исплату њихове противвредности обзиром на утврђену обавезу дужника за повраћај тих ствари.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 1117/80)

Вероватноћа да ће наступити знатнија штета као један од елемената који се траже да би наступили услови за одлагање извршења по чл. 63. став. 1. ЗИП-а.

Према одредбама чл. 63. став 1. тачка 1. ЗИП-а на предлог дужника суд ће, ако дужник учини вероватним да би спровођењем извршења претрпео знатнију штету у потпуности или делимично одложити извршење ако је против одлуке на основу које је одређено извршење изјављен ванредни правни лек или ванредно правно средство.

У свом предлогу за одлагање извршења дужник је навео да је против одлуке на основу које је одређено извршење поднет предлог за понављање поступка те да би спровођењем извршења наступила тешко накнадива имовинска штета. Дужник у свом предлогу није навео у ком обиму би наступила имовинска штета нити је учињено вероватним да би спровођењем извршења дошло до знатније штете, а како је цитираним чл. 63. ЗИП за одлагање извршења потребно да буду кумулативно испуњена оба предвиђена услова, то је првостепени суд побијаним решењем правилно одбио предлог за одлагање извршења јер дужник није учинио вероватним да би спровођењем извршења претрпео знатнију штету.

Неосновано дужник у својој жалби истиче да је учињено довољно вероватним наступање материјалне штете коју би исељењем претрпела, истичући да губитак станарског права сам по себи представља тешко надокнадиву штету — с обзиром да је извршење донето на основу извршне исправе из које је видљиво да је дужник подстанар. Према томе жалба се неосновано позива на вредности као што су стан и станарско право с обзиром да је станарско право по својој са-

држини право грађана савесних носилаца станарског права да трајно и несметано користе стан у друштвеној својини или у својини грађана, док су подстанарски односи у режиму стамбених односа регулисани као слободни уговорни односи између носиоца станарског права и подстанара, како у погледу склапања, тако и у погледу раскида.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 1401/80)

Извршење одлуке враћањем радника на рад у ОУР.

Обзиром на врсту извршења, враћање радника на рад у организацију удруженог рада, дужник као одређена организација удруженог рада је дужан да донесе решење о примању повериоца поново у радни однос и распоређивање а на основу одговарајуће извршне исправе. Само у случају када постоји тачно одређена одлука о пријему у радни однос и о распореду на одговарајуће радно место, радник као поверилац може да оцени да ли је његов извршни захтев испуњен или не па зависно од тога да тражи заштиту свог повременог права у самом извршном поступку и мимо њега унутар организације удруженог рада, која је дужник у извршном поступку. У конкретном случају дужник није донео било какву одређену одлуку и та одлука није достављена повериоцу. Уколико се дужник позива на споразум о преузимању радника са радном заједницом „Д. С.“ Н. Сад био је дужан донети одлуку — решење о таквом распореду повериоца, с тим да поверилац тачно зна ко га прима у радни однос и на које радно место се распоређује, па уколико је незадовољна да може тражити одговарајућу заштиту. Поверилац тврди да до сада од стране дужника или било ког другог није добила решење о враћању на рад и о распореду на радно место а дужник супротно није ни тврдио. Стога није од значаја позивање дужника на записник Комисије за међусобне односе радника РЗ „Д. С.“ Н. С. од 15. 12. 78. год. и на одлуку која се налази у том записнику, према ко-

јој се поверилац В. Б. прима на упражњено радно место Н. С. спремачице са 700 бодова. Таква одлука не може на било који начин везивати повериоца да ступи у радни однос и дужник се није ослободио своје обавезе да повериоца прими поново на рад и да га распореди на одговарајуће послове и радне задатке у оквиру њене стручне спреме а, како је то иначе и садржано у одлуци Основног суда удруженог рада бр. Ра. 546/78. од 20. 9. 78. год. И даље је остала обавеза дужника да донесе одређено решење о пријему повериоца на рад са распоредом на одређено радно место па тек потом уколико иста радница буде незадовољна пријемом у радни однос и распоредом, да докажује да је пријем на рад према решењу и распоред био законит. Зависно од тога може у току извршног поступка улагати одређене приговоре. У противном је дужник дужан повериоца и без одређене одлуке примити на рад и распоредити на одређено радно место, уколико се поверилац са тиме сагласи.

(Виши суд у Новом Саду Гж. 1252/80)

Уколико тужени у излучној парници буде контумиран има се сматрати са обзиром да није приступио, да није изразио противљење тужбеном захтеву, па сходно одредби чл. 160. ЗПП свака странка сноси своје трошкове.

У овом случају тужена Т. К. на прво рочиште за главну расправу дана 14. 1. 1980. год. није приступила, па је првостепени суд усвојио тужбени захтев пресудом због изостанка ове тужене.

Код таквог стања ствари погрешно је првостепени суд применио одредбе ЗПП када је обавезао тужену Т. К. да тужиљама накнади парничне трошкове. Наиме, ради се о захтеву тужиоца ради излучења ствари у извршном поступку који се води по захтеву повериоца тужене Т. К. против дужника Б. И. према одредби чл. 160. ЗПП ако у излучној парници буде усвојен туж-

бени захтев за излучење ствари, а суд утврди да је тужени као поверилац у извршном поступку имао оправданих разлога да сматра да не постоје права трећих лица на овим стварима, одредиће да свака странка сноси своје трошкове.

Тиме што на прво рочиште тужена Т. К. није приступила има се сматрати да није изразила противљење тужбеног захтева те да није скривила парничне трошкове. Стога је ваљало да првостепени суд одлуку о парничним трошковима у овом случају темељи на одредби чл. 160. ЗПП.

(Виши суд у Н. Саду Гж. 1112/80)

Исправа о споразуму по питању месне надлежности мора се прикључити уз тужбу.

Тужитељ је поднео тужбу Општинском суду у Н. С. иако је седиште туженог у С. а да при то-

ме уз тужбу није приложио исправу о споразуму о уговореној месној надлежности суда у Н. С.

Тужени је у приговору прво приговорио месној надлежности са предлогом да се предмет достави на решавање Окружном привредном суду у С. као стварно и месно надлежном суду.

Према чл. 70. ЗПП став 4 исправу о споразуму месне надлежности тужилац мора приложити уз тужбу.

Тужитељ је међутим овај уговор између странака на коме заснива надлежност суда у Н. С. приложио тек касније у току поступка.

Пошто исправа о споразуму од стране тужиоца није била приложена уз тужбу (чл. 70. ЗПП) то је првостепени суд неправилно одлучио да је месно надлежан поводом приговора суд у Н. С.

(Виши суд у Новом Саду Псж. 73/80)

**Праксу приредио
Светозар Добросављев**

САОПШТЕЊА

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 25. јуна 1980. године, донета су следећа решења:

1) Узет је на знање извештај председника и секретара Управног одбора о раду органа Коморе између две седнице и благајника Управног одбора о стању финансијских средстава Адвокатске коморе Војводине на дан 25. јуна 1980. године.

2) Управни одбор овластио је Боривоја Јекића, председника УО, др Лошонц Аурела, потпредседника УО, Милић Томислава, секретара УО, Каћански Миливоја и Томин Боривоја, чланове Одбора за адаптацију да поруче израду главног пројекта адаптације Адвокатске коморе Војводине у Н. Саду, Змај Јовина бр. 20/І са пројектом за централно грејање. Овлашћени потписници новчаних докумената Адвокатске коморе Војводине председник Б. Јекић, потпредседник др А. Лошонц и секретар Т. Милић, чији су потписи депоновани код Службе ДК, овлашћени су за потписивање свих докумената у вези адаптације и увођења грејања.

3) Управни одбор узео је на знање извештај благајника УО да је 59 адвоката до 25. VI 1980. уплатило обавезни допринос у износу од 131.700 дин., јер је 15 адвоката уплатило све три рате одједном.

4) Решењем бр. 137/80. уписује се у Именик адвоката Пајић Бранко са седиштем адвокатске канцеларије у Ковиљу у Ул. Б. Кидрича бр. 149, са даном 25. јуни 1980. године.

5) Решењем бр. 153/80. уписује се у Именик адвоката Новачић Антун, са седиштем адвокатске канцеларије у Старој Пазови, Маршала Тита бр 14, са даном 25. јуни 1980. године.

6) Решењем бр. 146/80. уписује се у Именик адвокатских приправника Гутеша Лазар, са адвокатско-приправничком вежбом код Гутеша Илије, адвоката у Пландишту. Адвокатско-приправничка вежба тече од 25. јуна 1980. године.

7) Решењем бр. 147/80. брише се из Именика адвоката Милутиновић Миодраг, адвокат у Инђији, Лењинова бр. 3, са даном 1. јули 1980. године, због пензионисања. Узето је на знање да задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

8) Решењем бр. 151/80. брише се из Именика адвоката Татомиров Јован, адвокат у Бачу, М. Тита бр. 40, са даном 2. јули 1980. године, због пензионисања. За преузимаатеља одређује се Трифуновић Милан, адвокат у Бачу, М. Тита бр. 40. Узето је на знање да Татомиров Јован задржава чланство у Фонду посмртнине и након пензионисања.

9) Решењем бр. 143/80. евидентиран је уговор о пружању правне помоћи закључен између Лукић др Велибора, адвоката у Новом Саду, са Вишом школом за организацију рада из Новог Сада од 4. јуна 1980. године.

10) Решењем бр. 139/80. наложено је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминулог Сеч Калмана, адвоката у пензији из Аде, који је умро 28. маја 1980. године и посмртнину исплати супрузи преминулог Сеч Илони из Сенте, Ади Ендреа бр. 11.

11) Решењем бр. 150/80. наложено је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминулог Лазић др Милана, адвоката у пензији из Новог Сада, који је умро 18. јуна 1980. године, и посмртнину исплати супрузи преминулог Лазић Љубици из Новог Сада, Змај Јовина бр. 12.

12) Решењем бр. 152/80. наложено је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминулог Ривола др Пера, адвоката у пензији из Срем. Митровице, који је умро 17. VI 1980. године и посмртнину исплати кћерки преминулог Алимпић др Бранки из Новог Београда.

13) Решењем бр. 135/80. брише се из Именика адвоката Пејовић Никола, адвокат у Н. Саду, са даном 30. јуни 1980. године.

Управни одбор

Адвокатске коморе Војводине

Уређивачки савет:

Председник:

Никола Вујашиковић
судија Врховног суда Војводине

Светозар Дракулић, заменик јавног правобраниоца Војводине, *Антоније Борић*, саветник покрајинског секретара за правосуђе и општу управу, *Никола Јеловац*, адвокат у Сомбору, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Жива Коњевић*, шеф Службе за скупштинске послове Привредне коморе Војводине, *Војислав Маринков*, адвокат у Вршцу, *др Љубиша Милошевић*, редовни професор Правног факултета у Н. Саду, *Душан Мићић*, секретар Покрајинског друштвеног правобраниоца самоуправљања, *Светозар Николић*, судија Врховног суда Војводине, *Милан Рапајић*, адвокат у Новом Саду, *Војислав Рашовић*, адвокат у Сремској Митровици, *Ласло Цабафи*, адвокат у Зрењанину, *др Петар Шарчевић*, доцент Правног факултета на Ријеци, *Душан Шипка*, стручно-политички сарадник у Покрајинској конференцији ССРН Војводине

Уређивачки одбор:

Главни и одговорни уредник:

Сава Савић
адвокат у Новом Саду

Борђе Вебер, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, судија Општинског суда у Новом Саду, *Мирослав Зодјелар*, адвокат у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Вишег суда у Новом Саду

Технички уредник:

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. — Телефон: 29-459. Годишња претплата 360.— дин. за иностранство двоструки износ. Цена једног броја 35.— дин. Тек. рачун 65700-678-2047. Ручкописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САНВ бр. 418—185 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

РО Штампарија „Будућност“, Шумадијска 12, Нови Сад

